

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**TÜRKİYE'DE VE YURT DIŞINDA TÜRKÇE EĞİTİM GÖRMEKTE OLAN ULUSLARARASI
ÖĞRENCİLERİN SAĞLIK KONULU ATASÖZLERİNİ VE ÖZDEYİŞLERİ ANLAMA
DÜZEYLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME: SAĞLIK BİLİMLERİ ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mustafa KARANFİL

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Türk Dili ve Edebiyatı Programı

NİSAN, 2023

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**TÜRKİYE'DE VE YURT DIŞINDA TÜRKÇE EĞİTİM GÖRMekte OLAN ULUSLARARASI
ÖĞRENCİLERİN SAĞLIK KONULU ATASÖZLERİNİ VE ÖZDEYİŞLERİNİ ANLAMA
DÜZEYLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME: SAĞLIK BİLİMLERİ ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mustafa KARANFİL
(Y2012250027)

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Türk Dili ve Edebiyatı Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Kâmil Veli NERİMANOĞLU

NİSAN, 2023

ONAY FORMU

ONUR SÖZÜ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Türkiye’de ve Yurt Dışında Türkçe Eğitim Görmekte Olan Uluslararası Öğrencilerin Sağlık Konulu Atasözlerini ve Özdeyişleri Anlama Düzeyleri Üzerine Bir İnceleme: Sağlık Bilimleri Üniversitesi Örneği” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim. (03/04/2023)

Mustafa KARANFİL

ÖNSÖZ

Bu araştırma sürecinde görüş ve önerilerini esirgemeyen değerli hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Kâmil Veli NERİMANOĞLU hocama teşekkür ederim.

Ders döneminde ve tez yazım aşamasında öğrettikleriyle bana yol gösteren, zamanını ve bilgisini esirgemeyip cesaretlendiren kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Dinara DUISEBAYEVA'ya şükranlarımı sunarım.

Farklı bir alana dair bakış açısı geliştirmemdeki katkılarından ve ufuk açan fikirlerinden dolayı sayın Doç. Dr. Selim EMİROĞLU hocama teşekkür ederim.

Tezin başından sonuna kadar, bilgi birikimi ve motivasyonu ile beni destekleyen Rukiye ÇALIŞKAN hocama teşekkür ederim.

İstatistiğe dair fikir sahibi olmama ve verilerin analizine yardımcı olan Öğr. Gör. Kürşad Nuri BAYDİLİ hocama teşekkür ederim.

Yaşamım boyunca maddi ve manevi olarak yanımda olup desteklerini benden esirgemeyen canım aileme teşekkürü borç bilirim.

Nisan, 2023

Mustafa KARANFİL

TÜRKİYE'DE VE YURT DIŞINDA TÜRKÇE EĞİTİM GÖRMEKTE OLAN ULUSLARARASI ÖĞRENCİLERİN SAĞLIK KONULU ATASÖZLERİNİ VE ÖZDEYİŞLERİ ANLAMA DÜZEYLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME: SAĞLIK BİLİMLERİ ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

ÖZET

İnsanlar var oldukları ilk dönemlerden beri zihinlerinde oluşturdukları düşünceleri ifade etme ve diğer canlılarla etkileşimde bulunma ihtiyacı duymuşlardır. Bunun sonucunda insanların önce ses, daha sonra semboller aracılığıyla iletişim kurmalarını sağlayan dil ortaya çıkmıştır. İnsanlar edindikleri tüm bilgi ve deneyimlerini birbirlerine ve yeni nesillere dil ile aktarmışlardır. Aktarılan bilginin kolay hatırlanır ve kalıcı olması için az ve öz anlatımla birlikte ritim ve ahenkten de yararlanmışlardır. Bunun en güzel örneği atasözleridir. Çağlar geçtikçe toplumlar sadece kendi içlerinde değil, dış dünya ile de etkileşim kurmaya başladılar. Bu durum başka dilleri öğrenme ihtiyacını doğurdu. Bu çalışmada, Türkçeyi (Türkiye Türkçesini) ikinci dil olarak öğrenen öğrencilerin bir toplumun en önemli söz varlıklarından olan atasözlerini ve bir toplumdan ziyade dünyaya mal olan özdeyişleri anlama düzeyleri değerlendirilmiştir. Sağlık Bilimleri Üniversitesi'ne bağlı Buhara İbni Sina Külliyesi, Somali Mogadişu Külliyesi, Sudan Nyala Külliyesi, Suriye Çobanbey Külliyesi ve İstanbul Hamidiye Külliyesi'nde Türkçe eğitim gören toplam 519 uluslararası öğrenciye sağlık konulu atasözlerinin ve özdeyişlerin esas alındığı 25 sorulu bir anket uygulanmıştır. Anketin her sorusu iki parçaya böldüğümüz ve eşleştirilmesini istediğimiz sağlık konulu atasözü veya özdeyişten oluşturulmuştur. Katılımcıların anketin sol kısmında sıralı olarak verilen parçayı sağ kısımda karışık olarak verilen maddelerden uygun olanıyla eşleştirmeleri gerekmektedir. Katılımcıların atasözleri ve özdeyişleri anlama düzeyleri ise puanla karşılanmıştır. Veriler SPSS 25 paket programı ile değerlendirilmiştir. Yorumladığımız ve tartıştığımız bulgular ışığında sağlık alanında eğitim görmekte olan uluslararası öğrencilerin

Türkçe öğretimi kaynaklarında atasözleri ile özdeyişlere daha fazla yer verilmesi önerilmiştir.

Anahtar kelime: Yabancı dil olarak Türkçe, Uluslararası öğrenciler, Sağlık, Atasözü, Özdeyiş, Anlama düzeyi.

A STUDY ON COMPREHENSION LEVELS OF HEALTH- THEMED PROVERBS AND MAXIMS OF INTERNATIONAL STUDENTS STUDYING TURKISH IN TURKEY AND ABROAD: THE CASE OF UNIVERSITY OF HEALTH SCIENCES

ABSTRACT

Humans need to express the ideas they have formed in their minds and interact with other living beings since the first periods of their existence. As a result of this, a language has emerged that allows people to communicate first through sound, then through symbols. People have transferred all the knowledge and experiences they have acquired to each other and to new generations through language. In order for the transmitted information to be easily remembered and permanent, they have also used rhythm and harmony along with a short and concise narration. The best example of this is proverbs. As the ages passed, societies began to interact not only within themselves, but also with the outside world. This situation led to the need to learn other languages. Turkish (Turkish of Turkey) students learning Turkish as a second language in this study, the level of comprehension of proverbs, which are the most important verbal assets of a society, and maxims dedicated to the world rather than to a society, were evaluated. A 25-question questionnaire based on proverbs and maxims on health was applied to a total of 519 international students studying Turkish at Bukhara Ibn Sina Campus, Mogadishu Campus in Somalia, Nyala Campus in Sudan, Çobanbey Campus in Syria and Hamidiye Campus in Istanbul affiliated to the University of Health Sciences. Each question of the survey is formed from a proverb or maxim on health that we have divided into two parts and want to be matched. Participants are required to match the part given sequentially in the left part of the questionnaire with the available one of the items given mixed in the right part. The level of comprehension of proverbs and maxims of the participants was met with scores. The data were evaluated with SPSS 25 package program. Through the findings we have interpreted and discussed, it has been suggested

that proverbs and maxims should be given more space in the Turkish teaching resources of international students studying in the field of health.

Keywords: Turkish as a foreign language, International students, Health, Proverb, Maxim, Level of comprehension.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ONUR SÖZÜ	i
ÖNSÖZ.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vii
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiii
I. GİRİŞ	1
A. Problem Durumu	1
B. Araştırmanın Amacı.....	2
C. Araştırmanın Önemi	2
D. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	3
E. Araştırmanın Varsayımları	3
II. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	5
A. Türkiye’de Lisans ve Önlisans Eğitimi Gören Uluslararası Öğrenciler	5
B. Yurt Dışında Türkçe Lisans ve Önlisans Programları	9
1. Özbekistan Buhara İbni Sina Külliyesi.....	9
2. Somali Mogadişu Külliyesi.....	10
3. Suriye Çobanbey Külliyesi	10
4. Sudan Nyala Külliyesi	10
C. İnsanlığın Ortak Düşünce Değeri: Atasözleri.....	11

1. Türk Dünyası Atasözlerinin Kendine Özgülüğü.....	14
2. Atasözlerinin Kavramsal Özellikleri.....	11
3. Atasözlerinin Şekil ve Yapı Özellikleri	16
4. Atasözlerinin Genel Özellikleri	18
5. Atasözlerinin Konu Bakımından Tasnifi	19
6. Atasözlerinde Mecaz.....	28
7. Sağlık Konulu Atasözleri	29
a. Sağlıkla ilgili kavramlar	29
i. Can	29
ii. İhtiyatlı olmak	30
iii. Temizlik.....	30
iv. Önlem almak	30
v. Kadercilik anlayışı ve alışkanlıklar	31
vi. Beslenme	31
vii. Fiziksel aktivite	32
viii. Ruh sağlığı	32
ix. Sosyalleşmek	33
x. Uyku	33
xi. Hastalık.....	33
b. Sağlığı olumlu etkileyen davranışlar	34
c. Sağlığı olumsuz etkileyen davranışlar	34
8. Yabancı Dil Öğretiminde Atasözlerinin Yeri	35
D. Özdeyişler	36
E. Anlama.....	38
1. Anlama ve Anlama Modelleri.....	38
a. Geleneksel anlama modelleri.....	39

b. Bilişsel anlama modelleri	39
c. Yapılandırıcı anlama modelleri	40
III. YÖNTEM.....	42
A. Çalışma Grubu.....	42
B. Veri Toplama Araçları.....	43
C. Verilerin Analizi	44
IV. BULGULAR.....	45
A. Atasözleri ve Özdeyişlere İlişkin Bulgular.....	46
B. Katılımcıların Cinsiyetine İlişkin Bulgular	72
C. Katılımcıların Yaşına İlişkin Bulgular.....	72
D. Katılımcıların Eğitim Gördükleri Ülkelere İlişkin Bulgular	73
E. Katılımcıların Eğitim Gördükleri Fakülterele İlişkin Bulgular	75
F. Eğitim Gördükleri Sınıflara İlişkin Bulgular.....	76
G. Anlama Düzeylerine İlişkin Bulgular.....	77
V. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	79
A. Tartışma ve Sonuçlar	79
B. Öneriler	82
VI. KAYNAKÇA	84
EKLER.....	89

ÇİZELGELER LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 1.	Türkiye’deki Yükseköğretim Kurumlarında En Fazla Öğrencisi Bulunan Ülkeler (2013-2021).....	8
Çizelge 2.	Katılımcıların Cinsiyetine İlişkin Bilgileri.	42
Çizelge 3.	Katılımcıların Yaşlarına İlişkin Bilgileri.	42
Çizelge 4.	Katılımcıların Ülkelerine İlişkin Bilgileri.....	42
Çizelge 5.	Katılımcıların Fakültelerine İlişkin Bilgileri.	43
Çizelge 6.	Katılımcıların Sınıflarına İlişkin Bilgileri.....	43
Çizelge 7.	Atasözü ve Özdeyişler Bakımından Anlama Oranları.....	45
Çizelge 8.	“Acı acıyı keser, su sancıyı.” Atasözünü Anlama Oranlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması.....	46
Çizelge 9.	“Aç ölmez, gözü kararır; susuz ölmez, benzi sararır.” Atasözünü Anlama Oranlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması.....	47
Çizelge 10.	“Ağrımayan başa destmal bağlanmaz.” Atasözünü Anlama Oranlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması.....	48
Çizelge 11.	“At tırnaktan, yiğit kulaktan kapar.” Atasözünü Anlama Oranlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması.....	49
Çizelge 12.	“Ayağımı sıcak tut, başını serin; gönlünü ferah tut, düşünme derin.” Atasözünü Anlama Oranlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması.	50
Çizelge 13.	“Az ağrıyı aş basar, çok ağrıyı iş basar.” Atasözünü Anlama Oranlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması.	51
Çizelge 14.	“Az uyku, az yemek insanı eder melek; çok uyku, çok yemek insanı eder helak.” Atasözünü Anlama Oranlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması.	52

Çizelge 15.	“Bilinmedik aş, ya karın ağrıtır ya baş.” Atasözünü Anlama Oranlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması.....	53
Çizelge 16.	“Boğazdan inen, yanaktan belli olur.” Atasözünü Anlama Oranlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması.....	54
Çizelge 17.	“Büyük hastalığa büyük ilaç gerek.” Atasözünü Anlama Oranlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması.....	55
Çizelge 18.	“Can götüren insan bir gün hasta bir gün sağ.” Atasözünü Anlama Oranlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması.	56
Çizelge 19.	“Canın sağlığı, dünya varlığı.” Atasözünü Anlama Oranlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması.....	57
Çizelge 20.	“Çaresiz derde lokman hekim bile aciz kalır.” Atasözünü Anlama Oranlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması.	58
Çizelge 21.	“Çanakta merhemin olsun Bağdat’tan kel gelir.” Atasözünü Anlama Oranlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması.	59
Çizelge 22.	“Demir nemden, insan gamdan çürür.” Atasözünü Anlama Oranlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması.....	60
Çizelge 23.	“Ebe çok olunca çocuk sakat doğar.” Atasözünü Anlama Oranlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması.....	61
Çizelge 24.	“Eli yiyen lökmüş, kendini yiyen çökmüş.” Atasözünü Anlama Oranlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması.	62
Çizelge 25.	“Güneş girmeyen eve doktor girer.” Atasözünü Anlama Oranlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması.....	63
Çizelge 26.	“Hasta olmayan, sağlığın kadrini bilmez.” Atasözünü Anlama Oranlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması.	64
Çizelge 27.	“Hasta yatan ölmez, eceli yeten ölür.” Atasözünü Anlama Oranlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması.....	65
Çizelge 28.	“Hastalık girerken han kapısı, çıkarken iğne deliği.” Atasözünü Anlama Oranlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması.	66
Çizelge 29.	“Hastaya naz etmek, hekime yakışmaz.” Atasözünü Anlama Oranlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması.	67

Çizelge 30.	“Sabah aç karnına elma, bir daha ilaç alma.” Atasözünü Anlama Oranlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması.	68
Çizelge 31.	“Tok iken yemek yiyen, mezarını dişiyle kazır.” Atasözünü Anlama Oranlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması.	69
Çizelge 32.	“Sağlam kafa, sağlam vücutta bulunur.” Özdeyişinin Anlama Oranlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması.	70
Çizelge 33.	Toplam Doğru Sayıları Bakımından Karşılaştırmalar.	71

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1. Üniversite Eğitimi Görmek Üzere Türkiye'ye Gelen Uluslararası Öğrenci Sayısı (2012-2021).	7
--	---

I. GİRİŞ

Giriş bölümünde araştırmanın problem durumuna, araştırmanın amacına, önemine, sınırlılıklarına ve varsayımlarına yer verilecektir.

A. Problem Durumu

Dil, insanların yaşadıklarını ve gördüklerini, tarihî ve kültürel birikimlerini diğer insanlara aktarmada kullanılan en etkili iletişim aracıdır. Dilin anlatım biçimlerine, o dil ile iletişim kuran toplumun tarihine, kültürüne, inançlarına ve diğer özelliklerine dair ipuçları veren dil yapılarına ise atasözü denilmektedir. (Gülendam, 2012: 21)

Yazının veya benzeri kaydetme tekniklerinin henüz bulunmadığı dönemlerde sözlerin muhafazası tamamen insan hafızasına bağlıydı. O dönemlerde yaşayan insanlar edindikleri deneyimleri ve bilgileri olabildiğince öz kelimelerle; kimi zaman bir ritim ve ahenk kimi zaman da ölçü ve uyak yardımıyla kullanarak zihinlerinde kalıcı kılabilmeye çalışmışlardır. İletişimin sözlerle sağlandığı, henüz yazıyla öğrenmenin ve hatırlamanın başlamadığı dönemler düşünülürse, atasözlerinin sosyokültürel yaşamın ve medeniyetin ortaya çıkmasındaki rolü daha iyi anlaşılabilir.

Türk kültürünün, genç nesillere ve ikinci dil olarak Türkçe öğrenen uluslararası öğrencilere aktarılması, kültürün ve dilin varlığını sürdürmesine sağlam bir zemin hazırlamaktadır. Bu bağlamda, kültürün ve dilin ortak dokusuyla oluşan atasözlerinin eğitim programlarında bulunması, öğrenim aşamasındaki bireylerin bu ortak dokuya temas etmesi; o kültürü ve dili daha iyi anlaması ve yaşaması açısından son derece önemlidir.

Türkiye'nin 2010 yılından itibaren uluslararası öğrencilere yönelik yürüttüğü politikalar, son yıllarda yaşanan küresel salgınlar neticesinde sağlık sektörüne olan rağbet, Türkiye'nin sağlık alt yapısının bölgesindeki ülkelere nazaran daha gelişmiş olması ve sağlık sektöründe çalışan insanların

sosyoekonomik düzeylerinin diğer sektörlere göre daha iyi olması gibi nedenlerden dolayı Türk üniversitelerinde sağlık alanında eğitim görmek isteyen uluslararası öğrenci sayısında ciddi artışlar meydana gelmiştir. Uluslararası öğrenci sayısındaki artış, beraberinde Türkçeye olan talebi de artırmıştır. (Dursun, 2021: 3)

Yabancılara Türkçe öğretimi programının dahil olduğu Avrupa Dil Portföyü, B1 ve üzeri düzeyleri; basit ve anlaşılır atasözlerinin tekrarlanacağı düzeyler olmakla beraber mecaz ve soyut anlamlı atasözlerinin de artık kullanılabilineceği bir düzey olarak tanımlamıştır (Akpınar ve Açık, 2010: 4). Bu kapsamda Türkçe olarak sağlık eğitimi almak isteyen uluslararası öğrencilerin, B1 seviyesine geçtikten sonra bir dilin ve kültürün en önemli dinamiklerinden olan atasözlerini anlaması, tüm toplumlara mal olmuş özdeyişleri bilmesi önem kazanmaktadır. Uluslararası öğrencilere Türkçe eğitimi sırasında kaynak olarak kullanılan Türkçe kitaplarında sağlıkla ilgili atasözlerinin ve özdeyişlerin sınırlı sayıda olduğu gözlenmiştir. Bu çalışmada, Türkiye’de ve yurt dışında sağlık bilimleri bölümlerinde eğitim görmekte olan uluslararası öğrencilerin sağlık konulu atasözlerini ve özdeyişleri anlama düzeyleri ölçülmeye çalışılacaktır.

B. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, sağlık bilimleri bölümlerinde eğitim görmekte olan uluslararası öğrencilerin kendi alanlarıyla ilgili olan sağlık konulu atasözlerini ve özdeyişleri anlama düzeylerini; eğitim aldıkları ülke, cinsiyet, yaş, anlama düzeyleri gibi değişkenlere göre inceleyerek, öneriler geliştirmektir. Ayrıca araştırmamız, sağlık Türkçesi alanında çalışanlara yardımcı olmayı, Türkçenin ve Türk kültürünün tam teşekküllü öğretilmesine katkıda bulunmayı ve tüm bunları gerçekleştirirken en önemli söz varlıklarından olan atasözlerinden ve toplumlara mal olmuş özdeyişlerden yararlanmayı amaçlamıştır.

C. Araştırmanın Önemi

Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi her geçen gün değerini arttırmaktadır. Atasözleri ve özdeyişler ise yabancı dil öğretiminde etkili bir anlatıma katkı sağlamasıyla önemli bir yere sahiptir. Türkçe eğitimiyle birlikte öğrenilen

atasözleri ve özdeyişler uluslararası öğrencilere günlük hayatta dilini öğrendiği milletin bireyleriyle iletişim kurmasına ve sosyalleşmesine olumlu katkılar sağlamaktadır. Yabancı dil öğrenen bireyler öğrendiği dilin atasözlerini ne denli doğru ve yerinde kullanırsa o denli hedef dile hâkim olurlar ve kültür aktarımını da güvenilir bir şekilde yaparlar.

Bu çalışmanın hedef kitlesi Türkiye’de ve yurt dışında sağlık alanında Türkçe eğitim gören uluslararası öğrencilerdir. Sağlık bilimlerine yönelip, mesleki eğitim alan öğrencilerin sağlık konulu atasözlerini anlama düzeylerine dair elde edilen veriler ve bu verilerden çıkarılan sonuçlar çalışmanın önemini oluşturmaktadır. Yapılan alanyazın taramaları sonucunda konumuzla ilgili bir çalışmaya rastlanmamıştır. Beş farklı ülkeden elde edilen verilerle hazırlanan bu çalışmanın, Türkçe eğitimi ve halk edebiyatı alanlarında çalışmalar yapacak araştırmacılara katkıda bulunması beklenmektedir.

D. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma; Türkiye Cumhuriyeti adına yurt dışında eğitim-öğretim veren Sağlık Bilimleri Üniversitesinin Özbekistan Buhara Külliyesi, Somali Mogadişu Külliyesi, Sudan Nyala Külliyesi, Suriye Çobanbey Külliyesi ile yine aynı üniversitenin yurt içinde eğitim-öğretim veren İstanbul Hamidiye Külliyesi’nde; 2022 Kasım-2023 Ocak ayları arasında öğrenim gören; B1 seviyesi ve üzerinde olan, Türkiye Türkçesinin konuşulduğu ortamda doğup büyümemiş yabancı uyruklu öğrencilerle sınırlıdır.

Araştırmada kullanılan anket formundaki atasözleri ve özdeyişler: Oy (1972), Soykut (1974), Aksoy (1988), Çobanoğlu (2004) ve Albayrak (2009) tarafından derlenen kaynaklardan yararlanarak hazırlanmıştır.

E. Araştırmanın Varsayımları

Araştırmada;

- Çalışma gruplarını oluşturan 5 ülkeden 519 Türkçe öğrenen uluslararası öğrencinin, yöneltilen sorulara gerçek düşüncelerini belirten içten yanıtlar verdiği;

- Geliştirilen ölçeğin hazırlık aşamasında alanyazın taraması ve uzman görüşü sonuçlarının yeterli olduğu;
- Araştırmada kullanılan yöntem ve tekniğin, yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin anlama düzeylerini tespit etmek için uygun olduğu varsayılmıştır.

II. KURAMSAL ÇERÇEVE

A. Türkiye’de Lisans ve Önlisans Eğitimi Gören Uluslararası Öğrenciler

Günümüzde yabancı uyruklu öğrenci kavramı yerine uluslararası öğrenci ifadesi kullanılmaktadır. Türkiye’de 1983 yılına kadar uluslararası öğrencileri (eski adıyla yabancı uyruklu öğrenciler) doğrudan ve müstakil olarak konu edinen bir kanun bulunmamaktaydı. 1983’e kadar Türkiye’ye üniversite eğitimi için gelen öğrenciler, 5682 sayılı “Pasaport Kanunu”ndan ve 5683 sayılı “Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun”dan doğan haklardan yararlanmışlardır.

14.10.1983 tarihinde ise 2922 sayılı “Türkiye’de Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu Öğrencilere İlişkin Kanun” ile yürürlüğe girmiştir. Bu kanunla beraber, uluslararası öğrencilerin eğitim almak amacıyla Türkiye’ye gelişleri, eğitim kurumları tarafından kabulleri, Türkiye’den ayrılışları ile muhatap kurumların ve uluslararası öğrencilerin yükümlülükleri yasal zemine oturtulmuştur. Çıkarılan bu kanun neticesinde, eğitim almak için Türkiye’ye gitmiş veya gidecek olan uluslararası öğrencilerin işlemlerini yapmak amacıyla “Değerlendirme Kurulu” kurulmuştur. 15.04.1985 tarihinde 85/9380 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile “Türkiye’de Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu Öğrencilere İlişkin Yönetmelik” ismiyle bir yönetmelik oluşturulmuştur. Bu yönetmelik 1983 yılında oluşturulan “Değerlendirme Kurulu”nun iş ve işleyiş şekillerini belirtmekle birlikte “Türkiye’de Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu Öğrencilere İlişkin Kanun” maddesinin uygulanmasına yönelik diğer hususları düzenlemek amacıyla çıkartılmıştır. Bu yönetmelikle birlikte kanunlarımızda ilk defa uluslararası öğrenci tanımı geçmiştir.

Uluslararası öğrenciler için çıkarılan 2922 sayılı kanun, 24.03.2010 tarihli, 5978 sayılı “Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun” ile değiştirilmiştir. Bu değişiklikle birlikte 85/9380 sayılı “Türkiye’de Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu Öğrencilere İlişkin

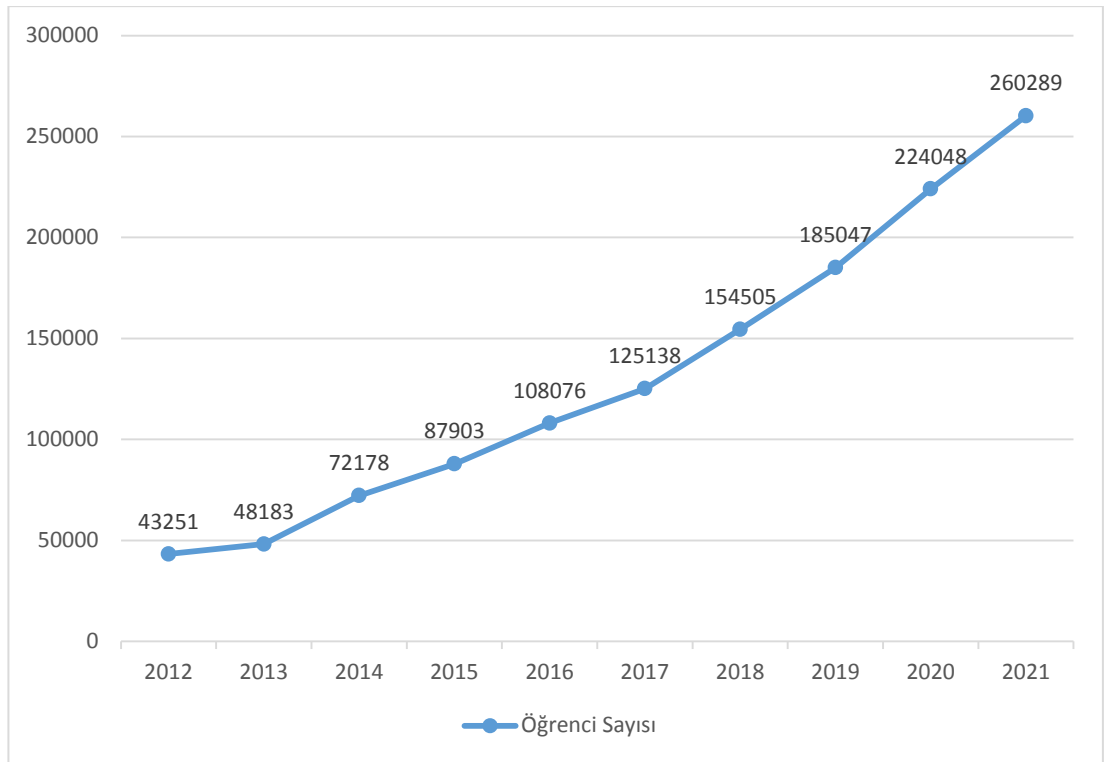
Yönetmelik”, 22.08.2011 tarihli Bakanlar Kurulu’nda 2011/2162 sayılı kararla yürürlükten kaldırılmıştır. Günümüzde Türkiye’ye eğitim almak üzere gelen uluslararası öğrencilerin hak ve yükümlülükleri, 5978 sayılı “Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun” kapsamında değerlendirilmektedir. Uluslararası öğrenciler bahse konu kanuna göre; eğitim alacakları yükseköğretim kurumlarının mevzuatlarına, 15.07.1950 tarihli ve 5682 sayılı “Pasaport Kanunu” ile 15.07.1950 tarihli ve 5683 sayılı “Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun” maddelerine uymakla yükümlüdürler. (Özoğlu, Gür ve Coşkun, 2012: 74-75)

Eğitim almak üzere Türkiye’ye gelen uluslararası öğrencilere ilişkin işlemleri yürütmek amacıyla 2922 sayılı kanunla kurulan “Yabancı Öğrencileri Değerlendirme Kurulu”, yeni çıkarılan 5978 sayılı kanunla tekrar kurulmuştur. 2010 yılında oluşturulan Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı’nın iş ve işlemlerini yürütmek üzere “Yabancı Öğrenciler Dairesi Başkanlığı” kurulmuştur. Yabancı Öğrencileri Değerlendirme Kurulunun sekreteryası mahiyetindeki bu başkanlığın 06.04.2010 tarihli Resmî Gazete’deki görev tanımı; “Türkiye’ye eğitim görmek için gelmiş veya gelecek olan uluslararası öğrencilerle kamu kurum ve kuruluşları, özel kuruluş ile sivil toplum kuruluşları arasında koordinasyon sağlamak.” olarak verilmiştir. Ardından 08.08.2011 tarihli 649 sayılı kanun hükmünde kararnamenin 61. Maddesi kapsamında değişikliğe gidilerek, Türkiye’ye eğitim görmek üzere giden, herhangi bir burs kapsamına girmeyen uluslararası öğrenciler, Yabancı Öğrenci Değerlendirme Kurulu ve Yabancı Öğrenciler Dairesi Başkanlığı’nın yetki alanından çıkarılarak önceden olduğu gibi Yükseköğretim Kurulunun ve üniversitelerin yetki alanına dahil edilmiştir.

Uluslararası öğrencilerin Türkiye’deki üniversitelere kabulleri Yabancı Uyruklu Öğrenci Sınavı’ndan (YÖS) aldıkları puana göre yapılmaktaydı. 2010 yılında Yükseköğretim Kurulu’nun almış olduğu kararla sınav sisteminde değişikliğe gidilmiştir. Türkiye’nin, yükseköğretim kurumlarındaki uluslararası öğrenci sayısını artırmaya yönelik ilk ciddi girişimlerinden birinin Yükseköğretim Kurulu tarafından 2010 yılında Yabancı Uyruklu Öğrenci Sınavı’nın (YÖS) kaldırılması olarak gören Çetinsaya (2014; 152), bu tarihten itibaren uluslararası öğrencilerin kabulünün merkezi sistemle değil üniversiteler

tarafından çıkarılan yönergelerle sağlandığını ve bu durumun uluslararası öğrencilerin eğitim görmek için Türkiye'yi seçmesinde oldukça etkili olduğunu belirterek, 2010 yılından itibaren Türkiye'deki uluslararası öğrenci sayısındaki artışı örnek olarak göstermiştir.

Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü'nün (OECD) 2019 raporuna göre Türkiye'de öğrenci sayısının nüfusa oranı 100'de 9,5'tir. Avrupa Birliği'ne üye ülkelerin ortalaması ise sadece 100'de 3,8'dir. Genç nüfusun yoğun olduğu Türkiye, bu istatistik doğrultusunda Avrupa'da zirvede yer almaktadır (<https://data.oecd.org>, 2022). Üniversite mezunu öğrenci sayısını artırmaya yönelik politikalar üreten Türkiye, bu doğrultuda 2000'li yılların başında 76 olan üniversite sayısını 20 yılda 200'ün üzerine çıkarmıştır. Yeni üniversitelerin açılmasının tek sebebi yerel üniversiteli öğrenci sayısını artırmak değil, uluslararası öğrenci hareketliliğinin yoğun olarak yaşandığı bölgede eğitim merkezi konumuna da gelmektir.

Şekil 1. Üniversite Eğitimi Görmek Üzere Türkiye'ye Gelen Uluslararası Öğrenci Sayısı (2012-2021).

Kaynak: istatistik.yok.gov.tr

Çizelge 1'de görüldüğü üzere, uluslararası öğrenci sayısı son yıllarda hızlı bir şekilde artmıştır. Türkiye, dış siyasette izlediği vize serbestisi diyalogları ve

uluslararası öğrencilere sağladığı burs imkanlarıyla, eğitim alanında bölgesinde bir cazibe merkezi hâline gelmiştir. Ayrıca Yükseköğretim Kurulunun merkezi yerleştirme sistemini kaldırarak, uluslararası öğrenci kabul şartlarını üniversitelerin mevzuatlarına bırakması ve uluslararası öğrenciler için açılan kontenjanların ciddi şekilde artırılması, uluslararası öğrencilerin Türkiye’yi tercih etmesine neden olmuş olabilir. (Özoğlu, Gür ve Coşkun, 2012: 74-75)

Çizelge 1. Türkiye’deki Yükseköğretim Kurumlarında En Fazla Öğrencisi Bulunan Ülkeler (2013-2021).

Uyruk	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Suriye	1785	5560	9689	15042	20701	27035	37237	47483	53098
Azerbaycan	6901	10638	12504	14879	17088	19384	21069	23772	28952
Irak	1585	3176	4577	5114	5243	7618	9756	14809	17016
Türkmenistan	6941	9093	9904	10420	12248	17571	18016	19384	15578
İran	4343	5302	5661	6099	6418	7154	8777	11223	14893
Somali	638	915	1383	1735	2310	3764	6104	8142	11075
Afganistan	2332	3672	4338	5252	5826	6804	7517	8428	9006
Mısır	199	410	697	1217	1921	2910	4110	5822	7848
Yemen	327	678	996	1382	1896	3076	4386	5830	7715
Ürdün	306	507	730	1006	1603	2643	4043	5318	6518
Filistin	675	976	1238	1472	1825	2483	3146	3935	4983
Kazakistan	1317	1799	1986	2015	2065	2191	2352	2911	4859
Almanya	396	730	727	3762	4020	4385	4637	4961	4823
Bulgaristan	843	1011	951	2030	2510	3010	3688	4433	4735
Pakistan	314	1127	1438	1606	1822	2115	2386	2948	3816
Fas	314	471	586	649	769	1071	1759	2531	3729
Endonezya	530	670	707	752	792	1218	1664	2252	3441
Özbekistan	371	556	652	736	840	1075	1598	2423	3391
Nijerya	876	1176	1392	1287	1296	1562	2208	3174	3278
Sudan	132	226	349	473	533	735	1027	1425	2926

Kaynak: istatistik.yok.gov.tr

Türkiye’yi yükseköğretim görmek üzere tercih eden uluslararası öğrencilerin uyrukları dikkate alındığında, ilk sıralarda komşu ülkeler, akraba topluluklar ya da Türkiye ile kültürel ve dinî bağları bulunan ülkeler gelmektedir (Özoğlu, Gür ve Coşkun, 2012: 74-75). Çizelge 2’de de görüldüğü gibi 2021-2022 eğitim öğretim yılı itibariyle 53.098 öğrenci ile Türkiye’de en fazla Suriye uyruklu öğrenci bulunmaktadır. Ardından 28.952 ile Azerbaycan uyruklu öğrenci gelirken, Azerbaycan’ı 17.016 öğrenciyle Irak uyruklu öğrenciler takip etmektedir. “Türkiye’deki Yükseköğretim Kurumlarında En Fazla Öğrencisi Bulunan Ülkelerin (2013-2021) Yılları Arasındaki Dağılımı” çizelgesinde Suriye uyruklu öğrencilerin sayısındaki artış hızı dikkat çekmektedir. Suriye uyruklu öğrenci sayısının bu denli hızlı artmasının temel nedeninin, 2011 yılında başlayan Suriye iç savaşı olduğu düşünülmektedir. Uzun yıllar Türkiye’ye en fazla öğrenci

gönderen Azerbaycan, 2016 itibariyle ikinci sıraya gerilemiştir. Türkiye ile akraba topluluk olan Azerbaycan'ın, birçok alanda olduğu gibi eğitim alanında da iş birlikleri yapmış olması ve dilleri arasında sadece lehçe farkı olması, Azerbaycan uyruklu öğrencilerin Türkiye'yi tercih etmesindeki en önemli etken olarak düşünülmektedir. Bir diğer komşu ülke olan Irak, 2021 yılı itibariyle Türkmenistan'ı geçerek Türkiye'ye en fazla öğrenci gönderen üçüncü ülke olmuştur. Bu artış hızının, sınır komşusu olmakla beraber, ülkede yaşanan iç karışıklığın da neden olduğu düşünülmektedir. Bir diğer akraba topluluk olan Türkmenistan, yerini Irak'a bırakarak dördüncü sıraya gerilemiştir. Irak uyruklu öğrencilerin artış hızının yanı sıra, Türkmenistan uyruklu öğrencilerin sayısında yaşanan %20'ye yakın azalma göze çarpmaktadır. Özoğlu, Gür ve Coşkun, Türkiye'nin uluslararası öğrenci profiliyle ilgili şu tespiti yapmıştır: Eğitim görmek üzere yurt dışına en fazla öğrenci gönderen Çin, Hindistan, Kore, Fransa ve Rusya gibi ülke öğrencilerinden ziyade, Türkiye'nin uluslararası öğrenci profilinin çevre ülkelerden oluştuğu görülmektedir (Özoğlu, Gür ve Coşkun, 2012: 55). Bu durumun, Türkiye'deki eğitim kurumlarının bulunduğu coğrafyadaki ülkelere nazaran daha gelişmiş olduğundan dolayı bir cazibe merkezi haline gelmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

B. Yurt Dışında Türkçe Lisans ve Önlisans Programları

Yurt dışında lisans ve önlisans eğitimi verme yetkisine sahip ilk Türk üniversitesi olan Sağlık Bilimleri Üniversitesi; Özbekistan, Somali, Sudan ve Suriye'de eğitim faaliyetlerini sürdürmektedir.

1. Özbekistan Buhara İbni Sina Külliyesi

Sağlık Bilimleri Üniversitesi'ne bağlı olarak Özbekistan'da 17 Nisan 2019 tarihli ve 968 sayılı Cumhurbaşkanı kararıyla, Buhara İbni Sina Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu, 24 Temmuz 2019 tarihli ve 1157 sayılı Cumhurbaşkanlığı kararıyla Buhara İbni Sina Tıp Fakültesi resmî olarak açılmıştır. İbni Sina Külliyesi 16 Ekim 2019'da fiili olarak eğitim vermeye başlamıştır.

Eğitim dili Türkçe ve Özbekçe olan İbni Sina Külliyesi'nde, Tıp Fakültesi'nin yanı sıra Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu'na bağlı Anestezi, Fizyoterapi ile İlk Acil ve Yardım programları bulunmaktadır. Tıp Fakültesi'nde

258, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu'nda 289 olmak üzere toplam 547 öğrenci eğitim görmektedir.

2. Somali Mogadişu Külliyesi

Sağlık Bilimleri Üniversitesi Somali Mogadişu Külliyesi'nde 2016 yılında Somali Mogadişu Recep Tayyip Erdoğan Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu açılmış, 2019 yılına kadar eğitim vermiştir. Ardından 2019 yılında Somali Mogadişu Recep Tayyip Erdoğan Sağlık Bilimleri Fakültesi açılarak eğitim faaliyetlerine devam etmiştir.

Eğitim dili Türkçe olan Somali Mogadişu Külliyesi'nde, Sağlık Bilimleri Fakültesi'ne bağlı Acil Yardım ve Afet Yönetimi, Ebelik ve Hemşirelik bölümleri bulunmaktadır. Sağlık Bilimleri Fakültesi'nde 410 öğrenci eğitimini sürdürmektedir.

3. Suriye Çobanbey Külliyesi

05.02.2021 tarihinde Sağlık Bilimleri Üniversitesi'ne bağlı olarak Suriye'de, "2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ek 39'uncu maddesi" ve "2809 sayılı Yükseköğretim Kurumları teşkilatı kanunu ek 30 ve ek 158'inci maddeleri" gereğince Cumhurbaşkanlığı olurlarıyla Suriye Çobanbey Külliyesi resmî olarak kurulmuş, 01.11.2021 tarihinde de eğitim vermeye başlamıştır.

Eğitim dili Türkçe olan Çobanbey Külliyesi'nde, Tıp Fakültesi'nin yanı sıra Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu'na bağlı Ortopedik Ortez ve Protez bölümü bulunmaktadır. Tıp Fakültesi'nde 208, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu'nda 22 olmak üzere toplam 230 öğrenci eğitimini sürdürmektedir.

4. Sudan Nyala Külliyesi

Sağlık Bilimleri Üniversitesi'ne bağlı olarak Sudan'da 17.01.2018 tarihli ve 11262 sayılı Cumhurbaşkanlığı kararıyla, Sudan Nyala Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu resmî olarak açılmıştır.

Eğitim dili Türkçe olan Sudan Nyala Külliyesi'nde, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu'na bağlı Anestezi ile İlk Acil ve Yardım bölümleri bulunmaktadır. Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu'nda 364 öğrenci eğitimini sürdürmektedir.

5. Atasözlerinin Kavramsal Özellikleri

İncelediğimiz kaynaklarda atasözlerinin konu bakımından özelliklerini belirleyen tasnif konusunda çoğunlukla Aksoy'un tasnifi dikkate alınmıştır. Aksoy, atasözlerini içerik bakımından yediye ayırarak incelemiştir:

1. Sosyal hayatta karşılaştıkları olayların oluşumlarını, tecrübeler ışığında tarafsız olarak ifade eden atasözleri bulunmaktadır:

“Komşunun tavuğu komşuya kaz görünür.”

“Minareyi çalan kılıfını hazırlar.”

“Araba kırılınca yol gösteren çok olur.”

“Sütten ağzı yanan yoğurdu üfleyerek içer.” gibi.

2. Tabii hayatta karşılaştıkları olayların oluşumlarını, tecrübeler ışığında ifade eden atasözleri bulunmaktadır.

“Mart kapıdan baktırır, kazma kürek yaktırır.”

“Kork aprilin beşinden, öküzü ayırır eşinden.”

“Zemheride kar yağmadan kan yağması iyi.”

“Mart yağar, nisan övünür; nisan yağar, insan övünür” gibi.

3. Sosyal hayatta karşılaştıkları olayların oluşumlarını, tecrübeler ışığında ifade ederken, kıssadan hisse almamızı dolaylı bir yolla bildiren atasözleri bulunmaktadır:

“Ağlamayan çocuğa meme vermezler.”

“Öfke ile kalkan ziyan ile oturur.”

“Mahkeme kadıya mülk değil.”

“Sona kalan donakalır” gibi.

Bu atasözleri; “Bir şeyi elde etmek istiyorsan istemelisin, öfkeyle hareket edersen sonuçlarına katlanırsın.” mesajlarını dolaylı olarak anlatmaktadır.

4. Tecrübeler veya mantığa dayandırılıp direkt olarak ahlak dersi veren ve nasihat eden atasözleri bulunmaktadır:

“Çirkefe taş atma, üstüne sıçrar.”

“Ayağını yorganına göre uzat.”

“Bugünkü işini yarına bırakma.”

“Yoldan kal, yoldaştan kalma.” gibi.

5. Bilinen bazı gerçekleri, felsefeleri, bilgece düşünceleri dolaylı bir yolla bildirerek kılavuzluk eden atasözleri bulunmaktadır:

“Bal bal demekle ağız tatlı olmaz.”

“Can bostanda bitmez.”

“Korkunun ecele faydası yoktur.”

“Taşıma su ile değirmen dönmez.” gibi.

6. Toplumun adet, gelenek ve göreneklerini belirten atasözleri bulunmaktadır:

“Dost başa bakar, düşman ayağa.”

“Bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı var.”

“Kız beşikte, çeyiz sandıkta.” gibi.

7. Birtakım inanışları belirten atasözleri bulunmaktadır:

“Kırk yılda bir ölen olur, eceli gelen ölür.”

“Ananın bahtı kızına.”

“Akacak kan damarda durmaz.”

“Baykuşun kısmeti ayağına gelir” gibi. (Aksoy, 1988: 17-18).

C. İnsanlığın Ortak Düşünce Değeri: Atasözleri

Atasözleri, maziden günümüze zamanla oluşan, zihinlerde kolayca yer edinebilmesi için insanlar tarafından en az kelimeyle kalıplaştırılan, ilk söyleyeni bilinmeyen söz varlığı birimleridir. Nesilden nesile ulaşan atasözleri, bünyesinde kültürün dokusunu da bulundurduğu için genç kuşaklara aktardığı tecrübelerle kılavuzluk etmiştir. Atasözleri, bir kültürün oluşmaya başladığı ilk dönemlerin deneyimlerinden bile izler barındırdığı için kültürü aktarmada kullanılan en önemli unsurlardan biri olarak görülmektedir.

Türkiye Türkçesinde atasözü olarak adlandırılan bu tür, “diğer milletler tarafından kanatlı söz, nasihat, cevherli söz, ibret verici söz, altın söz, dilin gülzarı, halk mektebi, halk hikmeti, ruhun tabibi ve aklın gözü” gibi güzel manalara gelen isimlerle anılır. Geçmişteki ve günümüzdeki medeniyetleri ortak paydada buluşturan atasözlerinin ortaya çıktığı mekân ve zaman üzerine herhangi bir kesinlik söz konusu değildir. Muhtemelen, geçimlerini toplayıcılık yaparak sağlayan insanların kabileler hâlinde yaşadığı dönemlerde veya insanların iletişim kurmada ortak bir dil kullanmaya başladığı dönemlerden itibaren atasözleri var olmalıdır. Atasözleri, kültürel etkileşimin olduğu toplumlarda yaşayan insanların okulu ve yeryüzünde yaşamak için başvurulması gereken bir rehber vasfında ortaya çıkmış sosyal ve kültürel düsturlardır (Çobanoğlu, 2004: 1-3). Atasözleri, ataların çok eski dönemlerden beri farklı birçok olaya şahit olmaları sonucunda, bu olaylara karşı nasıl tutumlar takındıklarına dair tecrübelerin, hazır formüller şeklinde yeni nesillere aktarılmasıdır. Atasözleri, deneyimler sonucu ortaya çıkmış kalıp ve kılavuz sözlerdir (Soykut, 1974: 23; Çobanoğlu, 2004: 3).

Atasözlerinin tarihi hakkında yapılan araştırmaların çoğu zaman netlikten uzak olmasının sebebi, bu kültürel dinamiğin insanlığın bilinmeyen dönemlerine kadar uzanan eskiliğinden kaynaklanmaktadır denilebilir. İnsanlık tarihinin bilinen en eski yazılı kaynakları olan Sümer yazıtlarından günümüze kadar yoğun olarak kullanılan atasözlerinin kaynağı hakkında, eski Yunanlılar atasözlerini çoğunlukla Yedi Bilge’ye mâl ederler ve atasözlerini tapınaklarının alınlıklarına yazarlardı (Oy, 1972: 9).

Atasözleri, dünyadaki bütün toplumların asırlarca birikmiş tecrübelerinin kalıplaşmış sözlü abideleridir. Ataların yaşadıkları tarihler aralığında şahit oldukları olaylar ve bu olaylara karşı takındıkları tutumun tezahürü olan atasözleri, toplumdaki bireylere başlarına gelebilecek her türlü öngörülemeyen durumlar için rehber ve el kitabı niteliğindedirler. Atasözleri her döneme hitap ederler ve insanların karşılaştıkları zorluklarla baş edebilmeleri için onlara tarihin birikim ve bilgeliğini sunarlar. Taşındıkları değer ve yargılar tavsiye niteliğinde olduğundan, her devirde güncelliklerini korurlar.

1. Türk Dünyası Atasözlerinin Kendine Özgülüğü

Ortak tarihi geçmiş, kültür ve dil gibi unsurların bir çatı altında buluşturduğu insan toplulukları millet kavramını oluşturmaktadır. Bazı milletler bu unsurların yanında ortak coğrafyada yaşama imkanına sahipken, farklı bölgelere yayılan göçebe topluluklarda ortak coğrafyada yaşam çok da mümkün olmamıştır. Farklı coğrafyalarda yaşasa da ortak bir duruş ve düşünüşe sahip olan milletlerden biri de Türklerdir. Bu ortak duruş ve düşünüşün, birlik ve beraberliğin ifade edilmesinde atasözleri, birleştirici bir rol üstlenerek sözlü kültürün en önemli dinamiklerinden biri olduğunu göstermiştir. Atasözleri, toplum içerisinde yaşayan insanlar için uyulması gereken sosyal düzen kuralları veya düsturlar niteliğindedir. Bu yüzden atasözleri ortaya çıktıkları toplumların karakterlerini, hayata bakış açılarını, zihin yapılarını yansıtır. Tarih boyunca farklı coğrafyalarda yaşayan Türklerin kullandıkları atasözlerinde ifade edilen düşünme tarzları aslında aynıdır, bu yüzden Türkler ne kadar farklı coğrafyalarda yaşarlarsa yaşasınlar aynı zihin yapılarına ve aynı sosyal psikolojiye sahiptirler (Efendiyev'den aktaran Çobanoğlu, 2004: 1).

Türk atasözleri, Orta Asya'dan Anadolu'ya kadar çok geniş coğrafyalarda varlığını sürdürmüş, yayıldığı coğrafyaların kültürlerini ve tecrübelerini de bünyesine katarak zenginleşmiştir. Türk atasözlerinin oluşum tarihi ve varlığını sürdürdüğü coğrafyalar düşünülünce çok zengin kültürlerin harmanlanmasıyla ortaya çıktığı görülmektedir.

Atasözlerinin, Türk kültüründeki önemine vurgu yapan Altun (2004: 80), muhteva ve anlam bakımından benzerlik gösteren atasözlerinin, Türk coğrafyalarında ve lehçelerinde farklı isimlerle telaffuz edildiğini örneklerle açıklamıştır: Altayca Tuvacada “ülgerocak”, Göktürkçe ve Eski Uygurcada “sav”, Karahanlı Türkçesinde Arapçanın etkisi ile “mesel”, Kırım Tatar Türkçesinde “kartlar sözü, hikmet”, Yakutçada “xohono”, Anadolu ağızlarında “deyişet, ozanlama”, Kerkük ağzında “darb-ı kelâm, emshal, cümle-i hikemiyye, deme, deyişet, eskiler sözü”, Oğuz sahasında “mesel, durûb-ı emsâl, darb-ı mesel, atalar sözü, ata sözü”, Doğu Türkistan'dan Kırım'a uzanan sahada “makal”, Çuvaşlarda “comak, oranlama, samah”, Doğu Türkistan'da “tabma, ulular sözü”, Kaşlarda, Kızıllarda, Koybollarda “söpsek”, Kazanlarda “eski söz”, Sagaylarda “takpak”, Tobollarda “takmak”.

Türklerin kendilerine özgü bir atasözü anlayışı olduğunu, Allah ve peygamber sözlerinde olduğu gibi bir inandırıcılık ve tesir barındırdığını “Atalar sözü Kur’an’a girmez, yanınca yelişür.” örneğiyle açıklayan Aksoy (1984: 19), tecrübelerle zenginleşmiş bu söz varlıklarının toplumun düşüncesini, inançlarını, tutumlarını belirlediğini ve anlaşmazlıklarda kullanılan yargıç hükmünde olduğunu, başka bir ifadeyle doğruluğunun herkes tarafından kabul edildiğini belirtir.

Geniş coğrafi sahalarda varlığını sürdüren Türk boylarının atasözlerinde ortaklık çoktur. Türk atasözleri, lehçeler arasında bazen birkaç ses, bazen de birkaç kelimedede farklılık gösterse de aynı mesajı vermektedirler. Çalışma gruplarımızdan biri olan Özbeklerin atasözleri ile Türkiye Türkçesindeki atasözleri arasındaki benzerlik bu duruma örnek olacaktır:

“Ätasi aççiq âlma yesä, Oğlining tişi qamaşar.”

(Babası ekşi elma yese, oğlunun dişi kamaşır.)

“İt hürär kârvân ötär.”

(İt ürür, kervan yürür.)

“Köp yaşagan köp bilmäydi, Köp oqıgan köp bilädi.”

(Çok yaşayan çok bilmez, çok okuyan çok bilir.)

“Qızım senga aytamän, Kelinim sen eşit.”

(Kızım sana söylüyorum, gelinim sen işit.)

“Tâğ başı tumansız bolmäs.”

(Dağ başı dumansız olmaz.)

Bu örnekler farklı coğrafyalarda yaşayan Türk boylarının ortak kültürel mirasa, aynı zihin yapısına sahip olduklarını ve tarih boyunca aynı tecrübeleri rehber edindiklerini gösterir. Bazı atasözlerimiz ses veya şekil bakımından farklılık gösterir. Anlamca benzerlik gösteren atasözlerimizin de sayısı çoktur.

Türk sosyokültürel yapısının tarihsel bağlamlarına baktığımızda diğer kültürlerden farklı olarak Türklerin atasözlerine dini bir kutsama ile baktıkları görülmektedir. Bu kutsama ile ilgili olarak şu örnekler verilebilir:

“Atalar sözü Kur’an’a girmez, yanınca yel yel yarişür.”

“Atalar sözünü tutmayan yabana atılır, ahirette tamu ehline katılır.”

Türk atasözlerinin yapısında Türk töresi ile kültürünün derin izleri görülmektedir. “Atalar sözünü tutmayan yabana atılır.”, “Atalar sözünü tutmayan ok gibi atılır.”, “Atalar sözü tutmayanın yolu ya teke ya büke.”, “Ulusun bilmeyen tanrısın bilmez.”, “Ulu sözü dinlemeyen uluyakalır.” ve “İhtiyarın sözünü torbaya sok, büyüğün sözünü heybene at.” gibi atasözleri Türk töresi ve kültüründe büyüklerin sözünü dinlemenin önemli olduğuna dikkat çeker.

Atasözlerinin Türk topluluklarında çok üstün ve değerli bir yere sahip olduğu verilen şu örneklerle doğrulanır niteliktedir: “Atalar sözünün başı vicdan korkusudur.”, “Atalar sözü pazarda satılmaz.”, “Mesel güldür, söz çiçek.”, “Atalar sözü aklın gözüdür.”, “Atalar sözü sözlerin özü.”, “Ataların sözü bin öğüde geçer.”, “Atalar sözü tutan yüce dağları aşar.”, “Atalar sözü evlada mirastır.”, “Atasözü aklın kaymağı.”, “Atalar sözünün her biri bir destandır.”

Türk tarihinde yabancı toplulukların dinsel, ırksal, mezhepsel ve kültürel farklılıkları hoşgörülle karşılanmıştır. Türk atasözlerinde bu hoşgörünün etkilerini görmek mümkündür.

Atasözlerimiz çeşitli yönlerden tasnif edilmektedir. Çobanoğlu, Türk atasözlerini, kaynak ve kullanım niteliklerine göre üç temel gruba ayırarak incelemiştir:

“-Aynı hayat tarzını, dünya görüşünü, gelenek ve göreneklerini ve dolayısıyla da aynı kültürel ekolojiyi yansıtmada mana ve söyleniş bakımından birbirinin tamamen aynısı olanlar.

- Manası aynı olmakla beraber söylenişlerinde bir veya birkaç kelime ve bazen de sadece sesle sınırlı ufak tefek farklılıklar olan atasözleri.

- Her Türk boyunun ve topluluğunun yaşadığı sosyokültürel muhitin yer aldığı hususi coğrafya ve sosyokültürel farklılıkların dışı vurulduğu mahalli olan atasözleri.” (Çobanoğlu, 2004: 15)

2. Atasözlerinin Şekil ve Yapı Özellikleri

Nesillerin birbirlerine aktarması ve kültürlerin etkileşimiyle zenginleşerek varlığını sürdüren atasözlerini şekil ve yapı olarak inceleyebiliriz.

Atasözlerinin en temel özelliği söz varlığının kalıplaşmış birimlerinden olmasıdır. Aksoy (1988: 15) “kalıplaşmış sözler” olarak tanımladığı atasözlerini şu şekilde değerlendirir: “Her atasözü belli bir kalıp içinde belli sözcüklerle söylenmiş olan donmuş bir biçimdir. Sözcükler değiştirilip yerlerine aynı anlamda da olsa başka sözcükler konulamayacağı gibi sözdiziminin biçimi de bozulamaz. Böyle değiştirmeler yapılırsa ortaya çıkan söz anlam değişmese dahi atalar sözü diye anılmaz. Örneğin, ‘Derdini saklayan derman bulamaz.’ sözünde ‘derman’ yerine ‘ilaç’ denilemez.” Hatiboğlu ise (1972: 183), “Atasözleri kalıplaşmış ifadelerdir ve bu kalıbın bütünlüğünü bozacak düzeyde sözcük eklemek, çıkarmak veya değiştirmek ya da sözcüklerin dizilişiyle oynamak suretiyle değiştirilemezler. Ancak genel yapıyı ve anlamı etkilememek için çok kısıtlı olmak koşuluyla değiştirilebilirler.” diyerek atasözlerinin yapılarında ufak değişiklikler yapıldığını ve yapılabileceğini ifade etmektedir.

Atasözlerinin amacı öğüt vermek ve rehberlik etmektir. Bu yüzden insanların zihinlerinde kolay yer edinebilmesi için az söze çok anlam yüklenmiştir:

“Balık baştan kokar.”

“Çivi çiviye söker.”

“İt ürür, kervan yürür.”

“Kambersiz düşün olmaz.”

“Her çiçek koklanmaz.”

Atasözlerinde bazen kurallı cümle bazen de devrik cümle kullanılmıştır:

“Serçeden korkan darı ekmez.”

“Besle kargayı, oysun gözünü.”

Yüklemsiz olarak kullanılan atasözleri de bulunmaktadır. Atasözünü söyleyen ve dinleyenden cümlenin gidişatına göre mantığa uygun bir şekilde tamamlaması beklenir:

“Demir tavında (dövülür) dilber çağında (sevilir).”

“Kiminin parası kiminin duası (alınır).” Türk atasözleri geçmişte yaşanan hikâyelerden oluşmuştur ve günümüzde de değiştirilmeden kullanılmaktadır (Özdemir, 1994: 5-10).

Geçmiş zamanın hikâyesi ile kurulan birçok atasözümüz vardır:

“Terziye dinlen demişler ayağa kalkmış.”

“Suçu gelin etmişler kimse güvey girmemiş.”

“Sabreden derviş muradına ermiş.”

“Maymun yoğurdu yemiş, artığını yüzüne sürmüştü.”

“Kazan kazana kara demiş.”

“Deve boynuz ararken kulaktan olmuş.”

“Çiftçinin karnını yarmışlar kırk tane gelecek yıl çıkmış.”

Atasözleri kafiyeli ve ritmik yapılarıyla dikkat çeker. Hatiboğlu (1972: 188-189), atasözlerinin kafiye ve ritimle oluşmasının zihinde kalıcılığı artırdığını ve yeni nesillere aktarmayı kolaylaştırdığını ifade etmektedir.

“Başa gelmez iş olmaz, ayağa değmez taş olmaz.”

“Gülme komşuna gelir başına.”

“Malın iyisi suya yakını daha iyisi eve yakını.”

“Şahin küçük, et yer; deve büyük, ot yer.” (Aksoy, 1988, s. 13-15)

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü gibi atasözlerinde kafiye, başta, ortada veya sonda yer alabilir.

3. Atasözlerinin Genel Özellikleri

Yapılan alanyazın taramaları ve okumalarda ortaya çıkan bilgiler neticesinde genel olarak atasözlerinin özelliklerini şöyle sıralayabiliriz:

- Atasözlerinde kolay hatırlanabilmesi için söz sanatlarından ve uyaklardan yararlanılmıştır.

Atasözlerinin kimler tarafından söylendikleri bilinmemektedir, toplumun ortak ürünüdür.

- Atasözleri bilinen bazı gerçekleri, felsefeleri, bilgece düşünceleri söyleyerek insanlara kılavuzluk ederler, ahlak dersi verir.
- Atasözleri uyulması gereken kurallar bütünü oldukları için düstur niteliğindedir.
- Atasözleri kalıplaşmış sözlerdir.
- Atasözleri az kelimeye çok mana sığdıran kısa ve özlü sözlerdir.
- Atasözleri birtakım inanışları, gelenek ve görenekleri bildirir.
- Atasözleri tarihin en karanlık dönemlerinden beri biriken tecrübe ve gözlemler neticesinde oluşmuşlardır.

4. Atasözlerinin Konu Bakımından Tasnifi

Anlamca zengin olan atasözlerinde en sık karşılaştığımız kavramlar şunlardır: aile, anne, baba, çocuk, kadın, komşu, dostluk, evlilik, adalet, eğitim, sağlık, tarım, ticaret, bilgi, eğitim, başarı, azim, fedakârlık, yardım, iyilik, zenginlik, aşk, mutluluk, güven, hoşgörü, din, ölçülü olma, sabır, bağışlama, hayat, ölüm, dünya, tabiat, hayvanlar, acelecilik, gurur, aç gözlülük, cimrilik, kurnazlık, nankörlük, öfke, yalancılık.

Türk atasözlerini, “millî, irkî ve insanî vasıfları ile her türlü konuyu ele alan eserler” olarak tanımlayan Elçin (2004: 627), atasözlerinin muhteva bakımından zengin olduğunu ifade ederken; Batur (2011: 577-578), “Atalar sözünde yaşanmışlıkların izini sürmek oldukça kolaydır. Kalıplaşmış sözlerin içinde savaştan barışa, sevgiden nefrete, komiklikten trajik olaylara, cehaletten bilgeliğe, iyilikten kötülüğe, yalandan doğruya, küçükten büyüğe, erkekten kadına yönelik söylenegelmiş onlarca söz bulunmaktadır.” der.

Durbilmez’e göre: “Türk atasözleri insanları; adaletli, anlayışlı, bağışlayıcı, barışçıl, iyi niyetli, tatlı dilli, merhametli, sabırlı, saygılı, tahammüllü, uzlaştırıcı, yapıcı, eğitimi olmaya teşvik ederken; insanların adaletsiz, anlayışsız, cahil, yıkıcı, kötümser, önyargılı, saygısız, sevgisiz ve tahammülsüz olmaktan da uzak durması gerektiğini öğüt eder.” (Durbilmez, 2007: 607). Atasözlerinin konuları üzerine çalışma yapan Soykut (1974: 437-452) ise, Türk atasözlerindeki konularını şu şekilde tasnif etmiştir:

- “Allah ve insan.
- Tabiat ve insan.
- Kadın ve erkek.
- İnsan ve sıhhat.
- İnsan ve toplum.
- İnsanda beğenilen haller, iyi vasıflar.
- İnsanda hoş görülmeyen kötü haller.
- Çeşitli marifet, meslek ve sanatlar.
- İnsanoğlunun hayatı boyunca rastladığı maddî davranışlar, durumlar, hükümler, olaylar ve tepkiler.
- İnsanoğlunun hayatı boyunca rastladığı manevi davranışlar, durumlar, hükümler, olaylar ve tepkiler.
- Türlü işler ve durumlar hakkında, ataların açık ve kesin öğütleri.
- Hayvanlar ve bunların özellikleriyle ilgili sözler.
- Çeşitli konulardaki atasözleri.”

Elçin (2004: 629-632), atasözlerini konu bakımından dört ana başlığa ayırmıştır:

“1. İnsan ve Değerler.

2. İnsan-Cemiyet: (Sosyal İş Birliği, Dayanışma, Sosyal Hiciv, Mevkie Rağbet, Yöneticilik, Kanun Fikri, Mülkiyet, Ekonomi, Eğitim, İş ve Zamanın Değerlendirilmesi, Kabiliyetlerin Değerlendirilmesi, Düşmana Karşı Uyanık Olma).

3. Bilgi ve Hakikat.

4. Dünya Görüşü: (Kader Fikri, Nasip, Tanrı).”

Günümüzde olduğu gibi geçmişte de toplumlar, buldukları coğrafyadan ve o coğrafyadaki kültürlerden etkilenecek kendi milletlerine has karakteristik davranış biçimleri oluşturmuşlardır. Bu davranış biçimleri toplumun çoğu alanında olduğu gibi atasözlerinde de etkisini göstermektedir. Türklerin

karakteristik yapısının atasözlerine tezahürünü inceleyen Çobanoğlu (2004: 30), ilk olarak “yiğitlik” kavramı üzerinde durmuştur. Türklerin tarih boyunca büyük devletler kurmaları, akınlar düzenlemeleri, gerektiğinde yurtlarını savunmalarını yiğit bir millet olmalarının sonucu olduğunu belirtmiştir. Böyle bir kimlikle tanınan milletin atasözlerinde yiğitlikle ilgili atasözlerinin bulunmasının doğal bir süreç olduğunu ifade etmiştir. Çobanoğlu bu kavram için: “At ölür meydan kalır, yiğit ölür şan kalır.”, “Yiğidin sözü demirin kertiği.” ve “Yiğidin malı meydandadır.” gibi atasözlerini örnek olarak vermiştir. Bu örneklere: “Yiğit ekmeğiyle yiğit beslenir.” ve “Ağalık (beylik) vermekle, yiğitlik vurmakla (-dır).” atasözlerini ekleyebiliriz.

Türk milletinin, yiğitlik kadar mertlikle de ünlendiğini belirten Çobanoğlu (2004: 30), mert olmakla ilgili: “Aman diyene kılıç kalkmaz.” örneğini verir. “Er lokması (ekmeği) er kursağında kalmaz.” ve “Yiğit arkasından vurulmaz.” atasözü de bu gruba dahil edilebilir.

Türk milletinin karakter özelliklerinden bir başkası da Çobanoğlu’na göre ağırbaşlılıktır. Çobanoğlu’nun (2004: 30), toplum tarafından takdir gören bu davranışla ilgili verdiği: “Ağırılık altın kale, hafiflik başa bela.”, “Ağır ol batman gelesin.” ve “Ağır yongayı yel kaldırmaz.” atasözü örneklerine: “Ağır ol ki bey (ağa, molla) desinler.” ve “Baş ağır gerek, kulak sağır.” atasözlerini ekleyebiliriz.

Türk milletine özgü karakter özelliklerinden sabırlı olmak: “Sabrın sonu selamettir.”, “Sabrın dibi sarı altın.”, “Sabreden derviş muradına ermiş.” ve “Sabırla koruk helva olur, dut yaprağı atlas.” şeklindeki atasözlerinde ifade edilmiştir (Çobanoğlu, 2004: 30). “Allah sabırlı kulunu sever.”, “Tekkeyi bekleyen çorbayı içer.” ve “Sabır acıdır, meyvesi tatlıdır.” şeklindeki atasözleri de sabırlı olmanın önemine dikkat çeker.

Türklerin diğer toplumlar tarafından bilinen en önemli özelliklerinden biri konukseverliktir. Çobanoğlu (2004: 30-31), konukseverlik kavramına: “Misafir kısmetiyle gelir, birini yer dokuzunu bırakır.”, “Gelmek misafirin gitmek ev sahibinin elinde.”, “Misafir üstüne misafir olur, ev ev üzerine olmaz.” örneklerini verir.

Türklerin geçmişten günümüze kadar çok sayıda devlet kurduğunu ve bu özellikleriyle tanındığını belirten Oy (1972: 24), bu konu üzerine çalışma yapan

araştırmacıların, Türklerin bu denli çok ve güçlü devlet kurabilmelerinin temelindeki nedenin; aile yapılarının sağlam olmasından kaynaklanabileceğini ifade eder. Oy'un bu düşüncesini güçlendirmek için "Evi ev eden avrat, yurdu şen eden devlet" atasözünü örnek olarak veren Çobanoğlu (2004: 31), aile ile ilgili atasözlerinin aile fertlerinin kendi içlerindeki ilişkilerinin hem olumlu hem de olumsuz taraflarını ortaya çıkarmaya çalıştığını belirtir.

Tüm akrabalık terimleri içerisinde en olumlu duygu değerine sahip olanın anne kelimesi olduğunu belirten Hirik (2017: 1733), bu durumun Türk toplumunda anne kavramına verilen değerın göstergesi olduğunu ifade eder. Türk atasözlerinin bir kısmında görülen olumsuz özelliklere sahip kadın kavramı, anne olmasıyla beraber; şefkat, merhamet ve fedakarlığın timsali hâline gelerek bir kutsiyet kazanmaktadır. Anne kavramıyla ilgili atasözlerine: "Ağlarsa anam ağlar, başkası (kalanı) yalan ağlar.", "Ana gibi yâr olmaz, Bağdat gibi diyar olmaz.", "Ananın bastığı yavru (civciv) incinmez (ölmez)." şeklinde örnekler verilebilir.

Türk atasözlerinde baba kavramına anne kavramı kadar sık yer verilmese de çok kullanılan akrabalık terimlerinden biridir. Aile hiyerarşisinin en üstündeki kişi ve otorite timsali olan baba, çocuklara rol model olmaktadır. Oy (1972: 25), Türk atasözlerinde baba kavramının aile içindeki baba-çocuk ilişkisi çerçevesinde ele alındığını belirtmektedir. Baba kavramıyla ilgili atasözlerine: "Oğlan atadan (babadan) öğrenir sofra açmayı, kız anadan öğrenir biçki biçmeyi.", "Babanın (atanın) sanatı oğla mirastır." ve "Atasını tanımayan Allah'ını tanımaz." örnekleri verilebilir.

Türk atasözlerindeki çocuk kavramına cinsiyet açısından değinen Borodavchenko (2018: 89), ailelerin erkek çocukları daha değerli, kız çocuklarının ise aileyi zarara uğratabilecek bireyler olarak gördüklerini belirtir. Atasözlerinde olumlu ya da olumsuz olarak çocuk kavramına sık yer verilmesinin; Türklerin, çocuğu soylarının devamı ve toplumun geleceğı olarak görmelerinden kaynaklandığı söylenebilir. Çocukla ilgili atasözlerine: "Oğlan doğuran övünsün, kız doğuran dövünsün.", "Oğlan olsun deli olsun, ekmek olsun kuru olsun." ve "Bir evde iki kız, biri çuvaldız biri biz." örnekleri verilebilir. Bunun yanında çocukları olan ailelerin çocuklarının sağlıklarıyla ilgili kaygıları: "Evladın mı var, derdin var." atasözüyle, çocukların saf oldukları için her şeyi her

yerde söyleyebilecekleri: “Çocuğun bulunduğu yerde kov (dedikodu, gıybet) olmaz.” ve “Çocuktan al haberi.” gibi atasözleriyle ifade edilmiştir.

Türk atasözlerinde en sık rastlanan ilişki türlerinden biri de gelin-kaynana ilişkisidir. Gelin ve kaynananın genellikle anlaşamadıklarını belirten Erginer (2010: 23-24), kaynana iyi olsa dahi gelin tarafından kötü olarak algılandığını ifade eder. “Kaynana öcü, oğlu cici.” ve “Kaynana pamuk ipliği olup raftan düşse gelinin başını yarar.” örneklerinde de görüldüğü gibi Türk atasözlerinde gelin-kaynana ilişkisi, çatışma yönünden ele alınmaktadır denilebilir.

Akbalık (2013: 83), aile kurmanın ve eş algısının, Türk atasözlerinde çoğunlukla kadın üzerinden oluşturulduğunu ve aile kavramının kadın tarafından temsil edildiğini ve bu durumun izlerinin atasözlerinde görülmesinin mümkün olduğunu belirtir. Karı-koca ile ilgili atasözlerine: “Yuvayı yapan dişi kuştur.”, “Kadın kocasını isterse vezir, isterse rezil eder.” ve “Kadın var, arpa ununu aş eder, kadın var buğday ununu taş eder” gibi örnekler verilebilir.

Kardeşler arasında husumet olsa da kardeşlik bağının kopmayacağını: “Kardeş kardeşi bıçaklamış, dönmüş yine kucaklamış.” atasözünde görürüz. “Kazanırsan (sen) dost kazan, düşmanı anan doğurur.” atasözü kardeşler arasındaki husumete dikkat çeker. “Kardeş kardeşin ne öldüğünü ister, ne onduğunu.” atasözü ise kardeşlik bağının bir başka yönünü anlatır.

Diğer akrabalık adları üzerine söylenen atasözlerini olumlu ve olumsuz olarak ikiye ayıran Çobanoğlu (2004: 32), olumlu yönlere dikkat çeken atasözlerine: “Teyze ana yarısıdır, amca baba yarısıdır.” ve “Emmim dayım hepsinden aldım payım.” örneklerini verirken; olumsuz yönlere dikkat çeken atasözlerine ise: “Hısım akraba ile ye iç alışveriş etme.” ve “Akrabanın akrabaya ettiğini akrep etmez.” örneklerini verir.

Türk atasözlerinde komşuluğun, akrabalıktan daha ön planda olduğunu ifade eden Beğenmez (2013: 93), atasözlerinde komşuluk ilişkisinin önemi ve nasıl olması gerektiği konularının işlendiğini belirtir. Komşuluk ile ilgili atasözlerine: “Komşu komşunun külüne (tütününe) muhtaçtır.”, “Ev alma, komşu al.” ve “Komşu hakkı, Tanrı hakkı(-dır).” gibi örnekler verilebilir. Fakat Türk atasözlerinde komşuluğun sadece olumlu tarafları yoktur, komşuluğun olumsuz tarafına değinen atasözleri de bulunmaktadır: “Komşunun tavuğu komşuya kaz

görünür.”, “Yaman komşu, yaman avrat, yaman at; birinden göç, birini boşa, birini sat.”

Türk atasözlerinin bir kısmı dosta güvenilmesi gerektiğini, bir kısmı da tam güvenilmemesi gerektiğini öğütler. Dosta güvenmek konusuna dikkat çeken atasözlerine: “Dostun attığı taş, baş yarmaz.”, “Dost dostun eyerlenmiş atıdır.” ve “Eski dost düşman olmaz.” örnekleri verilebilir. Dosta güvenilmemesi gerektiğini öğütleyen atasözlerine ise: “Deli dostun olacağına akıllı düşmanın olsun.” ve “Düşenin dostu olmaz.” örneği verilebilir.

İnsanların toplu olarak yaşadığı yerlerde davranışların yönlendirildiği, denetlendiği yasalar bütününe görgü kuralları dendiğine ve bu kuralların daha çok öğüt ve emir cümlesi biçimindeki atasözleriyle ifade edildiğine dikkat çeken Çobanoğlu (2004: 33), bu tür atasözlerinin kullanımının toplumsal kuralları yaşattığını ve güçlendirdiğini belirterek: “Çağrılan yere erinme, çağrılmayan yere görünme.”, “Davete icabet lazımdır.”, “İki kişi konuşurken üçüncüsü olma.”, “El öpmekle ağız aşınmaz.”, “Eğri otur, doğru söyle.” ve “Atalar sözünü tutmayanı yabana atarlar.” gibi atasözlerini örnek olarak vermektedir.

Türk atasözlerinde halkın ekonomiyle ilgili daha önceden edindikleri tecrübe ve düşüncelerin izlerinin görüldüğünü belirten Paşayev (1998: 229), bu atasözlerinde alışveriş, para, borç, tutumlu olmak, ortaklık, mal mülk biriktirme gibi konuları kapsayan öğütler bulunduğunu ifade eder. Ekonomiyle ilgili atasözlerine: “Ucuzdur vardır illeti, pahalıdır vardır hikmeti.”, “Paran varsa cümle âlem kulun; paran yoksa tımarhane yolun.”, “Ak akçe kara gün içindir.”, “Ortak atın beli sakat olur.”, “Ya işten artar, ya dışten.” örnekleri verilebilir.

Borçlu olma konusuna Türk atasözlerinde temkinli yaklaşıldığını belirten Avcı (2014:68), borçluluktan kaçınılması gerektiğine atasözlerinde vurgu yapıldığını ifade eder. Borçla ilgili atasözlerine: “Al gününde al; ver gününde ver.”, “Arpacıya borç eden, ahırını tez satar.”, “Borcun iyisi vermek, derdin iyisi ölmek.”. Türk atasözlerinin veresiye vermenin kötü sonuçlar doğurabileceği üzerinde durduğunu belirten Çobanoğlu (2004: 34), bu konuda: “Verirsen veresiye gidersin batasıya.”, “Verirsin elinle istersin ayağınla.”, “Ödünç güle güle gider, ağlaya ağlaya gelir.” örneklerini verir. Hesaplı olmanın öğütlediği atasözleri: “Ayağını yorganına göre uzat”, “Beş kuruşun varsa beş yere

düğümle.” şeklinde örnekler verilebilir. İsraftan kaçınılması gerektiğini öğütleyen atasözleri ise: “Bol bol yiyen bel bel bakar.”, “Işığına akşamdan önce yakan sabaha çırasında yağ bulamaz.” şeklinde örneklendirilebilir. Sermaye ve mal sahibi olmayla ilgili atasözlerine ise: “Mal adama hem dost hem de düşmandır.”, “Sermayen bir yumurta ise taşa çal.”, “Mal malı kazanır.” örnekleri verilebilir.

Toplumun mesleklere ve sanata bakışını yansıtan atasözleri olduğunu belirten Çobanoğlu (2004: 33), bu atasözlerine: “Sanat altın bileziktir”, “Korkak bezirgan ne kâr eder ne zarar.”, “Rençber kırk yılda tüccar kırk günde.”, “Kürkçünün kürkü olmaz, borkçünün borkü.”, “Yarı hekim candan eder, yarı hoca dinden eder.”, “Berberin solumazı, tellağın terlemezi, kahvecinin söylemezi.” örneklerini verir.

Türk atasözlerinde ekonominin, çoğunlukla varlıklı ve zengin olmak temaları etrafında şekillendiğini belirten Çobanoğlu (2004: 34), toplumun tamamını ilgilendiren faal bir ekonomiden ziyade ferdî ve aile ekonomisinin Türk atasözlerinde daha çok görüldüğünün altını çizmiştir. Aynı zamanda ekonomiyle ilgili atasözlerinin ağırlıklı olarak zıt kalıplardan oluştuğunu belirterek, bu iki davranış kalıbını örneklerle açıklamıştır. İlk davranış kalıbında, çok zengin olmanın hiçbir öneminin olmadığını savunan atalarımızı birinci davranış kalıbında ele alarak: “Mal sahibi mülk sahibi hani bunun ilk sahibi.”, “Mal da yalan mülk de yalan var biraz da sen oyalan.”, “Para el kiridir.”, “Mal ya gazez ya marez getirir.” örneklerini vermiştir. İkinci davranış kalıbındaki atalarımızın ise, zengin olmanın önemli olduğunu ve paranın çoğu kapıyı açabileceğini savunduğunu şu örneklerle açıklar: “Mal canın yongasıdır.”, “Para parayı kazanır.”, “Varsa pulun cümle alem kulun.”

Göçebe yaşadıkları dönemden günümüze kadar geçen zamanda Türklerin eski mesleklerinden biri olan hayvancılık, sosyokültürel açıdan da önemli bir yer tutmuş ve yaşam şekillerinin belirli bir dönemi bu ekonomik faaliyet çerçevesinde şekillenmiştir. Hayvancılıkla uğrasan Türkler, atasözlerinde de gerek mecazlı gerekse mecazsız olarak hayvanlarla ilgili terimler kullanmışlardır. Hayvancılık terimlerinin kullanıldığı atasözlerine: “Buğday ile koyun, geri yanı oyun.”, “Sütsüz koyun meleğen olur.”, “Çobanın gönlü olunca tekeden yağ çıkarır.” ve “Koyun üçten keçi beşten çoğalır.” örneği verilebilir.

Eski tarihlerden beri toplumlar hayatlarını idame ettirebilmek için çeşitli ekonomik faaliyetlerle uğraşmışlardır. Bu ekonomik faaliyetlerin sürdürülebilir olması için insanlar mevsimsel hareketleri yakından takip etme ihtiyacı hissetmiş ve geçmişten günümüze kadar insanlar mevsimlere göre hareket etmiş, bazen de beklenmedik mevsimsel olaylara karşı önlemler almaya çalışmışlardır. Mevsimlerle ilgili atasözlerine: “Ağustosun yarısı yaz, yarısı kıştır.”, “Kar ne kadar çok yağsa yaza kalmaz.”, “Karıncadan ibret al, yazdan kışı karşılar.”, “Yazın araması, kışın taraması olmaz herkes besler mandayı.” ve “Yazın sıcakta terleyen, kışın soğukta üşümez.” gibi örnekler verilebilir.

Yağmur, kar, rüzgâr gibi meteorolojik olayların işlendiğini ve bunların aylar üzerindeki etkilerinin anlatıldığı atasözlerinin bulunduğunu belirten Çobanoğlu (2004: 36), bu atasözlerine: “Lodos cennetten, poyraz cehennemden gelirmiş.”, “Lodosun gözü yaşlı olurmuş.”, “Kış günü kırk türlü.”, “Sağanaklı yağmur tez geçer.”, “Gök ağlamayınca yer gülmez.”, “Şimşek çakmadan gök güremez.”, “Sabahın kızılığı akşamı kış eder; akşamın kızılığı sabahı güz eder.”, “Bir bulutla kış gelmez.”, “Zemheride kar yağmasından, kan yağması daha iyi.”, “Hıdrellezden sonra yazdır.”, “Korkma martın kışından, kork aprilin beşinden.”, “Kork aprilin beşinden, öküzü ayırır eşinden.”, “Martın onundan, şubatın sonundan korkulur.”, “Mart dokuzu, kik dokuzu, üç dokuzu.”, “Mart içeri, pire dışarı.”, “Mart ayı dert ayı.”, “Martta yağmasın, nisanda dinmesin.” ve “Kar ekinin yorganıdır.” şeklinde örnekler verir.

Türk atasözlerinde genel itibariyle Türklerin yaşadıkları bölgelerde görülen hayvanların yer aldığını ifade eden Oy (1972: 42), başta at olmak üzere, ayı, eşek, katır, deve, koyun, keçi, öküz, inek, dana, kurt, köpek, tavşan, yılan, horoz, tavuk, kaz, ördek, karga, bülbül, leylek, akbaba, şahin, aslan, arı ve sivrisinek gibi hayvanların görüldüğünü belirtmiştir. Türk atasözleri içerisinde hayvanların, gerçek ve mecaz anlamla çok sık kullanıldığını belirten Çobanoğlu (2004: 37), bu atasözlerine: “Kurdun oğlu kurt olur.”, “Karga karganın gözünü çıkarmaz.”, “Kurt dumanlı havayı sever.”, “Köpek sahibini ısırılmaz.”, “Isıracak it dişini göstermez.”, “Arslan yatağından belli olur.”, “Ayının dişini görmeyen başını kabak sanır.”, “Deveyi yardan uçuran bir tutam ottur.”, “Eşekten doğuma katır ne gönül bilir ne hatır.”, “Tilkinin dönüp geleceği yer kürkçü dükkanıdır.”,

“Tavşanın çıkışından, kurdun inişinden korkmalı.”, “Ayyar tilki art ayağından tutulur.” ve “Her yiğidin gönlünde bir arslan yatar.” şeklinde örnekler verir.

Yukarıdaki örneklerden de anlaşılacağı gibi hayvan motifi bakımından Türk atasözleri son derece zengindir. Hayvanlarla ilgili atasözleri içerisinde en fazla “at motifi kullanıldığını belirten Çobanoğlu (2004: 37), bu konuya ayrı bir parantez açarak, “yiğit” olan Türklerin “at”sız düşünülmemeyeceğini: “At yiğidin yoldaşı.” ve “At, erin kanadı.” atasözleriyle örneklendirir.

Belagat: Doğru yerde ve doğru zamanda, etkili ve güzel konuşan insanların mutlu olduğunu belirten Çobanoğlu (2004, 38), diğer insanların onları örnek alması gerektiğini belirten atasözleri olduğunu: “Erdemin başı dil.”, “Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır.” ve “Güzel ona derler ki güzel konuşsun.” örnekleriyle açıklar.

Ataların, çelişkili fikirler beyan ettiği konulardan birisi de ihtiyat üzerindedir. Bir kısım atasözleri ihtiyatlı olmanın önemini: “Ne ekersen onu biçersin.”, “Kurda konuk giden köpeğini yanında götürür.”, “Acele işe şeytan karışır.”, “Akılsız başın zahmetini ayaklar çeker.”, “Büyük lokma ye büyük söyleme.” örnekleriyle belirtmiştir. Bir kısım atasözlerinde ise fazla ihtiyatlı olmanın başarıya engel olduğu belirtilmektedir: “Serçeden korkan darı ekmez.”, “Sakınılan göze çöp batar.”, “At binenin kılıç kuşananın, köprü geçenindir.” (Çobanoğlu: 2004, 39).

Türk atasözlerinin insanlara, kötülüklerden uzak durmayı ve yardımsever olmayı öğütlediğini belirten Çobanoğlu (2004: 40), kötülük yapılsa dahi iyilikle karşılık verilmesini öğütleyen atasözleri olduğunu şu örneklerle açıklar: “Başkasına kuyu kazan kendi düşer.”, “İyiliğe iyilik her kişinin kârıdır, kötülüğe iyilik er kişinin kârıdır.”, “İyilik eden iyilik bulur.”

İnsanlar tarafından takdir gören olumlu davranışlar Türk atasözlerine konu olduğu gibi tasvip edilmeyen davranışların da üzerinde durulmuştur. Cimrilik, suçu kabullenmeme, bencillik, kibirli olma gibi konuların Türk atasözlerinde kötülendiğini belirten Çobanoğlu (2004: 40), bu konuyla ilgili atasözlerine: “Az tamah çok ziyan getirir.”, “Yalancının mumu yatsıya kadar yanar.”, “Kabahat samur kürk olsa da kimse sırtına almaz.”, “Doğru söyleyeni dokuz köyden

kovarlar.”, “Keskin sirke küpüne zarar.” ve “Besle kargayı oysun gözünü.” örneklerini vermiştir.

Sonuç olarak toplumların varlıklarını sürdürüp sosyokültürel birikimler sağladığı tüm evrelerde ataların karşısına çıkan çoğu olay atasözlerine konu olmuştur. Atalar bilgi birikimi ile tecrübelerinin ifadesi olan atasözleri ile olumlu ve olumsuz olaylar karşısında nasıl tutumlar sergilemeleri gerektiğini gelecek kuşaklara aktarmaya çalışmışlardır.

5. Atasözlerinde Mecaz

Atasözlerini, mecazlı ve mecazsız olmak üzere ikiye ayıran Aksoy, mecazlı ve mecazsız olmayan atasözlerinin de olduğunu belirtmiştir. Fakat sadece mecazlı ve mecazsız atasözlerine örnekler göstermiştir:

“Sirkesini sarımsağını sayan paçayı yiyemez.” (Mecazlı)

“Mum dibine ışık vermez.” (Mecazlı)

“Damlaya damlaya göl olur.” (Mecazlı)

“Bugünkü işini yarına bırakma.” (Mecazsız)

“Dost ile ye iç, alışveriş etme.” (Mecazsız)

“Akıllı düşman akılsız dosttan hayırlıdır.” (Mecazsız) (Aksoy, 1988: 21).

Aksoy’un 1962 yılındaki makalesinden sonra atasözlerini “mecazlı” ve “mecazsız” olmak üzere ikiye ayırarak incelediğini belirten Keklik (2013: 241), başta Aksoy olmak üzere birçok araştırmacının örneklerini inceleyerek tartışmıştır. Verdiği iki örnekle de atasözlerinin üçe ayrılması gerektiğini söyler:

“ ...“Borç yiğidin kamçısıdır”, “Dost acı söyler” atasözleri ne tamamen gerçek anlamlı ne de tamamen mecaz anlamlıdır. Birinci atasözünde borç kelimesi gerçek anlamıyla kullanılırken kamçı mecaz anlamlıdır. İkinci atasözünde ise dost gerçek anlamdayken acı söylemek mecaz anlamdadır. Atasözlerinde kelimelerin bir kısmı gerçek anlamıyla kullanılırken bir kısmında mecaz anlamıyla kullanılmıştır. Buna göre, anlamları bakımından atasözleri üçe ayrılmıştır: Gerçek anlamlı, kısmen mecaz anlamlı ve mecaz anlamlı atasözleri.” (Keklik, 2013: 243)

Türk atasözleri gibi İngiliz atasözlerini de incelediğini ifade eden Keklik, İngilizlerin de atasözlerini “mecaz anlamlı” ve “gerçek anlamlı” olmak üzere ikiye ayırdığını belirtir. Sonuç olarak bir atasözünü oluşturan kelimelerin bir kısmı “mecaz anlamlı”, bir kısmı da “gerçek anlamlı” olarak kullanılıyorsa bunların “kısmen mecaz anlamlı atasözleri” olması gerektiğini savunur.

6. Sağlık Konulu Atasözleri

Tarihin karanlık dönemlerinden beri birikerek çoğalan tecrübelerden süzülerek gelen, bünyesinde kalıplaşmış davranış modelleri bulunduran ve kültürün daimî taşıyıcısı olan atasözlerinin içerisinde sağlık konulu atasözleri oldukça önemli bir yer tutmaktadır.

İnsan hayatının her aşamasında fertlerin ve toplumların yaşama biçimlerine yön veren ve genç kuşakların şahit olacakları olaylar karşısında nasıl tepkiler vermeleri gerektiğine dair nasihatler eden atasözleri, sağlık gibi hassas bir konuda da rehberlik etmeyi sürdürmüştür. Atalar, toplum fertlerinin yaşamlarını sürdürebilmesi için öncelikli olarak sağlıklarına dikkat etmeleri gerektiğini bu kalıp sözler aracılığıyla sıkça nasihat eder. Sağlık konulu atasözleri o toplumda hayatını sürdüren bireylere olumlu sağlık davranışları kazandırılmasının, davranışların sürdürülmesinde ve oluşabilecek olumsuz sağlık durumlarına karşı korunmada işlevsel özelliklere sahiptir. Bu kısımda sağlık konulu atasözlerinde en çok kullanılan kavramları incelemeye çalışacağız.

a. Sağlıkla ilgili kavramlar

i. Can

İnsan ve hayvanlarda yaşamayı sağlayan ve ölümlü vücuttan ayrılan madde dışı varlık (<https://sozluk.gov.tr>, 2022) olarak tanımlanan can kavramı aklen, bedenlen, ahlaken ve ruhen mükemmel yeteneklerle donatılmış olan insana bahşedilmiş en değerli lütuf olarak kabul edilmiştir. Türk atasözleri içerisinde de can kavramına fazlaca yer verilmiştir: “Can cümleden azizdir.”, “Can bostanda bitmez.”, “Can candan şirindir (tatlıdır).”, “Canın sağlığı, dünya varlığı.”, “Cana gelecek (kaza, zarar) mala gelsin.” şeklindeki atasözleri can kavramının önemine vurgu yapmaktadır.

Can ile ilgili diğer atasözleri şunlardır: “Can boğazdan gelir.”, “Can götüren insan bir gün hasta bir gün sağ.”, “Çıkmadık candan ümit kesilmez.”, “İnsanın neresi ağırırsa orası canıdır.”, “Mal canı kazanmaz, can malı kazanır.”, “Malı mala, canı cana ölçmeli.”

ii. İhtiyatlı olmak

Herhangi bir konu üzerinde ileriye düşünerek ölçülü davranmak, sakınmak (<https://sozluk.gov.tr>, 2022) anlamlarına gelen ihtiyat kavramının önemini anlatan atasözleri şunlardır: “Bin ölçüp bir biçmeli.”, “Ayağı yalın gezenin ayağına diken batar.”, “Kurda konuk giden köpeğini yanında götürür.”, “Akla gelmeyen başa gelir.”, “Atım tepmez itim kapmaz deme.”

iii. Temizlik

Sağlıkla doğrudan ilgili olan önemli kavramlardan biri de temizliktir. Doğumundan ölümüne kadar insanın en hayati alışkanlıklarından biri olan temizliği, çok taraflı olarak ele almak mümkündür. İnsanın, kişisel sağlığı için ve diğer insanlarla ilişkileri açısından sürekli olarak dikkat etmesi gereken konulardan biridir. Temizlik, sağlık açısından vazgeçilmez bir özelliğe sahiptir. Atasözlerinde de temizliğe gereken önem verildiği şu sözlerden anlaşılmaktadır: “Arslan, yatağından (yattığı yerden) bellidir (belli olur).”, “Güneş girmeyen eve doktor girer.”, “Temizlik imandan gelir.”

iv. Önlem almak

Toplumdaki bireylerin hastalıklara yakalanmaması için önlem almayı öneren atasözleri, hastalığa yakalanan bireylerin de diğer insanların sağlığını tehlikeye atmamaları için birtakım önerilerde bulunur. Neticede herhangi birinin hastalık taşıyıcısı olarak kalabalık alanlara girmesi, birçok kişinin hastalanmasına yol açacak ve hastalığın geniş bir alana yayılmasına da sebep olacaktır. İlgili atasözleri ise şunlardır: “Bir akılsızın on mahalleye zararı var.”, “Birinin belası bini mahveder.”, “Bir ahırını bir dana bozar.”, “Kurunun yanında yaş da yanar.”

Hastalığın olduğu durumlarda evde kalmanın dışarda gezmekten sağlıklı kalmak açısından daha faydalı olduğuna dair söylenmiş atasözleri de vardır. Bu sözlerden bazılarında ironik, bazılarında ise sembolik bir dil kullanmıştır. Örnek olarak ise şu atasözleri verilebilir: “Çok gezen tavuk ayağında pislik getirir.”, “Ayaktan çıkan toz ağza girer.”, “Gezen ayağa taş değer.”

Hastalanan bireylerin en yakın sağlık kuruluşuna başvurması gerektiğini söyleyen atasözlerine örnek olarak: “Derdini söylemeyen derman bulamaz.” atasözleri verilebilir.

Atasözlerinin başat amacı kişinin ve toplumun başına bir bela gelmeden önce onları bilgilendirmektir. Dışarıdayken yaşanabilecek tehlikeli olaylara önlem almak için söylenen: “Baktın ki kar havası, eve gel kör olası.” atasözü duruma örnek olarak verilebilir. Atasözleri, toplumu koruma ve sağlıklı yaşamlarını sürdürmek gibi önemli işlevleri yüklediği söylenebilir, bireyler ise atasözlerini kültürel olarak benimser ve atasözlerinin yaptırım gücüne inanırlar.

v. Kadercilik anlayışı ve alışkanlıklar

Kadercilik anlayışı, insanın olumlu sağlık davranışlarının kazanılmasındaki en büyük engellerden biri olarak görülmektedir. Bu anlayışı yansıtan bazı atasözleri ise şunlardır: “Alın yazısı değişmez.”, “Alnında yazılı olan başa gelir.”, “Ananın bahtı kızına.”, “Başa yazılan gelir.”, “Olacakla öleceğe çare olunmaz.”, “Ön tekerlek nereye giderse art tekerlek de oraya gider.”, “Hasta yatan ölmez, eceli yeten ölür.”

“Bir insan yedisinde ne ise, yetmişinde de odur.” Atasözü ise insanların değişmeyeceğine dair bir algı oluşturarak olumsuz bir tutumun sergilemesine sebep olmaktadır.

Bir kısım atasözleri alışkanlıkların değişmesinin çok zor olduğunu söylemişlerdir. Örnek atasözleri şunlardır: “Alışmış kudurmuştan beterdir.”, “Can çıkmadan (çıkma, çıkmadıkça, çıkar) huy çıkmaz.”, “Huy canın altındadır.”, “Huylu huyundan vazgeçmez.”, “Sütle giren huy, canla çıkar.”

vi. Beslenme

Yemek yemek insan yaşamının devam etmesi için zorunlu olan bir eylemdir. Doğru bir yemek yeme eylemi insanların yaşamını fiziksel ve mental olarak olumlu etkilerken yanlış, eksik veya fazla yemek, bireylerin fiziksel ve mental sağlıklarını bozmakta ve çeşitli hastalıklara yol açmaktadır. Bu grupta yer alan bazı atasözlerinde acıkmadan yemek yemenin insan sağlığına zararlı olabileceği vurgulanırken bazılarında ise aç kalmamanın insan sağlığına faydaları olduğundan bahsedilmiştir. Örnek atasözleri şunlardır: “Tok iken yemek yiyen, mezarını dişiyle kazar.”, “Az uyku, az yemek insanı eder melek, çok uyku, çok

yemek insanı eder helak.”, “Az ye, uzun ye.”, “Az yiyen az uyur, çok yiyen güç uyur.”, “Çok yiyende sağlık, çok uyuyanda akıl, çok söyleyende gerçek olmaz.”, “Sağlık istersen çok yeme saygı istersen çok deme.”

Sağlık için doğru beslenmenin önemini vurgulayan ve aç kalınmaması gerektiğini öğütleyen atasözleri şunlardır: “Aç ayı oynamaz.”, “Aç gezmektense tok ölmek yeğdir.”, “Aç ölmez, gözü kararır, susuz ölmez benzi sararır.”, “Ağız yerse yüz güler.”, “Arık at yol almaz, arık (aç) it av almaz”, “Boğazdan inen yanaktan belli olur.”, “Boş çuval ayakta (dik) durmaz.”, “Cevizle ekmeğe yemesi güzelle muhabbet etmesi iyidir.”, “Ekmeğini kuru yiyeceğine ayranını duru ye.”, “Et giren eve dert girmez.”, “Et ye su iç bal gibi bal ye su iç yal gibi.”, “Etin çiği et getirir ekmeğin çiği dert getirir.”, “Her öğün geçmiş akşam öğünü geçmemiş.”, “İki su bir ekmeğe yerini tutar.”, “Kaşığın dostluğundan ekmeğin düşmanlığı iyi.”, “Kemikle deri, yemekle diri.”, “Yazın ekmeğiz kışın gömleksiz yola çıkma.”, “Ye tatlıyı iç suyu balgam olsun ye eti iç suyu kan olsun.”,

Bazı atasözleri ise fazla yemeyi destekler niteliktedir. Örnek olarak: “Acından ölmüş demesinler de, yemiş çatlamış desinler.”, “Atın ölümü arpadan olsun.”, “Ata arpa, yiğide pilav.”, “Bir dirhem et, bin ayıp örter.”, “Can boğazdan gelir.” sözleri verilebilir.

“Az ağrıyı aş basar çok ağrıyı iş basar.” atasözünde ise yemek yemenin ağrıyı azaltacağı düşüncesi dikkat çekmektedir.

vii. Fiziksel aktivite

Fiziksel aktivitenin insan sağlığında depresyon, kaygı, stres, korku, obezite gibi psikolojik ve bedensel sağlık problemlerine iyi geldiği son zamanlardaki bilimsel araştırmalarda sıkça konu edilmiştir. Ayrıca fiziksel aktivitenin sağlıklı olma, iyi olma, hayattan zevk alma duygu durumu gibi tıbbi, psikolojik ve sosyolojik anlamda müspet boyutları olduğu bilinen bir gerçektir. Hastalığa yakalanmamak için fiziksel aktivitenin gerekli olduğunu söyleyen atasözlerine örnek olarak; “İşleyen demir pas tutmaz.”, “Yuvarlanan taş yosun tutmaz.”, “Yatan aslandan, gezen tilki yeğdir.”, “Nerede hareket, orada bereket.” sözleri verilebilir.

viii. Ruh sağlığı

Bedensel sağlık insanlar için ne kadar önemliyse ruhsal sağlık da o denli önemlidir. Ruhsal sağlığın bozulmasına neden olan durumlardan biri de stres ve üzüntüdür. Stresin ve üzüntünün zararlarını belirten atasözleri ise şunlardır: “Acıklı başta, akıl olmaz.”, “Ağacı kurt insanı dert yer.”, “Ak gün ağartır, kara gün karartır.”, “Demir nemden insan gamdan çürür.”, “Duvarı nem, insanı gam yıkar.”, “Gamlı yürek, ölmese de dirilmez.”, “Saç sefadan, tırnak cefadan uzar.”, “Testi testiye çarpar; biri kırılır, biri çatlar.”

ix. Sosyalleşmek

Bazı atasözlerinde, sosyal etkileşimin sağlık için olumlu birtakım özellikler taşıdığı, yalnız kalmanın ise zararlı olduğu belirtilmiştir: “Ağaç yaprağıyla gürler (güzeldir).”, “Can canın yoldaşdır.”, “Yalnız taş duvar olmaz.”, “Bir el bir eli (el eli) yıkar, iki el (de) yüzü (yıkar).”, “Bir elin nesi var, iki elin sesi var.”, “Tek kanatla kuş uçmaz.”, “Ev alma, komşu al.”, “Hayırlı komşu, hayırsız akrabadan yeğdir.”, “Komşu komşunun külüne muhtaçtır.”, “Yalnız kalanı kurt yer.”

x. Uyku

İnsan yaşamının süreklilik sağlamasında önemli bir yere sahip olan uyku, insanın biyolojik ritmini inşa ederek fiziksel ve ruhsal dinlenmeyi sağlar. Ayrıca bedenın yenilenmesine katkı sağlayan olağan bir süreçtir. İnsan yaşamında yeri olan çoğu eylem gibi uyku da Türk atasözlerinde önemli bir yer tutmuş ve atalar uykuyla ilgili tecrübelerini paylaşmıştır: “Uyku, uykunun mayasıdır.”, “Uyku uykuyu getirir uyku et bitirir.”, “Aça dokuz yorgan örtmüşler, yine uyumamış.”, “Az yiyen az uyur, çok yiyen güç uyur.”, “Akşam ise yat, sabah ise git.”, “Akşama karşı gitme, tana karşı yatma.”, “Az uyku, az yemek insanı eder melek, çok uyku, çok yemek insanı eder helak.”, “Acıyan uyumuş, acıkan uyumamış.”, “Kuşkulu uyku, evin bekçisidir.”, “Rüzgârlı havanın kuytusı, yağmurlu havanın uykusu.”, “Yılan sokan uyumuş, aç kalan uyuyamamış.”

xi. Hastalık

Geçmişten günümüze kadar insan yaşamını etkileyen birçok hastalığın olduğunu ve bu hastalıkların insan yaşamını etkilememesi için ne gibi önlemler alınması gerektiğini Türk atasözlerinde görmek mümkündür. Aşağıda verdiğimiz atasözleri, sağlığın insan yaşamındaki vazgeçilmez önemine değinirken, hastalığın insan yaşamını olumsuz etkilediğini ve bireylere birtakım zararlar

vereceğini vurgulamıştır: “Hasta olmayan, sağlığın kadrini bilmez.”, “Hastalık girerken han kapısı, çıkarken iğne deliği.”, “Büyük hastalığa büyük ilaç gerek.”, “Hasta inerken, sağ ölür.”, “Hasta olanın canı tez olur.”, “Hasta yatan ölmez, eceli yeten ölür.”, “Hastalık batmanla (kantarla) girer, miskalle çıkar.”, “Hastalık sağlık bizim için.”, “Hastalık şaşırtır, ölüm yıkar.”, “Hastanın başı yastıkta ezilir.”, “Hastanın halini hasta bilir.”, “Hastaya bakmaktan hasta olmak yeğdir.”, “Hastaya naz etmek, hekime yakışmaz.”, “Hastayı döşek bilir, ölüyü teneşir.”, “Hatır için hasta yatılmaz.”, “Ölüm kime yakın demişler, hastaya yakın demişler.”

Seçilen örneklerden hareketle, atasözlerinin işlevlerinden birinin de toplumu hastalıklardan koruma işlevi olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

b. Sağlığı olumlu etkileyen davranışlar

Bu atasözleri bireylere yaşamlarında sağlıklı olmak için ne yapmaları gerektiği hakkında tavsiyeler verir. Olumlu sağlık davranışlarının ölüme neden olan riskleri ciddi oranında azalttığı düşünülmektedir. Örnek olarak şu atasözleri verilebilir: “Acı acıyı keser, su sancıyı.”, “Ağız yerse yüz güler.”, “Ayağını sıcak tut, başını serin; gönlünü ferah tut, düşünme derin.”, “Baş ağır gerek, kulak sağır.”, “Başın sağlığı, dünya varlığı.”, “Evini temiz tut konuk gelir, kendini temiz tut ölüm gelir.”, “Hesaplı baş ağrımaz.”, “Komşuna uyuz gelmiş, sen katran hazırla.”, “Öz kurursa göz de kurur.”, “Sağlık şenlikle, erlik varlıkla.”

c. Sağlığı olumsuz etkileyen davranışlar

Bu grupta yer alan atasözleri insan sağlığını tehdit eden hangi durumlardan kaçınmaları gerektiği hakkında bireyleri önceden uarmakta ve olası olumsuz durumlarla karşılaşmamaları için önemli tavsiyeler vermektedir. Örnek olan atasözleri şunlardır: “Açlıktan kimse ölmez, oburluktan çok ölür.”, “Akşama karşı gitme, tana karşı yatma.”, “Bilinmedik aş, ya karın ağrıtır ya baş.”, “Bütünü bölme, yarımı alma, aç da kalma!”, “Çok açılma, soğuk alırsın.”, “Çok düşünme düş getirir, başına bir iş getirir.”, “Demir nemden, insan gamdan çürür.”, “Ekmeğini kuru yiyeceğine, ayranını duru ye.”, “El yarası onulur, dil yarası onulmaz.”, “Gece uyanıp su içilmez, içilirse dertten geçilmez.”, “Güneş girmeyen eve doktor girer.”, “Hatır için hasta yatılmaz.”, “Kaşığın dostluğundan, ekmeğin düşmanlığı iyi.”, “Kışın taşa oturma, yazın yaşa oturma.”, “Pisboğazla boş boğaz,

beladan kurtulmaz.”, “Sağlık istersen çok yeme, saygı istersen çok deme.”, “Tok iken yemek yiyen, mezarını dişıyla kazır.”, “Yarım hekim candan, yarım imam dinden eder.”, “Yazın ekmeksiz, kışın gömleksiz yola çıkma.”, “Zehirden şifa, kötüden vefa gelmez.”

7. Yabancı Dil Öğretiminde Atasözlerinin Yeri

Milletler sahip oldukları kültürel mirasları, yetişen nesillere çeşitli anlatım yolları ile aktarırlar. Bu anlatım yollarından biri de sözlü anlatımın en önemli parçalarından olan atasözleridir. İnsanlar duygularını ve düşüncelerini kısa yoldan söylemek, nasihat etmek, ifadelerini kuvvetlendirmek ve delillendirmek için atasözlerine sıkça başvurur. Atasözlerini, “..molozu atılmış, komprime, süzme sözlerdir.” şeklinde açıklayan Elçin (2004: 628), söylenmek istenenlerin zamanla kısa ve özlü bir ifadeye dönüştüğünü belirtmektedir. Atasözlerinin, dilin muhtevassından, yapı biçimlerinden, anlatım şekillerinden; toplumun ise kültüründen, inançlarından, davranış biçimlerinden ipuçları verdiğini belirten Aksan (1980: 62-73), dilbilimsel sorunların çözümünün bu unsurların incelenmesiyle gün yüzüne çıkabileceğini belirtir.

Dil kullanımında atasözlerinin önemine değinen Bulut (2013: 564), bir toplumda yüzyıllar içerisinde oluşan sosyokültürel değerlerin nesilden nesile aktarılmasında atasözlerinin vazgeçilmez bir unsur olduğunu belirterek; bu söz kalıplarının kullanımıyla insanların, sosyalleştiklerini ve topluma aidiyet hissettiklerini ifade etmiştir. İnsanın var olduğu sürece dilin de varlığını sürdüreceğini belirten Bulut; Türkçenin yalın ve anlaşılır şekilde kullanılmasında, Türk ve dünya edebiyatına mâl olmuş kült eserlerin bilinmesinde, dil eğitiminde kullanılan yazma, okuma ve konuşma becerisinin gelişmesinde atasözlerinin etkin biçimde kullanılması gerektiğini belirtmiştir. Altun (2004: 90), atasözlerinin Türkçenin cümle yapısını yansıttığı için halk bilimsel olarak incelenmesi gerektiği kadar, dil bilimsel olarak da incelenmesi gerektiğini belirtir.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde, öğrencilerin hedef dili öğrenirken o dildeki atasözlerini de öğrenmeleri gereklidir. Böylece günlük hayatta kullanılan kalıplar ifadelerle karşılaştıklarında anlamada zorluk çekmezler. Bu aşinalık da ancak atasözlerinin örgün ve yaygın eğitim ile birlikte öğretilmesiyle sağlanabilir. Başar’a (2018: 59) göre yabancı öğrenciler günlük hayatlarında sinema, tiyatro,

televizyon ya da sosyal medya gibi ortamlarda sıklıkla atasözleriyle karşılaşmaktadırlar. Bu sebeple Türkçe öğretim sürecinde atasözlerine yer verilmesi gerekmektedir.

Esin (2015: 616-626), atasözlerindeki anlatım biçimleri sabit kalıplarla oluştuğu için, kullanılan kelimelerin, eklerin ve hükümlerin hepsinin sabit olduğunu ve aynı yerde kullanıldığını belirten öğrencilerin bu mantık çerçevesinde dil öğrenme sürecinde atasözleri örneklerinden yararlanılmasının öğrenme süreci için faydalı olacağını ifade eder. Onun ayrıntılı olarak anlattığı faydaları aşağıdaki gibi özetleyebiliriz:

- Türkçeyi sevdirmeyi ve dil ile kültür arasında ilişki kurmayı sağlar.
- Dil mantığını geliştirir.
- Kavram birliğini sağlar.
- Kelime dağarcığını zenginleştirir.
- Sözlü ve yazılı anlatma becerisini geliştirir.
- Dinleme becerisini geliştirir.
- Dil bilgisini öğretmede fayda sağlar.
- Ağız özelliklerinin giderilmesine katkı sağlar.

Türk dilini öğretmede atasözlerinden faydalanılarak verilecek bir eğitim ile toplumsal değerler benimsetilmekle birlikte, dildeki kültürel zengin kültürel mirasın da hissedilecektir. Atasözlerinin içinde barındırdığı düşünceleri davranışa dönüştürmede etki gücü oldukça yüksektir. Atasözleri bu özellikleri ile dil eğitiminde dilin ifade gücünü, mantığını ve kendine özgü kurallarını da bünyesine katarak daha kalıcı ve anlamlı öğrenmeler sağlamaktadır.

D. Özdeyişler

Uzun deneyimler ve tecrübeler sonucu edinilen bilgi veya düşüncelerin en az sözle ifade edildiği ve genel olarak kim tarafından söylendiği belli olan kalıplaşmış sözlere özdeyiş denmektedir. Türk Dil Kurumu (<https://sozluk.gov.tr>, 2022) özdeyişi: “Bir düşüncüyü, bir duyguyu, bir ilkeyi kısa ve kesin bir biçimde anlatan, genellikle kim tarafından söylendiği bilinen özlü söz, vecize, ülger,

kelamıkibar, aforizm, aforizma, motto.” şeklinde tanımlar. Özdeyişler, az söze çok anlam, tecrübe ve bilgi sığdıran kalıp sözlerdir.

Özdeyişlerin bir kısmı akılda kalıcılığı sağlayabilmek için genel olarak bir ritim ve ahenkle oluşmuştur. “Genç fikirli demek, doğruyu gören ve anlayan gerçek fikirli demektir.” Atatürk’ün gençlere hitaben söylediği bu özdeyişte ritim ve ahenk söyleyişi etkili kılarken, akılda kalıcılığı da sağlamaktadır.

Evrensel özellik taşıyan özdeyişler, yazıldığı veya söylendiği dilden çevrilerek diğer toplumlara aktarıldığı için bazen şiirselliğini kaybedip nesir hâline dönüşmüştür. “If you want to shine like the sun, first burn like the sun.” A.P.J Abdul Kalam tarafından İngilizce olarak söylenen bu özdeyiş, Türkçeye: “Eğer güneş gibi parlamak istiyorsan, önce güneş gibi yan.” şeklinde çevrilerek orijinal dilindeki şiirselliğini yitirdiğini söyleyebiliriz.

Söyleniş olarak şiirsellikten uzak fakat anlamla bu açığı kapatan özdeyişler de bulunmaktadır. “Doğru düşündüğüne inanan, yanlış fikirlerle savaşmak zorunda kalır.” Mehmet Kaplan’ın bu özdeyişi, şiirsel bir özellik taşımasa da vermiş olduğu mesaj bakımından son derece dikkat çekmektedir.

İnsan hayatını etkileyen her konuda bilgi ve fikir verebilen özdeyişler, uzun tecrübe ve deneyimlerin sonucu ortaya çıkmıştır. “Sağlık her şey değildir, ama sağlık olmadan her şey bir hiçtir.” örneğinde de görebileceğimiz gibi Schopenhauer sağlık gibi toplum hayatını etkileyen bir kavram üzerindeki tecrübelerini bir nasihat aracı olarak kullanmaktadır.

Özdeyişler, nasihatlerle insanlara rehberlik edebilecek nitelikteki söz kalıplarıdır. Fakat doğruluğu tartışılabilir öznel düşüncelerden meydana gelmişlerdir. “Gerçek arkadaşlık sıhhat gibidir, değeri ancak o yok olduktan sonra anlaşılır.” Golti, sıhhati arkadaşlığa benzeterek insanlara sağlıklarının kıymetini bilmeleri gerektiğini nasihat eder. Bu durum öznel bir çıkarımdan ibarettir. Aksini savunmak, bu fikre katılmamak da mümkündür.

Özdeyişlerde, anlatımı güçlü kılabilmek için sıkça söz sanatlarından yararlanılmıştır. “Köhne fikirler paslanmış çivilere benzer. Söküp atmak çok güçtür.” Bu örnekte Cenap Şahabettin’in, eskimiş fikirleri paslanmış çiviye benzeterek teşbih sanatı yaptığı görülmektedir.

Yukarıdaki tanım ve örneklerden yola çıkarak özdeyişlerin özelliklerini aşağıdaki gibi özetleyebiliriz:

- Özdeyişler tecrübeler neticesinde ortaya çıkmıştır.
- Özdeyişler çoğunlukla az sözden oluşan özlü, kalıplaşmış sözlerdir.
- Özdeyişlerin kim tarafından söylendiği çoğunlukla bellidir.
- Özdeyişler özgün ifadelerden oluşmuştur.
- Özdeyişlerde konu sınırlaması yoktur.
- Özdeyişler özneldir, kesinlik barındırmazlar.
- Özdeyişler yargı bildirirler.
- Özdeyişler evrensel ürünlerdir.
- Özdeyişlerde şiirsel dil ve nesir dili hâkimdir.
- Özdeyişlerde söz sanatlarından da yararlanılmaktadır.

Özdeyişler; deneyimler sonucu ortaya çıkması, az ve öz sözlerle kurulması, kalıp sözlerden olması, yargı bildirmesi, ritim ve ahenkle söylenmesi ile her konu üzerine söylenebilir olması bakımından atasözleri ile benzerlik göstermektedir. Özdeyişleri söyleyen veya yazan kişinin biliniyor olması, atasözlerinin ise anonim olması; özdeyişler ile atasözlerini birbirinden ayıran en temel özelliktir diyebiliriz.

E. Anlama

1. Anlama ve Anlama Modelleri

Türkçe sözlükte: “Bir olay veya önermenin daha önce bilinen bir kanun veya formülün sonucu olduğunu görme.” şeklinde tanımlanan anlama kavramı, yazılı, sözlü, görsel ve matematiksel anlama kavramlarını içine almaktadır. Genel olarak anlama denildiğinde ise çoğunlukla okunan ve yazılı olan metinleri kavrayabilme yetisi olarak anlaşılmaktadır.

Anlamanın kavram karşılığından yola çıkarak bazı tanımlarda anlamanın süreçsel boyutuna, bazı tanımlarda ürünel boyutuna, bazılarında ise her iki boyutuna da yönelim olduğu görülmektedir. Ürünel boyut, okunan metnin akılda

kalan kısımları olarak tanımlanırken; süreçsel boyut, metnin okunma sürecinden sonra akılda kalan bilgilerin zihin süzgecinden geçirilmesi sonucunda tekrardan anlamlandırılması işlemi olarak açıklanabilir. Süreçsel boyut esnasında kişinin daha önceden oluşturduğu dilsel ve zihinsel becerilerin kavramlaştırma sürecine etki etmektedir. Bu işlemlerin tekrarlanarak yapılmasıyla, insanların anlama becerileri ile modellerini geliştirilmesi hedeflenir (Güneş, 2014). İnsanın herhangi bir şey öğrenmesinde anlama becerisi, vazgeçilemez noktadadır ve kişisel gelişim anlama yoluyla gerçekleşir. Buradan hareketle sistemli olarak geliştirilen anlama becerileri insanların tüm yaşamını etkileme gücüne sahiptir diyebiliriz.

Metni anlama üzerine 20. yüzyılın sonlarına doğru yapılan çalışmalar neticesinde, anlamının modeller üzerinden sağlanabileceği düşüncesi ortaya çıkmıştır. Anlama modellerini; geleneksel anlama modeli, bilişsel anlama modeli ve yapılandırıcı anlama modeli olarak üç grupta inceleyebiliriz.

a. Geleneksel anlama modelleri

Geleneksel anlama modeli, kullanılan en eski anlama modelidir. Bu modelde geleneksel dil öğretim yöntemleri kullanılmıştır. Geleneksel dil öğretim yöntemi, hedef dilin kurallarına, yapılarına ve dildeki kelimelerin öğrenimine öncelik vermektedir. Konuları, önceden belirlenmiş bir sırayla öğretmek önemli bir unsurdur. Bu modelde, anlamının okumakla sağlanacağı varsayımıyla hareket edilmektedir. Aynı metnin sesli bir şekilde defalarca okunması ise bu modelin yöntemi olarak kullanılmaktadır. Ayrıca kelimelerin ve metnin üzerinde durmanın anlama için yeterli olacağı düşüncesi hâkimdir (Güneş, 2014). Çok uzun yıllar kullanılan geleneksel anlama modeli incelendiğinde varılan sonuç, öğrenci metin okuma sonrasında ne kadar çok bilgi hatırlıyorsa anlamayı o kadar iyi sağladığıdır. Oysa bu durum metni anlama ve ezberleme arasındaki farkı net olarak göstermemektedir diyebiliriz.

b. Bilişsel anlama modelleri

Dil öğretiminde uzun yıllar kullanılan geleneksel yöntemle öğretme modelinin, öğretme yönteminden ziyade ezberletme yöntemi olduğunun fark edilmesi üzerine bilişsel psikoloji araştırmaları ve Avrupa Konseyi'nin çalışmaları 1970-1980 yıllarından itibaren; bilişsel, kavramsal-işlevsel ve iletişimsel yaklaşımları gündeme getirmiştir. Çalışmalar neticesinde ortaya

çıkarılan bilişsel anlama modelinde, geleneksel anlama modelindeki dilin kurallarının öncelendiği öğretim yönteminin aksine, dilin pratik olarak kullanımıyla yani dinleme, konuşma, okuma ve yazma eylemleriyle dil becerisinin geliştirilmesi hedeflenmiştir. Bilişsel anlama modeliyle öğrenilen bilgilerin öncelikle duyuşsal bellekten geçirilmiş, sonra da hızlı bellekte işlenip kavramlaştırılmış, oradan da uzun süreli bellekte yorumlanıp, anlamlandırılarak depolanmıştır. Bilişsel anlama modelini üç dönemde incelemek mümkündür.

İlk dönem anlama modeli, metni okuyan okuyucunun belleğinde depoladığı bilgilerin nasıl kavramlaştırıldığı veya neye göre seçildiği, dil ile ilgili ipuçlarının ve metinler arası bağlantıların nasıl sağlandığı üzerine yoğunlaşan bir modeldir (Sulak, 2014), (Akyol, 2006). Dijk ve Kintsch tarafından oluşturulan bu modelde anlamının sistematığı hakkında bilgiler verilmiş olsa da anlama üzerinde etkisi olan süreçlerle ilgili yeterli bilgi verilmemiştir (Güneş, 2014).

İkinci dönem anlama modelinde, ilk dönem anlama modelinin aksine anlama sistematığıyla değil, anlamının sürecinin incelendiğini, metni okuyan okuyucunun bilgileri nasıl anladığı ve işlediği üzerinde durulur (Çoşgun Başar ve Özmen, 2018), (Güneş, 2014). İkinci dönem anlama modellerinde Bütünleştirme-Yapılandırma Modeli ve Structure Building Framework Modeli öne çıkmaktadır.

Üçüncü dönem anlama modelinin, birinci ve ikinci dönem anlama modellerinin devamı ve birleşimi niteliğindedir diyebiliriz. Üçüncü dönem anlama modelinde hem anlama sürecinin nasıl sistematize edildiği hem de anlama sürecini etkileyen faktörler incelenmiştir (Güneş, 2014).

c. Yapılandırıcı anlama modelleri

Öğrenciyi merkeze alan yapılandırıcı anlama modelinde öğrencilerin anlama becerileri çeşitli etkinlik ve tekniklerle doğrudan anlama yöntemiyle geliştirilir. Bu anlama modelinde öğrenciler önceden öğrendikleri bilgiler ile yeni öğrendikleri bilgiler arasında anlamlı bir ilişki kurmaya çalışırlar. Ayrıca bu modelin öğrenme ortamında öğrenciler, öğretmenlerle etkileşim içinde olmalıdırlar. Bu öğretim süreci, becerilerin doğrudan öğretimi ve tekniklerin açıklamalı öğretimi olmak üzere iki farklı yaklaşımla uygulanmaktadır. Yapılandırıcı anlama modelinde anlama becerilerinin geliştirilmesi için farklı modeller ortaya çıkmıştır. (Öksüz ve Akyol, 2023), (Güneş, 2014), (Akyol,

2006), (Özden, 2005), (Köseoğlu ve Kavak, 2001), (Erdem, 2001). Yapılandırıcı anlama modelinde en yaygın olarak; etkileşimsel ve süreçsel modeller uygulanmaktadır diyebiliriz.

Etkileşimsel modelde anlama süreci, okuyucunun, metnin (yazarın) ve sosyal ortamın etkileşimi üzerine temellendirilmiştir. Anlama becerileri bu bileşenlerin etkileşimiyle gelişmektedir. Bu yöntemde, metin okuma esnasında okuyucuda daha önceden oluşan dünya, dil ve metin bilgileri harekete geçer ve okuyucu bunların etkisiyle metinden aldığı bilgileri zihninde sistematize eder. (Türkben ve Temizyürek, 2018), (Güneş, 2014), (Çakır, 1995).

Süreçsel model, Van Dijk ve Kintsch tarafından geliştirilmiştir. Bu modelde okuyucu, daha önceden edindiği bilgilerinden hareketle hedef metinde önemli olarak gördüğü yerleri seçer, bunları önemine göre sıralar, düzenler ve yapılandırır. Okuyucu, önce paragrafları sonra ise metnin tamamını zihninde yapılandırarak ana fikre ulaşır. Kısaca küçük yapılardan hareket ederek büyük yapılara doğru bir anlama süreci içerisinde kendi anlama modelini geliştirir. (Sulak, 2014), (Güneş, 2014), (Akyol, 2006).

III. YÖNTEM

A. Çalışma Grubu

Türkiye Cumhuriyeti adına yurt dışında eğitim-öğretim veren Sağlık Bilimleri Üniversitesinin Özbekistan Buhara Külliyesi, Somali Mogadişu Külliyesi, Sudan Nyala Külliyesi, Suriye Çobanbey Külliyesi ile yine aynı üniversitenin yurt içinde eğitim-öğretim veren İstanbul Hamidiye Külliyesi'nde; 2022 Kasım-2023 Ocak ayları arasında öğrenim gören; B1 seviyesi ve üzerinde olan, Türkiye Türkçesinin konuşulduğu ortamda doğup büyümemiş 519 yabancı uyruklu öğrenci araştırmanın çalışma grubunu oluşturmaktadır.

Çizelge 2. Katılımcıların Cinsiyetine İlişkin Bilgileri.

Değişken	n(%)
Cinsiyet	
Erkek	153 (29,5)
Kadın	366 (70,5)

Çizelge 3 incelendiğinde 153 erkek, 366 kadın olmak üzere toplam 519 yabancı uyruklu öğrencinin çalışma grubunu oluşturduğu görülmektedir.

Çizelge 3. Katılımcıların Yaşlarına İlişkin Bilgileri.

Değişken	n(%)
Yaş	
<20 Yaş	231 (44,5)
>= 20 Yaş	288 (55,5)

Çizelge 4 incelendiğinde çalışma grubunu oluşturan 519 yabancı uyruklu öğrencinin 231'i 20 yaşından büyük, 288'i 20 yaşından küçük olduğu görülmektedir.

Çizelge 4. Katılımcıların Ülkelerine İlişkin Bilgileri.

Değişken	n(%)
Ülke	
Özbekistan	152 (29,3)
Somali	159 (30,6)
Sudan	77 (14,8)
Suriye	55 (10,6)
Türkiye	76 (14,6)

Çizelge 5 incelendiğinde 152 öğrencinin Özbekistan'dan, 159 öğrencinin Somali'den, 77 öğrencinin Sudan'dan, 55 öğrencinin Suriye'den ve 76 öğrencinin Türkiye'den çalışmaya katıldığını görmekteyiz.

Çizelge 5. Katılımcıların Fakültelerine İlişkin Bilgileri.

Değişken	n(%)
Fakülte/MYO	
Eczacılık	21 (4)
SBF	164 (31,6)
SHMYO	134 (25,8)
Tıp	200 (38,5)

Çizelge 6 incelendiğinde 21 öğrencinin eczacılık fakültesinden, 164 öğrencinin sağlık bilimleri fakültesinden, 134 öğrencinin sağlık hizmetleri meslek yüksekokulundan, 200 öğrencinin de tıp fakültesinden katıldığını görmekteyiz.

Çizelge 6. Katılımcıların Sınıflarına İlişkin Bilgileri.

Değişken	n(%)
Sınıf	
1	230 (44,3)
2	203 (39,1)
3	74 (14,3)
4 ve üzeri	12 (2,3)

Çizelge 7 incelendiğinde 230 öğrencinin 1. sınıfta, 203 öğrencinin 2. sınıfta, 74 öğrencinin 3. sınıfta, 12 öğrencinin ise 4 ve üzeri sınıflarda okuduğu görülmektedir.

B. Veri Toplama Araçları

Araştırmada; iki bölümden oluşan soru formu kullanılmıştır. Soru formunun birinci bölümünde; cinsiyet, yaş, ülke, öğrenim görülen birim, sınıf ve anlama düzeyi kısımlarından oluşan 6 maddelik demografik sorular yer almaktadır. Soru formunun ikinci bölümünde ise araştırmacı tarafından hazırlanan 25 atasözü ve özdeyişten oluşan kısım yer almaktadır. Anketteki her bir atasözü iki ayrılmış, ayrılan atasözlerinin bir kısmı sıralı olarak, diğer kısmı ise karışık olarak verilerek öğrencilerden doğru bir şekilde eşleştirmeleri istenmiştir. Ankete katılan öğrencilerin atasözleri ve özdeyişleri anlama düzeyleri puanla karşılanmıştır.

C. Verilerin Analizi

Verilerin analizi SPSS 25 paket programı ile gerçekleştirilmiştir. Nitel değişkenler için frekans ve yüzde değerleri sunulmuştur. İki nitel değişken arasındaki karşılaştırmalarda ki-kare testi kullanılmıştır. Demografik değişkenlerle toplam doğru yanıt sayıları arasındaki karşılaştırmalarda; verilerin normal dağılıma uygunluğu Shapiro-Wilk testi ile incelenmiş, iki kategorili nitel değişkenlerle nicel değişkenler arasındaki karşılaştırmalarda Mann-Whitney U testi; ikiden çok kategorili nitel değişkenlerle nicel değişkenler arasındaki karşılaştırmalarda Kruskal-Wallis H testi kullanılmıştır. Kruskal-Wallis H testi sonucunda anlamlı farklılık bulunması durumunda kategoriler Bonferroni düzeltmesi yapılarak karşılaştırılmıştır. Araştırmada tip I hata oranı 0,05 olarak alınmıştır.

IV. BULGULAR

Bu bölümde, araştırmaya katılan öğrencilerden elde edilen verilerin analiz edilmesi sonucunda ulaşılan bulgulara yer verilmiştir.

Çizelge 7. Atasözü ve Özdeyişler Bakımından Anlama Oranları.

Atasözü ve Özdeyişler	Yanlış (%)	Doğru (%)
1. Acı acıyı keser, su sancıyı.	172 (33,1)	347 (66,9)
2. Aç ölmez, gözü kararır; susuz ölmez, benzi sararır.	179 (34,5)	340 (65,5)
3. Ağrımayan başa desmal bağlanmaz.	261 (50,3)	258 (49,7)
4. At tırnaktan, yiğit kulaktan kapar.	289 (55,7)	230 (44,3)
5. Ayağını sıcak tut, başını serin; gönlünü ferah tut, düşünme derin.	212 (40,8)	307 (59,2)
6. Az ağrıyı aş basar, çok ağrıyı iş basar.	173 (33,3)	346 (66,7)
7. Az uyku, az yemek insanı eder melek; çok uyku, çok yemek insanı eder helak.	124 (23,9)	395 (76,1)
8. Bilinmedik aş, ya karın ağrıtır ya baş.	283 (54,5)	236 (45,5)
9. Boğazdan inen, yanaktan belli olur.	433 (83,4)	86 (16,6)
10. Büyük hastalığa büyük ilaç gerek.	244 (47)	275 (53)
11. Can götüren insan bir gün hasta bir gün sağ.	442 (85,2)	77 (14,8)
12. Canın sağlığı, dünya varlığı.	345 (66,5)	174 (33,5)
13. Çaresiz derde lokman hekim bile aciz kalır.	426 (82,1)	93 (17,9)
14. Çanakta merhemini olsun Bağdat'tan kel gelir.	442 (85,2)	77 (14,8)
15. Demir nemden, insan gamdan çürür.	246 (47,4)	273 (52,6)
16. Ebe çok olunca çocuk sakat doğar.	234 (45,1)	285 (54,9)
17. Eli yiyen lökmüş, kendini yiyen çökmüş.	239 (46,1)	280 (53,9)
18. Güneş girmeyen eve doktor girer.	187 (36)	332 (64)
19. Hasta olmayan, sağlığın kadrini bilmez.	250 (48,2)	269 (51,8)
20. Hasta yatan ölmez, eceli yeten ölür.	248 (47,8)	271 (52,2)
21. Hastalık girerken han kapısı, çıkarken iğne deliği.	368 (70,9)	151 (29,1)
22. Hastaya naz etmek, hekime yakışmaz.	318 (61,3)	201 (38,7)
23. Sabah aç karnına elma, bir daha ilaç alma.	441 (85)	78 (15)
24. Tok iken yemek yiyen, mezarını dışıyla kazar.	332 (64)	187 (36)
25. Sağlam kafa, sağlam vücutta bulunur.	130 (25)	389 (75)

A. Atasözleri ve Özdeyişlere İlişkin Bulgular

Çizelge 8. “Acı acıyı keser, su sancıyı.” Atasözünü Anlama Oranlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması.

Değişkenler	Yanlış	Doğru	Ki-kare	p
<u>Cinsiyet</u>				
Erkek	39 (25,5)	114 (74,5)	5,731	0,017*
Kadın	133 (36,3)	233 (63,7)		
<u>Yaş</u>				
<20 Yaş	67 (29)	164 (71)	3,214	0,073
>= 20 Yaş	105 (36,5)	183 (63,5)		
<u>Ülke</u>				
Özbekistan	14 (9,2)	138 (90,8)	108,8	<0,001*
Somali	100 (62,9)	59 (37,1)		
Sudan	22 (28,6)	55 (71,4)		
Suriye	20 (36,4)	35 (63,6)		
Türkiye	16 (21,1)	60 (78,9)		
<u>Fakülte/MYO</u>				
Eczacılık	7 (33,3)	14 (66,7)	93,38	<0,001*
SBF	102 (62,2)	62 (37,8)		
SHMYO	27 (20,1)	107 (79,9)		
Tıp	36 (18)	164 (82)		
<u>Sınıf</u>				
1	72 (31,3)	158 (68,7)	5,07	0,167
2	70 (34,5)	133 (65,5)		
3	29 (39,2)	45 (60,8)		
4 ve üzeri	1 (8,3)	11 (91,7)		
<u>Anlama Düzeyi</u>				
Az	75 (54,7)	62 (45,3)	47,946	<0,001*
Orta	76 (30)	177 (70)		
İyi	21 (17,8)	97 (82,2)		
Çok İyi	0 (0)	11 (100)		

“Acı acıyı keser, su sancıyı.” Atasözünü anlama oranlarının demografik değişkenlere göre karşılaştırılması sonucunda; erkeklerin kadınlardan daha fazla doğru yanıt verdiği ($p=0,017$), yaş kategorileri arasında anlamlı farklılık olmadığı ($p=0,073$), Özbekistan’da öğrenim gören öğrencilerin doğru yanıt oranlarının en yüksek, Somali’de öğrenim gören öğrencilerin doğru yanıt oranlarının en düşük olduğu ($p<0,001$), tıp fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin en yüksek, sağlık bilimleri fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin en düşük doğru yanıt oranlarına sahip olduğu ($p<0,001$), sınıflar arasında anlamlı farklılık olmadığı ($p=0,167$), Türk atasözlerini az bildiğini belirten katılımcıların en düşük doğru oranlarına sahip oldukları ($p<0,001$) tespit edilmiştir (Çizelge 9).

Çizelge 9. “Aç ölmez, gözü kararır; susuz ölmez, benzi sararır.” Atasözünü Anlama Oranlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması.

Değişkenler	Yanlış	Doğru	Ki-kare	p
<u>Cinsiyet</u>				
Erkek	53 (34,6)	100 (65,4)	0,002	0,963
Kadın	126 (34,4)	240 (65,6)		
<u>Yaş</u>				
<20 Yaş	70 (30,3)	161 (69,7)	3,229	0,072
>= 20 Yaş	109 (37,8)	179 (62,2)		
<u>Ülke</u>				
Özbekistan	24 (15,8)	128 (84,2)	42,213	<0,001*
Somali	80 (50,3)	79 (49,7)		
Sudan	25 (32,5)	52 (67,5)		
Suriye	22 (40)	33 (60)		
Türkiye	28 (36,8)	48 (63,2)		
<u>Fakülte/MYO</u>				
Eczacılık	6 (28,6)	15 (71,4)	31,530	<0,001*
SBF	84 (51,2)	80 (48,8)		
SHMYO	30 (22,4)	104 (77,6)		
Tıp	59 (29,5)	141 (70,5)		
<u>Sınıf</u>				
1	76 (33)	154 (67)	2,508	0,474
2	69 (34)	134 (66)		
3	31 (41,9)	43 (58,1)		
4 ve üzeri	3 (25)	9 (75)		
<u>Anlama Düzeyi</u>				
Az	79 (57,7)	58 (42,3)	48,477	<0,001*
Orta	72 (28,5)	181 (71,5)		
İyi	28 (23,7)	90 (76,3)		
Çok İyi	0 (0)	11 (100)		

*p<0,05

“Aç ölmez, gözü kararır; susuz ölmez, benzi sararır.” Atasözünü anlama oranlarının demografik değişkenlere göre karşılaştırılması sonucunda; cinsiyetler arasında anlamlı farklılık olmadığı (p=0,963), yaş kategorileri arasında anlamlı farklılık olmadığı (p=0,072), Özbekistan’da öğrenim gören öğrencilerin doğru yanıt oranlarının en yüksek (p<0,001), sağlık hizmetleri meslek yüksekokulunda öğrenim gören öğrencilerin en yüksek, sağlık bilimleri fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin en düşük doğru yanıt oranlarına sahip olduğu (p<0,001), sınıflar arasında anlamlı farklılık olmadığı (p=0,474), Türk atasözlerini az bildiğini belirten katılımcıların en düşük doğru oranlarına sahip oldukları (p<0,001) tespit edilmiştir (Çizelge 10).

Çizelge 10. “Ağrımayan başa destmal bağlanmaz.” Atasözünü Anlama Oranlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması.

Değişkenler	Yanlış	Doğru	Ki-kare	p
<u>Cinsiyet</u>				
Erkek	79 (51,6)	74 (48,4)	0,157	0,692
Kadın	182 (49,7)	184 (50,3)		
<u>Yaş</u>				
<20 Yaş	104 (45)	127 (55)	4,62	0,032*
>= 20 Yaş	157 (54,5)	131 (45,5)		
<u>Ülke</u>				
Özbekistan	47 (30,9)	105 (69,1)	54,491	<0,001*
Somali	110 (69,2)	49 (30,8)		
Sudan	42 (54,5)	35 (45,5)		
Suriye	34 (61,8)	21 (38,2)		
Türkiye	28 (36,8)	48 (63,2)		
<u>Fakülte/MYO</u>				
Eczacılık	10 (47,6)	11 (52,4)	38,429	<0,001*
SBF	115 (70,1)	49 (29,9)		
SHMYO	52 (38,8)	82 (61,2)		
Tıp	84 (42)	116 (58)		
<u>Sınıf</u>				
1	112 (48,7)	118 (51,3)	3,166	0,367
2	100 (49,3)	103 (50,7)		
3	44 (59,5)	30 (40,5)		
4 ve üzeri	5 (41,7)	7 (58,3)		
<u>Anlama Düzeyi</u>				
Az	94 (68,6)	43 (31,4)	31,529	<0,001*
Orta	121 (47,8)	132 (52,2)		
İyi	44 (37,3)	74 (62,7)		
Çok İyi	2 (18,2)	9 (81,8)		

“Ağrımayan başa destmal bağlanmaz.” Atasözünü anlama oranlarının demografik değişkenlere göre karşılaştırılması sonucunda; cinsiyetler arasında anlamlı farklılık olmadığı ($p=0,692$), 20 yaşın altındaki katılımcıların 20 ve üzeri yaş grubundaki katılımcılara göre daha çok doğru yanıt verdiği ($p=0,032$), Özbekistan’da öğrenim gören öğrencilerin doğru yanıt oranlarının en yüksek, Somali ve Suriye’de öğrenim gören öğrencilerin doğru yanıt oranlarının en düşük olduğu ($p<0,001$), sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu ve tıp fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin en yüksek doğru yanıt oranlarına sahip olduğu ($p<0,001$), sınıflar arasında anlamlı farklılık olmadığı ($p=0,367$), Türk atasözlerini az bildiğini belirten katılımcıların en düşük doğru oranlarına sahip oldukları ($p<0,001$) tespit edilmiştir (Çizelge 11).

Çizelge 11. . “At tırnaktan, yiğit kulaktan kapar.” Atasözünü Anlama Oranlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması.

Değişkenler	Yanlış	Doğru	Ki-kare	p
<u>Cinsiyet</u>				
Erkek	100 (65,4)	53 (34,6)	8,321	0,004*
Kadın	189 (51,6)	177 (48,4)		
<u>Yaş</u>				
<20 Yaş	121 (52,4)	110 (47,6)	1,84	0,175
>= 20 Yaş	168 (58,3)	120 (41,7)		
<u>Ülke</u>				
Özbekistan	44 (28,9)	108 (71,1)	98,392	<0,001*
Somali	89 (56)	70 (44)		
Sudan	74 (96,1)	3 (3,9)		
Suriye	37 (67,3)	18 (32,7)		
Türkiye	45 (59,2)	31 (40,8)		
<u>Fakülte/MYO</u>				
Eczacılık	17 (81)	4 (19)	29,846	<0,001*
SBF	92 (56,1)	72 (43,9)		
SHMYO	94 (70,1)	40 (29,9)		
Tıp	86 (43)	114 (57)		
<u>Sınıf</u>				
1	145 (63)	85 (37)	15,692	0,001*
2	108 (53,2)	95 (46,8)		
3	28 (37,8)	46 (62,2)		
4 ve üzeri	8 (66,7)	4 (33,3)		
<u>Anlama Düzeyi</u>				
Az	100 (73)	37 (27)	25,031	<0,001*
Orta	125 (49,4)	128 (50,6)		
İyi	61 (51,7)	57 (48,3)		
Çok İyi	3 (27,3)	8 (72,7)		

“At tırnaktan, yiğit kulaktan kapar.” Atasözünü anlama oranlarının demografik değişkenlere göre karşılaştırılması sonucunda; kız öğrencilerin erkeklere göre daha çok doğru yanıt verdiği ($p=0,004$), yaşlar bakımından anlamlı farklılık olmadığı ($p=0,175$), Özbekistan’da öğrenim gören öğrencilerin doğru yanıt oranlarının en yüksek, Sudan’da öğrenim gören öğrencilerin doğru yanıt oranlarının en düşük olduğu ($p<0,001$), tıp ve sağlık bilimleri fakültelerinde öğrenim gören öğrencilerin en yüksek doğru yanıt oranlarına sahip olduğu ($p<0,001$), birinci ve dördüncü sınıfların en düşük doğru yanıt oranlarına sahip olduğu ($p<0,001$), Türk atasözlerini az bildiğini belirten katılımcıların en düşük doğru oranlarına sahip oldukları ($p<0,001$) tespit edilmiştir (Çizelge 12).

Çizelge 12. “Ayağını sıcak tut, başını serin; gönlünü ferah tut, düşünme derin.” Atasözünü Anlama Oranlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması.

Değişkenler	Yanlış	Doğru	Ki-kare	p
<u>Cinsiyet</u>				
Erkek	63 (41,2)	90 (58,8)	0,01	0,922
Kadın	149 (40,7)	217 (59,3)		
<u>Yaş</u>				
<20 Yaş	97 (42)	134 (58)	0,225	0,635
>= 20 Yaş	115 (39,9)	173 (60,1)		
<u>Ülke</u>				
Özbekistan	42 (27,6)	110 (72,4)	56,123	<0,001*
Somali	58 (36,5)	101 (63,5)		
Sudan	60 (77,9)	17 (22,1)		
Suriye	22 (40)	33 (60)		
Türkiye	30 (39,5)	46 (60,5)		
<u>Fakülte/MYO</u>				
Eczacılık	11 (52,4)	10 (47,6)	35,483	<0,001*
SBF	63 (38,4)	101 (61,6)		
SHMYO	81 (60,4)	53 (39,6)		
Tıp	57 (28,5)	143 (71,5)		
<u>Sınıf</u>				
1	111 (48,3)	119 (51,7)	20,239	<0,001*
2	83 (40,9)	120 (59,1)		
3	14 (18,9)	60 (81,1)		
4 ve üzeri	4 (33,3)	8 (66,7)		
<u>Anlama Düzeyi</u>				
Az	68 (49,6)	69 (50,4)	10,408	0,015*
Orta	101 (39,9)	152 (60,1)		
İyi	42 (35,6)	76 (64,4)		
Çok İyi	1 (9,1)	10 (90,9)		

“Ayağını sıcak tut, başını serin; gönlünü ferah tut, düşünme derin.” Atasözünü anlama oranlarının demografik değişkenlere göre karşılaştırılması sonucunda; cinsiyetler bakımından anlamlı farklılık olmadığı ($p=0,922$), yaşlar bakımından anlamlı farklılık olmadığı ($p=0,635$), Sudan’da öğrenim gören öğrencilerin doğru yanıt oranlarının en düşük olduğu ($p<0,001$), tıp fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin en yüksek, sağlık hizmetleri meslek yüksekokulunda öğrenim gören öğrencilerin en düşük doğru yanıt oranlarına sahip olduğu ($p<0,001$), üçüncü sınıfların en yüksek, birinci ve ikinci sınıfların en düşük doğru yanıt oranlarına sahip olduğu ($p<0,001$), Türk atasözlerini bilme düzeyleri bakımından p değeri 0,05’in altında olmasına rağmen ($p=0,015$) kategoriler arasında gerçekleştirilen karşılaştırmalarda anlamlı farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Çizelge 13).

Çizelge 13. “Az ağrıyı aş basar, çok ağrıyı iş basar.” Atasözünü Anlama Oranlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması.

Değişkenler	Yanlış	Doğru	Ki-kare	p
<u>Cinsiyet</u>				
Erkek	53 (34,6)	100 (65,4)	0,167	0,683
Kadın	120 (32,8)	246 (67,2)		
<u>Yaş</u>				
<20 Yaş	67 (29)	164 (71)	3,511	0,061
>= 20 Yaş	106 (36,8)	182 (63,2)		
<u>Ülke</u>				
Özbekistan	27 (17,8)	125 (82,2)	44,887	<0,001*
Somali	45 (28,3)	114 (71,7)		
Sudan	43 (55,8)	34 (44,2)		
Suriye	28 (50,9)	27 (49,1)		
Türkiye	30 (39,5)	46 (60,5)		
<u>Fakülte/MYO</u>				
Eczacılık	13 (61,9)	8 (38,1)	14,96	0,002*
SBF	50 (30,5)	114 (69,5)		
SHMYO	55 (41)	79 (59)		
Tıp	55 (27,5)	145 (72,5)		
<u>Sınıf</u>				
1	88 (38,3)	142 (61,7)	5,826	0,120
2	61 (30)	142 (70)		
3	19 (25,7)	55 (74,3)		
4 ve üzeri	5 (41,7)	7 (58,3)		
<u>Anlama Düzeyi</u>				
Az	68 (49,6)	69 (50,4)	27,19	<0,001*
Orta	76 (30)	177 (70)		
İyi	29 (24,6)	89 (75,4)		
Çok İyi	0 (0)	11 (100)		

“Az ağrıyı aş basar, çok ağrıyı iş basar.” Atasözünü anlama oranlarının demografik değişkenlere göre karşılaştırılması sonucunda; cinsiyetler bakımından anlamlı farklılık olmadığı ($p=0,683$), yaşlar bakımından anlamlı farklılık olmadığı ($p=0,061$), Özbekistan’da öğrenim gören öğrencilerin doğru yanıt oranlarının en yüksek puanlara sahip olduğu, Sudan ile Somali ve Türkiye’de öğrenim gören öğrencilerin doğru yanıt oranlarının en düşük olduğu ($p<0,001$), tıp ve sağlık bilimleri fakültesi öğrencilerinin en yüksek, eczacılık fakültesi öğrencilerinin en düşük doğru yanıt oranlarına sahip oldukları ($p=0,002$), sınıflar arasında anlamlı farklılık olmadığı ($p=0,120$), Türk atasözlerini az bildiğini belirten katılımcıların en düşük doğru oranlarına sahip oldukları ($p<0,001$) tespit edilmiştir (Çizelge 14).

Çizelge 14. “Az uyku, az yemek insanı eder melek; çok uyku, çok yemek insanı eder helak.” Atasözünü Anlama Oranlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması.

Değişkenler	Yanlış	Doğru	Ki-kare	p
<u>Cinsiyet</u>				
Erkek	46 (30,1)	107 (69,9)	4,547	0,033*
Kadın	78 (21,3)	288 (78,7)		
<u>Yaş</u>				
<20 Yaş	62 (26,8)	169 (73,2)	1,989	0,158
>= 20 Yaş	62 (21,5)	226 (78,5)		
<u>Ülke</u>				
Özbekistan	6 (3,9)	146 (96,1)	124,255	<0,001*
Somali	34 (21,4)	125 (78,6)		
Sudan	51 (66,2)	26 (33,8)		
Suriye	23 (41,8)	32 (58,2)		
Türkiye	10 (13,2)	66 (86,8)		
<u>Fakülte/MYO</u>				
Eczacılık	4 (19)	17 (81)	23,852	<0,001*
SBF	36 (22)	128 (78)		
SHMYO	52 (38,8)	82 (61,2)		
Tıp	32 (16)	168 (84)		
<u>Sınıf</u>				
1	79 (34,3)	151 (65,7)	26,623	<0,001*
2	36 (17,7)	167 (82,3)		
3	8 (10,8)	66 (89,2)		
4 ve üzeri	1 (8,3)	11 (91,7)		
<u>Anlama Düzeyi</u>				
Az	50 (36,5)	87 (63,5)	20,742	<0,001*
Orta	54 (21,3)	199 (78,7)		
İyi	16 (13,6)	102 (86,4)		
Çok İyi	4 (36,4)	7 (63,6)		

“Az uyku, az yemek insanı eder melek; çok uyku, çok yemek insanı eder helak.” Atasözünü anlama oranlarının demografik değişkenlere göre karşılaştırılması sonucunda; kadınların erkeklere göre daha yüksek doğru yanıt oranlarına sahip oldukları ($p=0,033$), yaşlar bakımından anlamlı farklılık olmadığı ($p=0,158$), Özbekistan’da öğrenim gören öğrencilerin doğru yanıt oranlarının en yüksek, Sudan ve Suriye’de öğrenim gören öğrencilerin doğru yanıt oranlarının en düşük olduğu ($p<0,001$), tıp fakültesi öğrencilerinin en yüksek, SHMYO öğrencilerinin en düşük doğru yanıt oranlarına sahip olduğu ($p<0,001$), dört ve üzeri sınıflardaki öğrencilerin en yüksek, birinci sınıfların en düşük doğru yanıt oranlarına sahip olduğu ($p<0,001$), Türk atasözlerini anlama düzeylerini orta ve iyi düzeyde bildiğini belirten katılımcıların en yüksek doğru oranlarına sahip oldukları ($p<0,001$) tespit edilmiştir (Çizelge 15).

Çizelge 15. “Bilinmedik aş, ya karın ağrıtır ya baş.” Atasözünü Anlama Oranlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması.

Değişkenler	Yanlış	Doğru	Ki-kare	p
<u>Cinsiyet</u>				
Erkek	81 (52,9)	72 (47,1)	0,220	0,639
Kadın	202 (55,2)	164 (44,8)		
<u>Yaş</u>				
<20 Yaş	121 (52,4)	110 (47,6)	0,774	0,379
>= 20 Yaş	162 (56,3)	126 (43,8)		
<u>Ülke</u>				
Özbekistan	60 (39,5)	92 (60,5)	30,643	<0,001*
Somali	96 (60,4)	63 (39,6)		
Sudan	57 (74)	20 (26)		
Suriye	34 (61,8)	21 (38,2)		
Türkiye	36 (47,4)	40 (52,6)		
<u>Fakülte/MYO</u>				
Eczacılık	9 (42,9)	12 (57,1)	21,01	<0,001*
SBF	101 (61,6)	63 (38,4)		
SHMYO	87 (64,9)	47 (35,1)		
Tıp	86 (43)	114 (57)		
<u>Sınıf</u>				
1	132 (57,4)	98 (42,6)	8,221	0,042*
2	115 (56,7)	88 (43,3)		
3	29 (39,2)	45 (60,8)		
4 ve üzeri	7 (58,3)	5 (41,7)		
<u>Anlama Düzeyi</u>				
Az	94 (68,6)	43 (31,4)	17,146	<0,001*
Orta	127 (50,2)	126 (49,8)		
İyi	59 (50)	59 (50)		
Çok İyi	3 (27,3)	8 (72,7)		

“Bilinmedik aş, ya karın ağrıtır ya baş.” Atasözünün doğru bilinme oranlarının demografik değişkenlerle karşılaştırılması sonucunda; cinsiyet (p=0,639) yaş (p=0,379) kategorileri arasında anlamlı farklılık olmadığı, Özbekistan’da öğrenim gören öğrencilerin doğru yanıt oranlarının en yüksek, Sudan’da öğrenim gören öğrencilerin doğru yanıt oranlarının en düşük olduğu (p<0,001), tıp ve eczacılık fakültesi öğrencilerinin en yüksek, SBF ve SHMYO öğrencilerinin en düşük doğru yanıt oranlarına sahip olduğu (p<0,001), üçüncü sınıfların en yüksek doğru yanıt oranlarına sahip olduğu (p=0,042), Türk atasözlerini anlama düzeylerini az bilirim olarak belirten katılımcıların en düşük doğru oranlarına sahip oldukları (p<0,001) tespit edilmiştir (Çizelge 16).

Çizelge 16. “Boğazdan inen, yanaktan belli olur.” Atasözünü Anlama Oranlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması.

Değişkenler	Yanlış	Doğru	Ki-kare	p
<u>Cinsiyet</u>				
Erkek	129 (84,3)	24 (15,7)	0,123	0,726
Kadın	304 (83,1)	62 (16,9)		
<u>Yaş</u>				
<20 Yaş	184 (79,7)	47 (20,3)	4,293	0,038*
>= 20 Yaş	249 (86,5)	39 (13,5)		
<u>Ülke</u>				
Özbekistan	98 (64,5)	54 (35,5)	70,803	<0,001*
Somali	148 (93,1)	11 (6,9)		
Sudan	77 (100)	0 (0)		
Suriye	51 (92,7)	4 (7,3)		
Türkiye	59 (77,6)	17 (22,4)		
<u>Fakülte/MYO</u>				
Eczacılık	19 (90,5)	2 (9,5)	77,328	<0,001*
SBF	152 (92,7)	12 (7,3)		
SHMYO	131 (97,8)	3 (2,2)		
Tıp	131 (65,5)	69 (34,5)		
<u>Sınıf</u>				
1	209 (90,9)	21 (9,1)	17,028	<0,001*
2	158 (77,8)	45 (22,2)		
3	56 (75,7)	18 (24,3)		
4 ve üzeri	10 (83,3)	2 (16,7)		
<u>Anlama Düzeyi</u>				
Az	126 (92)	11 (8)	11,278	0,010*
Orta	205 (81)	48 (19)		
İyi	92 (78)	26 (22)		
Çok İyi	10 (90,9)	1 (9,1)		

“Boğazdan inen, yanaktan belli olur.” Atasözünü anlama oranlarının demografik değişkenlere göre karşılaştırılması sonucunda; cinsiyet kategorileri arasında anlamlı farklılık olmadığı ($p=0,726$), 20 yaşın altındaki katılımcıların 20 yaş ve üzeri yaş grubundaki katılımcılara göre daha yüksek doğru yanıt oranlarına sahip olduğu ($p=0,038$), Özbekistan’da öğrenim gören öğrencilerin doğru yanıt oranlarının en yüksek, Somali ve Sudan’da öğrenim gören öğrencilerin en düşük doğru yanıt oranlarının olduğu ($p<0,001$), tıp fakültesi öğrencilerinin en yüksek, SBF ve SHMYO öğrencilerinin en düşük doğru yanıt oranlarına sahip olduğu ($p<0,001$), ikinci ve üçüncü sınıfların en yüksek, birinci sınıf öğrencilerinin en düşük doğru yanıt oranlarına sahip olduğu ($p<0,001$), Türk atasözlerini anlama düzeylerini az bilirim olarak belirten katılımcıların en düşük, orta ve iyi düzeyde bildiğini belirten katılımcıların en yüksek doğru oranlarına sahip oldukları ($p=0,010$) tespit edilmiştir (Çizelge 17).

Çizelge 17. “Büyük hastalığa büyük ilaç gerek.” Atasözünü Anlama Oranlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması.

Değişkenler	Yanlış	Doğru	Ki-kare	p
<u>Cinsiyet</u>				
Erkek	75 (49)	78 (51)	0,351	0,554
Kadın	169 (46,2)	197 (53,8)		
<u>Yaş</u>				
<20 Yaş	95 (41,1)	136 (58,9)	5,793	0,016*
>= 20 Yaş	149 (51,7)	139 (48,3)		
<u>Ülke</u>				
Özbekistan	71 (46,7)	81 (53,3)	3,712	0,446
Somali	76 (47,8)	83 (52,2)		
Sudan	36 (46,8)	41 (53,2)		
Suriye	31 (56,4)	24 (43,6)		
Türkiye	30 (39,5)	46 (60,5)		
<u>Fakülte/MYO</u>				
Eczacılık	11 (52,4)	10 (47,6)	10,551	0,014*
SBF	79 (48,2)	85 (51,8)		
SHMYO	76 (56,7)	58 (43,3)		
Tıp	78 (39)	122 (61)		
<u>Sınıf</u>				
1	109 (47,4)	121 (52,6)	37,638	<0,001*
2	72 (35,5)	131 (64,5)		
3	57 (77)	17 (23)		
4 ve üzeri	6 (50)	6 (50)		
<u>Anlama Düzeyi</u>				
Az	70 (51,1)	67 (48,9)	1,685	0,640
Orta	117 (46,2)	136 (53,8)		
İyi	53 (44,9)	65 (55,1)		
Çok İyi	4 (36,4)	7 (63,6)		

“Büyük hastalığa büyük ilaç gerek.” Atasözünü anlama oranlarının demografik değişkenlere göre karşılaştırılması sonucunda; cinsiyet kategorileri arasında anlamlı farklılık olmadığı ($p=0,554$), 20 yaşın altındaki katılımcıların 20 yaş ve üzeri yaş grubundaki katılımcılara göre daha yüksek doğru yanıt oranlarına sahip olduğu ($p=0,016$), öğrenim görülen ülkeler arasında anlamlı farklılık olmadığı ($p=0,446$), tıp fakültesi öğrencilerinin en yüksek, SHMYO öğrencilerinin en düşük doğru yanıt oranlarına sahip olduğu ($p=0,014$), birinci ve ikinci sınıfların en yüksek üçüncü sınıfların en düşük doğru yanıt oranlarına sahip olduğu ($p<0,001$), Türk atasözlerini anlama düzeyleri bakımından anlamlı farklılık olmadığı ($p=0,640$) tespit edilmiştir (Çizelge 18).

Çizelge 18. “Can götüren insan bir gün hasta bir gün sağ.” Atasözünü Anlama Oranlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması.

Değişkenler	Yanlış	Doğru	Ki-kare	p
<u>Cinsiyet</u>				
Erkek	126 (82,4)	27 (17,6)	1,357	0,244
Kadın	316 (86,3)	50 (13,7)		
<u>Yaş</u>				
<20 Yaş	186 (80,5)	45 (19,5)	7,106	0,008*
>= 20 Yaş	256 (88,9)	32 (11,1)		
<u>Ülke</u>				
Özbekistan	90 (59,2)	62 (40,8)	116,229	<0,001*
Somali	149 (93,7)	10 (6,3)		
Sudan	77 (100)	0 (0)		
Suriye	53 (96,4)	2 (3,6)		
Türkiye	73 (96,1)	3 (3,9)		
<u>Fakülte/MYO</u>				
Eczacılık	21 (100)	0 (0)	59,766	<0,001*
SBF	154 (93,9)	10 (6,1)		
SHMYO	127 (94,8)	7 (5,2)		
Tıp	140 (70)	60 (30)		
<u>Sınıf</u>				
1	215 (93,5)	15 (6,5)	27,206	<0,001*
2	157 (77,3)	46 (22,7)		
3	58 (78,4)	16 (21,6)		
4 ve üzeri	12 (100)	0 (0)		
<u>Anlama Düzeyi</u>				
Az	128 (93,4)	9 (6,6)	12,575	0,006*
Orta	203 (80,2)	50 (19,8)		
İyi	101 (85,6)	17 (14,4)		
Çok İyi	10 (90,9)	1 (9,1)		

“Can götüren insan bir gün hasta bir gün sağ.” Atasözünü anlama oranlarının demografik değişkenlere göre karşılaştırılması sonucunda; cinsiyet kategorileri arasında anlamlı farklılık olmadığı ($p=0,244$), 20 yaşın altındaki katılımcıların 20 yaş ve üzeri yaş grubundaki katılımcılara göre daha yüksek doğru yanıt oranlarına sahip olduğu ($p=0,008$), Özbekistan’da öğrenim gören öğrencilerin en yüksek doğru yanıt oranlarına sahip olduğu ($p<0,001$), tıp fakültesi öğrencilerinin en yüksek doğru yanıt oranlarına sahip olduğu ($p<0,001$), ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerinin en yüksek, dört ve üzeri sınıflardaki öğrencilerin en düşük doğru yanıt oranlarına sahip olduğu ($p<0,001$), Türk atasözlerini orta düzeyde bildiğini belirten katılımcıların en yüksek, az bildiğini belirten katılımcıların en düşük doğru yanıt oranlarına sahip olduğu ($p=0,006$) tespit edilmiştir (Çizelge 19).

Çizelge 19. “Canın sağlığı, dünya varlığı.” Atasözünü Anlama Oranlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması.

Değişkenler	Yanlış	Doğru	Ki-kare	p
<u>Cinsiyet</u>				
Erkek	98 (64,1)	55 (35,9)	0,571	0,450
Kadın	247 (67,5)	119 (32,5)		
<u>Yaş</u>				
<20 Yaş	151 (65,4)	80 (34,6)	0,228	0,633
>= 20 Yaş	194 (67,4)	94 (32,6)		
<u>Ülke</u>				
Özbekistan	63 (41,4)	89 (58,6)	97,476	<0,001*
Somali	129 (81,1)	30 (18,9)		
Sudan	76 (98,7)	1 (1,3)		
Suriye	33 (60)	22 (40)		
Türkiye	44 (57,9)	32 (42,1)		
<u>Fakülte/MYO</u>				
Eczacılık	14 (66,7)	7 (33,3)	75,876	<0,001*
SBF	132 (80,5)	32 (19,5)		
SHMYO	111 (82,8)	23 (17,2)		
Tıp	88 (44)	112 (56)		
<u>Sınıf</u>				
1	183 (79,6)	47 (20,4)	32,753	<0,001*
2	117 (57,6)	86 (42,4)		
3	38 (51,4)	36 (48,6)		
4 ve üzeri	7 (58,3)	5 (41,7)		
<u>Anlama Düzeyi</u>				
Az	108 (78,8)	29 (21,2)	12,843	0,005*
Orta	158 (62,5)	95 (37,5)		
İyi	72 (61)	46 (39)		
Çok İyi	7 (63,6)	4 (36,4)		

“Canın sağlığı, dünya varlığı.” Atasözünü anlama oranlarının demografik değişkenlere göre karşılaştırılması sonucunda; cinsiyet ($p=0,450$) ve yaş ($p=0,633$) kategorileri arasında anlamlı farklılık olmadığı, Özbekistan, Suriye ve Türkiye’de öğrenim gören öğrencilerin en yüksek, Sudan’da öğrenim gören öğrencilerin en düşük doğru yanıt oranlarına sahip olduğu ($p<0,001$), tıp fakültesi öğrencilerinin en yüksek, SBF ve SHMYO öğrencilerinin en düşük doğru yanıt oranlarına sahip olduğu ($p<0,001$), ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerinin en yüksek, birinci sınıf öğrencilerinin en düşük doğru yanıt oranlarına sahip olduğu ($p<0,001$), Türk atasözlerini az bildiğini belirten öğrencilerin diğer öğrencilere göre daha düşük, orta ve iyi düzeyde bildiğini belirten katılımcıların ise diğer katılımcılara göre daha yüksek doğru yanıt oranlarına sahip olduğu ($p=0,005$) tespit edilmiştir (Çizelge 20).

Çizelge 20. “Çaresiz derde lokman hekim bile aciz kalır.” Atasözünü Anlama Oranlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması.

Değişkenler	Yanlış	Doğru	Ki-kare	p
<u>Cinsiyet</u>				
Erkek	121 (79,1)	32 (20,9)	1,324	0,250
Kadın	305 (83,3)	61 (16,7)		
<u>Yaş</u>				
<20 Yaş	197 (85,3)	34 (14,7)	2,899	0,089
>= 20 Yaş	229 (79,5)	59 (20,5)		
<u>Ülke</u>				
Özbekistan	123 (80,9)	29 (19,1)	105,272	<0,001*
Somali	152 (95,6)	7 (4,4)		
Sudan	77 (100)	0 (0)		
Suriye	38 (69,1)	17 (30,9)		
Türkiye	36 (47,4)	40 (52,6)		
<u>Fakülte/MYO</u>				
Eczacılık	14 (66,7)	7 (33,3)	56,854	<0,001*
SBF	155 (94,5)	9 (5,5)		
SHMYO	122 (91)	12 (9)		
Tıp	135 (67,5)	65 (32,5)		
<u>Sınıf</u>				
1	191 (83)	39 (17)	24,823	<0,001*
2	178 (87,7)	25 (12,3)		
3	52 (70,3)	22 (29,7)		
4 ve üzeri	5 (41,7)	7 (58,3)		
<u>Anlama Düzeyi</u>				
Az	117 (85,4)	20 (14,6)	12,923	0,005*
Orta	212 (83,8)	41 (16,2)		
İyi	92 (78)	26 (22)		
Çok İyi	5 (45,5)	6 (54,5)		

“Çaresiz derde lokman hekim bile aciz kalır.” Atasözünü anlama oranlarının demografik değişkenlere göre karşılaştırılması sonucunda; cinsiyet ($p=0,250$) ve yaş ($p=0,089$) kategorileri arasında anlamlı farklılık olmadığı, Türkiye’de öğrenim gören öğrencilerin en yüksek Somali ve Sudan’da öğrenim gören öğrencilerin en düşük doğru yanıt oranlarına sahip olduğu ($p<0,001$), tıp ve eczacılık fakültesi öğrencilerinin en yüksek doğru yanıt oranlarına sahip olduğu ($p<0,001$), 4 ve üzeri sınıf öğrencilerinin en yüksek doğru yanıt oranlarına sahip olduğu ($p<0,001$), Türk atasözlerini çok iyi bildiğini belirten öğrencilerin en yüksek, az ve orta düzeyde bildiğini belirten katılımcıların en düşük doğru yanıt oranlarına sahip olduğu ($p=0,005$) tespit edilmiştir (Çizelge 21).

Çizelge 21. “Çanakta merhemim olsun Bağdat’tan kel gelir.” Atasözünü Anlama Oranlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması.

Değişkenler	Yanlış	Doğru	Ki-kare	p
<u>Cinsiyet</u>				
Erkek	134 (87,6)	19 (12,4)	1,004	0,316
Kadın	308 (84,2)	58 (15,8)		
<u>Yaş</u>				
<20 Yaş	203 (87,9)	28 (12,1)	2,429	0,119
>= 20 Yaş	239 (83)	49 (17)		
<u>Ülke</u>				
Özbekistan	134 (88,2)	18 (11,8)	20,405	<0,001*
Somali	130 (81,8)	29 (18,2)		
Sudan	76 (98,7)	1 (1,3)		
Suriye	45 (81,8)	10 (18,2)		
Türkiye	57 (75)	19 (25)		
<u>Fakülte/MYO</u>				
Eczacılık	17 (81)	4 (19)	29,430	<0,001*
SBF	135 (82,3)	29 (17,7)		
SHMYO	133 (99,3)	1 (0,7)		
Tıp	157 (78,5)	43 (21,5)		
<u>Sınıf</u>				
1	212 (92,2)	18 (7,8)	65,613	<0,001*
2	181 (89,2)	22 (10,8)		
3	42 (56,8)	32 (43,2)		
4 ve üzeri	7 (58,3)	5 (41,7)		
<u>Anlama Düzeyi</u>				
Az	118 (86,1)	19 (13,9)	4,226	0,238
Orta	217 (85,8)	36 (14,2)		
İyi	100 (84,7)	18 (15,3)		
Çok İyi	7 (63,6)	4 (36,4)		

“Çanakta merhemim olsun Bağdat’tan kel gelir.” Atasözünü anlama oranlarının demografik değişkenlere göre karşılaştırılması sonucunda; cinsiyet ($p=0,316$) ve yaş ($p=0,119$) kategorileri arasında anlamlı farklılık olmadığı, Sudan’da öğrenim gören öğrencilerin en düşük doğru yanıt oranlarına sahip olduğu ($p<0,001$), SHMO öğrencilerinin en düşük doğru yanıt oranlarına sahip olduğu ($p<0,001$), birinci ve ikinci sınıf öğrencilerinin en düşük doğru yanıt oranlarına sahip olduğu ($p<0,001$), Türk atasözlerini bilme düzeyleri arasında anlamlı farklılık olmadığı ($p=0,238$) tespit edilmiştir (Çizelge 22).

Çizelge 22. “Demir nemden, insan gamdan çürür.” Atasözünü Anlama Oranlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması.

Değişkenler	Yanlış	Doğru	Ki-kare	p
<u>Cinsiyet</u>				
Erkek	73 (47,7)	80 (52,3)	0,009	0,926
Kadın	173 (47,3)	193 (52,7)		
<u>Yaş</u>				
<20 Yaş	106 (45,9)	125 (54,1)	0,381	0,537
>= 20 Yaş	140 (48,6)	148 (51,4)		
<u>Ülke</u>				
Özbekistan	61 (40,1)	91 (59,9)	28,718	<0,001*
Somali	73 (45,9)	86 (54,1)		
Sudan	57 (74)	20 (26)		
Suriye	27 (49,1)	28 (50,9)		
Türkiye	28 (36,8)	48 (63,2)		
<u>Fakülte/MYO</u>				
Eczacılık	7 (33,3)	14 (66,7)	58,452	<0,001*
SBF	76 (46,3)	88 (53,7)		
SHMYO	99 (73,9)	35 (26,1)		
Tıp	64 (32)	136 (68)		
<u>Sınıf</u>				
1	115 (50)	115 (50)	16,190	0,001*
2	107 (52,7)	96 (47,3)		
3	20 (27)	54 (73)		
4 ve üzeri	4 (33,3)	8 (66,7)		
<u>Anlama Düzeyi</u>				
Az	79 (57,7)	58 (42,3)	16,611	0,001*
Orta	115 (45,5)	138 (54,5)		
İyi	52 (44,1)	66 (55,9)		
Çok İyi	0 (0)	11 (100)		

“Demir nemden, insan gamdan çürür.” Atasözünü anlama oranlarının demografik değişkenlere göre karşılaştırılması sonucunda; cinsiyet ($p=0,926$) ve yaş ($p=0,537$) kategorileri arasında anlamlı farklılık olmadığı, Sudan’da öğrenim gören öğrencilerin en düşük doğru yanıt oranlarına sahip olduğu ($p<0,001$), SHMO öğrencilerinin en düşük doğru yanıt oranlarına sahip olduğu ($p<0,001$), birinci ve ikinci sınıf öğrencilerinin en düşük doğru yanıt oranlarına sahip olduğu ($p<0,001$), Türk atasözlerini çok iyi bildiğini belirten katılımcıların en yüksek doğru yanıt oranlarına sahip oldukları ($p=0,001$) tespit edilmiştir (Çizelge 23).

Çizelge 23. “Ebe çok olunca çocuk sakat doğar.” Atasözünü Anlama Oranlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması.

Değişkenler	Yanlış	Doğru	Ki-kare	p
<u>Cinsiyet</u>				
Erkek	76 (49,7)	77 (50,3)	1,843	0,175
Kadın	158 (43,2)	208 (56,8)		
<u>Yaş</u>				
<20 Yaş	103 (44,6)	128 (55,4)	0,042	0,838
>= 20 Yaş	131 (45,5)	157 (54,5)		
<u>Ülke</u>				
Özbekistan	77 (50,7)	75 (49,3)	33,745	<0,001*
Somali	62 (39)	97 (61)		
Sudan	47 (61)	30 (39)		
Suriye	32 (58,2)	23 (41,8)		
Türkiye	16 (21,1)	60 (78,9)		
<u>Fakülte/MYO</u>				
Eczacılık	4 (19)	17 (81)	41,197	<0,001*
SBF	65 (39,6)	99 (60,4)		
SHMYO	91 (67,9)	43 (32,1)		
Tıp	74 (37)	126 (63)		
<u>Sınıf</u>				
1	116 (50,4)	114 (49,6)	6,839	0,077
2	81 (39,9)	122 (60,1)		
3	34 (45,9)	40 (54,1)		
4 ve üzeri	3 (25)	9 (75)		
<u>Anlama Düzeyi</u>				
Az	74 (54)	63 (46)	12,986	0,005*
Orta	102 (40,3)	151 (59,7)		
İyi	57 (48,3)	61 (51,7)		
Çok İyi	1 (9,1)	10 (90,9)		

“Ebe çok olunca çocuk sakat doğar.” Atasözünü anlama oranlarının demografik değişkenlere göre karşılaştırılması sonucunda; cinsiyet ($p=0,175$) ve yaş ($p=0,838$) kategorileri arasında anlamlı farklılık olmadığı, Türkiye’de öğrenim gören öğrencilerin en yüksek doğru yanıt oranlarına sahip olduğu ($p<0,001$), SHMYO öğrencilerinin en düşük doğru yanıt oranlarına sahip olduğu ($p<0,001$), sınıflar arasında anlamlı farklılık olmadığı ($p=0,077$), Türk atasözlerini çok iyi bildiğini belirten katılımcıların en yüksek, az bildiğini belirten katılımcıların en düşük doğru yanıt oranlarına sahip oldukları ($p=0,005$) tespit edilmiştir (Çizelge 24).

Çizelge 24. “Eli yiyen lökmüş, kendini yiyen çökmüş.” Atasözünü Anlama Oranlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması.

Değişkenler	Yanlış	Doğru	Ki-kare	p
<u>Cinsiyet</u>				
Erkek	82 (53,6)	71 (46,4)	4,971	0,026*
Kadın	157 (42,9)	209 (57,1)		
<u>Yaş</u>				
<20 Yaş	93 (40,3)	138 (59,7)	5,618	0,018*
>= 20 Yaş	146 (50,7)	142 (49,3)		
<u>Ülke</u>				
Özbekistan	63 (41,4)	89 (58,6)	21,235	<0,001*
Somali	71 (44,7)	88 (55,3)		
Sudan	50 (64,9)	27 (35,1)		
Suriye	31 (56,4)	24 (43,6)		
Türkiye	24 (31,6)	52 (68,4)		
<u>Fakülte/MYO</u>				
Eczacılık	7 (33,3)	14 (66,7)	28,230	<0,001*
SBF	72 (43,9)	92 (56,1)		
SHMYO	87 (64,9)	47 (35,1)		
Tıp	73 (36,5)	127 (63,5)		
<u>Sınıf</u>				
1	110 (47,8)	120 (52,2)	2,743	0,433
2	87 (42,9)	116 (57,1)		
3	38 (51,4)	36 (48,6)		
4 ve üzeri	4 (33,3)	8 (66,7)		
<u>Anlama Düzeyi</u>				
Az	82 (59,9)	55 (40,1)	16,755	0,001*
Orta	107 (42,3)	146 (57,7)		
İyi	48 (40,7)	70 (59,3)		
Çok İyi	2 (18,2)	9 (81,8)		

“Eli yiyen lökmüş, kendini yiyen çökmüş.” Atasözünü anlama oranlarının demografik değişkenlere göre karşılaştırılması sonucunda; kadınların daha yüksek doğru yanıt oranlarına sahip olduğu ($p=0,026$), 20 yaşın altındaki katılımcıların daha yüksek doğru yanıt oranlarına sahip olduğu ($p=0,018$) Türkiye’de öğrenim gören öğrencilerin en yüksek doğru yanıt oranlarına sahip olduğu ($p<0,001$), SHMYO öğrencilerinin en düşük doğru yanıt oranlarına sahip olduğu ($p<0,001$), sınıflar arasında anlamlı farklılık olmadığı ($p=0,433$), Türk atasözlerini çok iyi bildiğini belirten katılımcıların en yüksek doğru yanıt oranlarına sahip oldukları ($p=0,001$) tespit edilmiştir (Çizelge 25).

Çizelge 25. “Güneş girmeyen eve doktor girer.” Atasözünü Anlama Oranlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması.

Değişkenler	Yanlış	Doğru	Ki-kare	p
<u>Cinsiyet</u>				
Erkek	52 (34)	101 (66)	0,393	0,531
Kadın	135 (36,9)	231 (63,1)		
<u>Yaş</u>				
<20 Yaş	74 (32)	157 (68)	2,884	0,089
>= 20 Yaş	113 (39,2)	175 (60,8)		
<u>Ülke</u>				
Özbekistan	61 (40,1)	91 (59,9)	51,123	<0,001*
Somali	57 (35,8)	102 (64,2)		
Sudan	49 (63,6)	28 (36,4)		
Suriye	9 (16,4)	46 (83,6)		
Türkiye	11 (14,5)	65 (85,5)		
<u>Fakülte/MYO</u>				
Eczacılık	6 (28,6)	15 (71,4)	89,991	<0,001*
SBF	58 (35,4)	106 (64,6)		
SHMYO	90 (67,2)	44 (32,8)		
Tıp	33 (16,5)	167 (83,5)		
<u>Sınıf</u>				
1	74 (32,2)	156 (67,8)	4,585	0,205
2	84 (41,4)	119 (58,6)		
3	24 (32,4)	50 (67,6)		
4 ve üzeri	5 (41,7)	7 (58,3)		
<u>Anlama Düzeyi</u>				
Az	47 (34,3)	90 (65,7)	6,966	0,073
Orta	97 (38,3)	156 (61,7)		
İyi	43 (36,4)	75 (63,6)		
Çok İyi	0 (0)	11 (100)		

“Güneş girmeyen eve doktor girer.” Atasözünü anlama oranlarının demografik değişkenlere göre karşılaştırılması sonucunda; cinsiyet (p=0,531) ve yaş (p=0,089) kategorileri arasında anlamlı farklılık olmadığı, Türkiye’de öğrenim gören öğrencilerin en yüksek, Sudan’da öğrenim gören öğrencilerin en düşük doğru yanıt oranlarına sahip olduğu (p<0,001), SHMYO öğrencilerinin en düşük doğru yanıt oranlarına sahip olduğu (p<0,001), sınıflar (p=0,205) ve Türk atasözlerini bilme düzeyleri (p=0,073) kategorileri arasında anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir (Çizelge 26).

Çizelge 26. “Hasta olmayan, sağlığın kadrini bilmez.” Atasözünü Anlama Oranlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması.

Değişkenler	Yanlış	Doğru	Ki-kare	p
<u>Cinsiyet</u>				
Erkek	80 (52,3)	73 (47,7)	1,474	0,225
Kadın	170 (46,4)	196 (53,6)		
<u>Yaş</u>				
<20 Yaş	112 (48,5)	119 (51,5)	0,017	0,898
>= 20 Yaş	138 (47,9)	150 (52,1)		
<u>Ülke</u>				
Özbekistan	61 (40,1)	91 (59,9)	30,599	<0,001*
Somali	71 (44,7)	88 (55,3)		
Sudan	57 (74)	20 (26)		
Suriye	32 (58,2)	23 (41,8)		
Türkiye	29 (38,2)	47 (61,8)		
<u>Fakülte/MYO</u>				
Eczacılık	8 (38,1)	13 (61,9)	28,099	<0,001*
SBF	75 (45,7)	89 (54,3)		
SHMYO	90 (67,2)	44 (32,8)		
Tıp	77 (38,5)	123 (61,5)		
<u>Sınıf</u>				
1	122 (53)	108 (47)	5,987	0,112
2	90 (44,3)	113 (55,7)		
3	35 (47,3)	39 (52,7)		
4 ve üzeri	3 (25)	9 (75)		
<u>Anlama Düzeyi</u>				
Az	82 (59,9)	55 (40,1)	10,939	0,012*
Orta	115 (45,5)	138 (54,5)		
İyi	49 (41,5)	69 (58,5)		
Çok İyi	4 (36,4)	7 (63,6)		

“Hasta olmayan, sağlığın kadrini bilmez.” Atasözünü anlama oranlarının demografik değişkenlere göre karşılaştırılması sonucunda; cinsiyet ($p=0,225$) ve yaş ($p=0,898$) kategorileri arasında anlamlı farklılık olmadığı, Sudan’da öğrenim gören öğrencilerin en düşük doğru yanıt oranlarına sahip olduğu ($p<0,001$), SHMYO öğrencilerinin en düşük doğru yanıt oranlarına sahip olduğu ($p<0,001$), sınıflar arasında anlamlı farklılık olmadığı ($p=0,112$), Türk atasözlerini az bildiğini belirten öğrencilerin en düşük doğru yanıt oranlarına sahip olduğu ($p=0,012$) tespit edilmiştir (Çizelge 27).

Çizelge 27. “Hasta yatan ölmez, eceli yeten ölür.” Atasözünü Anlama Oranlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması.

Değişkenler	Yanlış	Doğru	Ki-kare	p
<u>Cinsiyet</u>				
Erkek	70 (45,8)	83 (54,2)	0,359	0,549
Kadın	178 (48,6)	188 (51,4)		
<u>Yaş</u>				
<20 Yaş	91 (39,4)	140 (60,6)	11,745	0,001*
>= 20 Yaş	157 (54,5)	131 (45,5)		
<u>Ülke</u>				
Özbekistan	65 (42,8)	87 (57,2)	9,986	0,041*
Somali	76 (47,8)	83 (52,2)		
Sudan	43 (55,8)	34 (44,2)		
Suriye	34 (61,8)	21 (38,2)		
Türkiye	30 (39,5)	46 (60,5)		
<u>Fakülte/MYO</u>				
Eczacılık	12 (57,1)	9 (42,9)	37,273	<0,001*
SBF	79 (48,2)	85 (51,8)		
SHMYO	90 (67,2)	44 (32,8)		
Tıp	67 (33,5)	133 (66,5)		
<u>Sınıf</u>				
1	108 (47)	122 (53)	3,828	0,281
2	104 (51,2)	99 (48,8)		
3	33 (44,6)	41 (55,4)		
4 ve üzeri	3 (25)	9 (75)		
<u>Anlama Düzeyi</u>				
Az	85 (62)	52 (38)	21,284	<0,001*
Orta	106 (41,9)	147 (58,1)		
İyi	56 (47,5)	62 (52,5)		
Çok İyi	1 (9,1)	10 (90,9)		

“Hasta yatan ölmez, eceli yeten ölür.” Atasözünü anlama oranlarının demografik değişkenlere göre karşılaştırılması sonucunda; cinsiyet kategorileri arasında anlamlı farklılık olmadığı ($p=0,549$) ve 20 yaşın altındaki katılımcıların daha yüksek doğru yanıt oranlarına sahip olduğu ($p=0,001$), öğrenim gören ülkeler arasında gerçekleştirilen karşılaştırmada p değeri 0,05’in altında bulunsa da ($p=0,041$) kategoriler arasında anlamlı farklılık olmadığı, SHMYO öğrencilerinin en düşük doğru yanıt oranlarına sahip olduğu ($p<0,001$), sınıflar arasında anlamlı farklılık olmadığı ($p=0,281$), Türk atasözlerini az bildiğini belirten öğrencilerin en düşük doğru yanıt oranlarına sahip olduğu ($p<0,001$) tespit edilmiştir (Çizelge 28).

Çizelge 28. “Hastalık girerken han kapısı, çıkarken iğne deliği.” Atasözünü Anlama Oranlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması.

Değişkenler	Yanlış	Doğru	Ki-kare	p
<u>Cinsiyet</u>				
Erkek	99 (64,7)	54 (35,3)	4,042	0,044*
Kadın	269 (73,5)	97 (26,5)		
<u>Yaş</u>				
<20 Yaş	156 (67,5)	75 (32,5)	2,296	0,130
>= 20 Yaş	212 (73,6)	76 (26,4)		
<u>Ülke</u>				
Özbekistan	92 (60,5)	60 (39,5)	28,064	<0,001*
Somali	132 (83)	27 (17)		
Sudan	61 (79,2)	16 (20,8)		
Suriye	39 (70,9)	16 (29,1)		
Türkiye	44 (57,9)	32 (42,1)		
<u>Fakülte/MYO</u>				
Eczacılık	17 (81)	4 (19)	72,583	<0,001*
SBF	137 (83,5)	27 (16,5)		
SHMYO	115 (85,8)	19 (14,2)		
Tıp	99 (49,5)	101 (50,5)		
<u>Sınıf</u>				
1	168 (73)	62 (27)	5,467	0,141
2	133 (65,5)	70 (34,5)		
3	58 (78,4)	16 (21,6)		
4 ve üzeri	9 (75)	3 (25)		
<u>Anlama Düzeyi</u>				
Az	118 (86,1)	19 (13,9)	31,510	<0,001*
Orta	175 (69,2)	78 (30,8)		
İyi	72 (61)	46 (39)		
Çok İyi	3 (27,3)	8 (72,7)		

“Hastalık girerken han kapısı, çıkarken iğne deliği.” Atasözünü anlama oranlarının demografik değişkenlere göre karşılaştırılması sonucunda; erkek öğrencilerin daha yüksek doğru yanıt oranlarına sahip olduğu ($p=0,044$), yaş kategorileri arasında anlamlı farklılık olmadığı ($p=0,130$), Türkiye ve Özbekistan’da öğrenim gören öğrencilerin en yüksek, Somali ve Sudan’da öğrenim gören öğrencilerin en düşük doğru yanıt oranlarına sahip olduğu ($p<0,001$), tıp fakültesi öğrencilerinin en yüksek doğru yanıt oranlarına sahip olduğu ($p<0,001$), sınıflar arasında anlamlı farklılık olmadığı ($p=0,141$), Türk atasözlerini az bildiğini belirten öğrencilerin en düşük doğru yanıt oranlarına sahip olduğu ($p<0,001$) tespit edilmiştir (Çizelge 23).

Çizelge 29. “Hastaya naz etmek, hekime yakışmaz.” Atasözünü Anlama Oranlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması.

Değişkenler	Yanlış	Doğru	Ki-kare	p
<u>Cinsiyet</u>				
Erkek	92 (60,1)	61 (39,9)	0,119	0,730
Kadın	226 (61,7)	140 (38,3)		
<u>Yaş</u>				
<20 Yaş	131 (56,7)	100 (43,3)	3,651	0,056
>= 20 Yaş	187 (64,9)	101 (35,1)		
<u>Ülke</u>				
Özbekistan	84 (55,3)	68 (44,7)	39,666	<0,001*
Somali	106 (66,7)	53 (33,3)		
Sudan	62 (80,5)	15 (19,5)		
Suriye	39 (70,9)	16 (29,1)		
Türkiye	27 (35,5)	49 (64,5)		
<u>Fakülte/MYO</u>				
Eczacılık	9 (42,9)	12 (57,1)	70,284	<0,001*
SBF	108 (65,9)	56 (34,1)		
SHMYO	116 (86,6)	18 (13,4)		
Tıp	85 (42,5)	115 (57,5)		
<u>Sınıf</u>				
1	157 (68,3)	73 (31,7)	16,817	0,001*
2	124 (61,1)	79 (38,9)		
3	32 (43,2)	42 (56,8)		
4 ve üzeri	5 (41,7)	7 (58,3)		
<u>Anlama Düzeyi</u>				
Az	106 (77,4)	31 (22,6)	24,148	<0,001*
Orta	143 (56,5)	110 (43,5)		
İyi	66 (55,9)	52 (44,1)		
Çok İyi	3 (27,3)	8 (72,7)		

“Hastaya naz etmek, hekime yakışmaz.” Atasözünü anlama oranlarının demografik değişkenlere göre karşılaştırılması sonucunda; cinsiyet (p=0,730) ve yaş (p=0,056) kategorileri arasında anlamlı farklılık olmadığı, Türkiye’de öğrenim gören öğrencilerin en yüksek; Somali, Sudan ve Suriye’de öğrenim gören öğrencilerin en düşük doğru yanıt oranlarına sahip olduğu (p<0,001), SHMYO öğrencilerinin en düşük doğru yanıt oranlarına sahip olduğu (p<0,001), birinci ve ikinci sınıf öğrencilerinin en düşük doğru yanıt oranlarına sahip oldukları (p=0,001), Türk atasözlerini az bildiğini belirten öğrencilerin en düşük doğru yanıt oranlarına sahip olduğu (p<0,001) tespit edilmiştir (Çizelge 30).

Çizelge 30. “Sabah aç karnına elma, bir daha ilaç alma.” Atasözünü Anlama Oranlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması.

Değişkenler	Yanlış	Doğru	Ki-kare	p
<u>Cinsiyet</u>				
Erkek	117 (76,5)	36 (23,5)	12,276	<0,001*
Kadın	324 (88,5)	42 (11,5)		
<u>Yaş</u>				
<20 Yaş	201 (87)	30 (13)	1,359	0,244
>= 20 Yaş	240 (83,3)	48 (16,7)		
<u>Ülke</u>				
Özbekistan	133 (87,5)	19 (12,5)	103,291	<0,001*
Somali	156 (98,1)	3 (1,9)		
Sudan	75 (97,4)	2 (2,6)		
Suriye	30 (54,5)	25 (45,5)		
Türkiye	47 (61,8)	29 (38,2)		
<u>Fakülte/MYO</u>				
Eczacılık	14 (66,7)	7 (33,3)	88,214	<0,001*
SBF	161 (98,2)	3 (1,8)		
SHMYO	130 (97)	4 (3)		
Tıp	136 (68)	64 (32)		
<u>Sınıf</u>				
1	187 (81,3)	43 (18,7)	12,005	0,007*
2	186 (91,6)	17 (8,4)		
3	58 (78,4)	16 (21,6)		
4 ve üzeri	10 (83,3)	2 (16,7)		
<u>Anlama Düzeyi</u>				
Az	118 (86,1)	19 (13,9)	20,822	<0,001*
Orta	217 (85,8)	36 (14,2)		
İyi	102 (86,4)	16 (13,6)		
Çok İyi	4 (36,4)	7 (63,6)		

“Sabah aç karnına elma, bir daha ilaç alma.” Atasözünü anlama oranlarının demografik değişkenlere göre karşılaştırılması sonucunda; erkeklerin kadınlara göre daha yüksek doğru yanıt oranlarına sahip olduğu ($p<0,001$), yaş kategorileri arasında anlamlı farklılık olmadığı ($p=0,244$), Türkiye ve Suriye’de öğrenim gören öğrencilerin en yüksek, Somali’de öğrenim gören öğrencilerin en düşük doğru yanıt oranlarına sahip olduğu ($p<0,001$), SBF ve SHMYO öğrencilerinin en düşük doğru yanıt oranlarına sahip olduğu ($p<0,001$), ikinci sınıf öğrencilerinin en düşük doğru yanıt oranlarına sahip oldukları ($p=0,007$), Türk atasözlerini çok iyi bildiğini belirten öğrencilerin en yüksek doğru yanıt oranlarına sahip olduğu ($p<0,001$) tespit edilmiştir (Çizelge 31).

Çizelge 31. “Tok iken yemek yiyen, mezarını dışıyla kazır.” Atasözünü Anlama Oranlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması.

Değişkenler	Yanlış	Doğru	Ki-kare	p
<u>Cinsiyet</u>				
Erkek	90 (58,8)	63 (41,2)	2,492	0,114
Kadın	242 (66,1)	124 (33,9)		
<u>Yaş</u>				
<20 Yaş	133 (57,6)	98 (42,4)	7,383	0,007*
>= 20 Yaş	199 (69,1)	89 (30,9)		
<u>Ülke</u>				
Özbekistan	87 (57,2)	65 (42,8)	12,304	0,015*
Somali	118 (74,2)	41 (25,8)		
Sudan	46 (59,7)	31 (40,3)		
Suriye	37 (67,3)	18 (32,7)		
Türkiye	44 (57,9)	32 (42,1)		
<u>Fakülte/MYO</u>				
Eczacılık	14 (66,7)	7 (33,3)	34,269	<0,001*
SBF	122 (74,4)	42 (25,6)		
SHMYO	99 (73,9)	35 (26,1)		
Tıp	97 (48,5)	103 (51,5)		
<u>Sınıf</u>				
1	153 (66,5)	77 (33,5)	6,011	0,111
2	133 (65,5)	70 (34,5)		
3	38 (51,4)	36 (48,6)		
4 ve üzeri	8 (66,7)	4 (33,3)		
<u>Anlama Düzeyi</u>				
Az	108 (78,8)	29 (21,2)	25,101	<0,001*
Orta	144 (56,9)	109 (43,1)		
İyi	77 (65,3)	41 (34,7)		
Çok İyi	3 (27,3)	8 (72,7)		

“Tok iken yemek yiyen, mezarını dışıyla kazır.” Atasözünü anlama oranlarının demografik değişkenlere göre karşılaştırılması sonucunda; cinsiyet kategorileri arasında anlamlı farklılık olmadığı ($p=0,114$), 20 yaşın altındaki öğrencilerin daha yüksek doğru yanıt oranlarına sahip olduğu ($p=0,015$), Somali’de öğrenim gören öğrencilerin en düşük doğru yanıt oranlarına sahip olduğu ($p<0,001$), SBF ve SHMYO öğrencilerinin en düşük doğru yanıt oranlarına sahip olduğu ($p<0,001$), sınıflar arasında anlamlı farklılık olmadığı ($p=0,111$), Türk atasözlerini az bildiğini belirten öğrencilerin en düşük doğru yanıt oranlarına sahip olduğu ($p<0,001$) tespit edilmiştir (Çizelge 32).

Çizelge 32. “Sağlam kafa, sağlam vücutta bulunur.” Özdeyişinin Anlama Oranlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması.

Değişkenler	Yanlış	Doğru	Ki-kare	p
<u>Cinsiyet</u>				
Erkek	41 (26,8)	112 (73,2)	0,354	0,552
Kadın	89 (24,3)	277 (75,7)		
<u>Yaş</u>				
<20 Yaş	42 (18,2)	189 (81,8)	10,454	0,001*
>= 20 Yaş	88 (30,6)	200 (69,4)		
<u>Ülke</u>				
Özbekistan	39 (25,7)	113 (74,3)	34,241	<0,001*
Somali	56 (35,2)	103 (64,8)		
Sudan	12 (15,6)	65 (84,4)		
Suriye	20 (36,4)	35 (63,6)		
Türkiye	3 (3,9)	73 (96,1)		
<u>Fakülte/MYO</u>				
Eczacılık	2 (9,5)	19 (90,5)	12,739	0,005*
SBF	56 (34,1)	108 (65,9)		
SHMYO	32 (23,9)	102 (76,1)		
Tıp	40 (20)	160 (80)		
<u>Sınıf</u>				
1	50 (21,7)	180 (78,3)	13,047	0,005*
2	67 (33)	136 (67)		
3	12 (16,2)	62 (83,8)		
4 ve üzeri	1 (8,3)	11 (91,7)		
<u>Anlama Düzeyi</u>				
Az	45 (32,8)	92 (67,2)	7,563	0,056
Orta	60 (23,7)	193 (76,3)		
İyi	24 (20,3)	94 (79,7)		
Çok İyi	1 (9,1)	10 (90,9)		

“Sağlam kafa, sağlam vücutta bulunur.” Özdeyişini anlama oranlarının demografik değişkenlere göre karşılaştırılması sonucunda; cinsiyet kategorileri arasında anlamlı farklılık olmadığı ($p=0,552$), 20 yaşın altındaki öğrencilerin daha yüksek doğru yanıt oranlarına sahip olduğu ($p=0,001$), Türkiye’de öğrenim gören öğrencilerin en yüksek doğru yanıt oranlarına sahip olduğu ($p<0,001$), SBF ve SHMYO öğrencilerinin en düşük doğru yanıt oranlarına sahip olduğu ($p=0,005$), ikinci sınıf öğrencilerinin en düşük doğru yanıt oranlarına sahip olduğu ($p=0,005$), Türk atasözlerini anlama düzeyleri arasında anlamlı farklılık olmadığı ($p=0,056$) tespit edilmiştir (Çizelge 33).

Çizelge 33. Toplam Doğru Sayıları Bakımından Karşılaştırmalar.

Değişkenler	Toplam Doğru	Z/H	p
<u>Cinsiyet</u>			
Erkek	11 (0-25)	-0,071 ^Z	0,944
Kadın	11 (0-25)		
<u>Yaş</u>			
<20 Yaş	11 (0-25)	-2,127 ^Z	0,033*
>= 20 Yaş	10,5 (0-25)		
<u>Ülke</u>			
Özbekistan	14 (1-25)	78,035 ^H	<0,001*
Somali	11 (0-20)		
Sudan	7 (0-15)		
Suriye	9 (0-23)		
Türkiye	15 (3-25)		
<u>Fakülte/MYO</u>			
Eczacılık	12 (3-18)	81,675 ^H	<0,001*
SBF	10,5 (0-20)		
SHMYO	9 (0-16)		
Tıp	16 (0-25)		
<u>Sınıf</u>			
1	10 (0-25)	9,800 ^H	0,020*
2	11 (0-23)		
3	13 (1-25)		
4 ve üzeri	13,5 (7-23)		
<u>Anlama Düzeyi</u>			
Az	8 (0-22)	47,152 ^H	<0,001*
Orta	12 (0-25)		
İyi	11,5 (0-25)		
Çok İyi	18 (10-25)		

Toplam doğru sayıları bakımından gerçekleştirilen karşılaştırmalar sonucunda; cinsiyetler bakımından anlamlı farklılık olmadığı (p=0,944), 20 yaşın altındaki katılımcıların 20 ve üzeri yaştaki katılımcılara göre daha yüksek doğru sayılarına sahip oldukları (p=0,033), Türkiye ve Özbekistan'da öğrenim gören öğrencilerin en yüksek, Sudan'da öğrenim gören öğrencilerin en düşük doğru sayılarına sahip oldukları (p<0,001), eczacılık ve tıp fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin en yüksek (p<0,001), birinci sınıfta öğrenim gören öğrencilerin en düşük doğru sayılarına sahip oldukları (p=0,020) ve Türk atasözlerini çok iyi bildiğini belirten katılımcıların en yüksek doğru sayılarına sahip oldukları (p<0,001) tespit edilmiştir.

B. Katılımcıların Cinsiyetine İlişkin Bulgular

Katılımcıların yanıtları cinsiyetler bakımından incelendiğinde; “Acı acıyı, keser su sancıyı”, “At tırnaktan, yiğit kulaktan kapar.”, “Az uyku, az yemek insanı eder melek; çok uyku, çok yemek insanı eder helak.” ve “Eli yiyen lökmüş, kendini yiyen çökmüş.” atasözlerine kadınların erkeklere göre daha çok doğru yanıt verdiği; “Hastalık girerken han kapısı, çıkarken iğne deliği.”, “Sabah aç karnına elma, bir daha ilaç alma.” ve “Tok iken yemek yiyen mezarını dişiyle kazır.” atasözlerine ve özdeyişine ise erkeklerin kadınlara göre daha çok doğru yanıt verdiği tespit edilmiştir. “Aç ölmez, gözü kararır; susuz ölmez, benzi sararır.”, “Ağrımayan başa destmal bağlanmaz.”, “Ayağını sıcak tut, başını serin; gönlünü ferah tut, düşünme derin.”, “Az ağrıyı aş basar, çok ağrıyı iş basar.”, “Bilinmedik aş, ya karın ağrıtır ya baş.”, “Boğazdan inen, yanaktan belli olur.”, “Büyük hastalığa büyük ilaç gerek.”, “Can götüren insan bir gün hasta bir gün sağ.”, “Canın sağlığı, dünya varlığı.”, “Çaresiz derde lokman hekim bile aciz kalır.”, “Çanakta merhemini olsun Bağdat’tan kel gelir.”, “Demir nemden, insan gamdan çürür.”, “Ebe çok olunca çocuk sakat doğar.”, “Güneş girmeyen eve doktor girer.”, “Hasta olmayan, sağlığın kadrini bilmez.”, “Hasta yatan ölmez, eceli yeten ölür.”, “Hastaya naz etmek hekime yakışmaz.” ve “Sağlam kafa, sağlam vücutta bulunur.” atasözlerinde ve özdeyişinde anlama durumları bakımından cinsiyetler arasında anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Genel olarak incelendiğinde; anketteki atasözü ve özdeyişlerin dördünde kadınların daha yüksek doğru yanıt oranlarına sahip olduğu, üçünde erkeklerin daha yüksek doğru yanıt oranlarına sahip olduğu gözlemlenirken; toplam doğru sayıları bakımından gerçekleştirilen karşılaştırmalarda cinsiyet kategorileri arasında anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

C. Katılımcıların Yaşına İlişkin Bulgular

Katılımcıların yanıtları yaş düzeyleri bakımından incelendiğinde; “Acı acıyı keser su sancıyı.”, “Ağrımayan başa destmal bağlanmaz.”, “Boğazdan inen, yanaktan belli olur.”, “Büyük hastalığa büyük ilaç gerek.”, “Can götüren insan bir gün hasta bir gün sağ.”, “Eli yiyen lökmüş, kendini yiyen çökmüş.”, “Hasta yatan ölmez, eceli yeten ölür.”, “Tok iken yemek yiyen mezarını dişiyle kazır.” ve “Sağlam kafa, sağlam vücutta bulunur.” atasözleri ve özdeyişi anlama durumları

bakımından 20 yaş altındaki katılımcıların 20 yaş ve üzeri yaş grubundaki katılımcılara göre daha çok doğru yanıt verdiği; tespit edilmiştir. “Aç ölmez, gözü kararır; susuz ölmez, benzi sararır.”, “At tırnaktan, yiğit kulaktan kapar.”, “Ayağını sıcak tut, başını serin; gönlünü ferah tut, düşünme derin.”, “Az ağrıyı aş basar, çok ağrıyı iş basar.”, “Az uyku, az yemek insanı eder melek; çok uyku çok yemek insanı eder helak.”, “Bilinmedik aş, ya karın ağrıtır ya baş.”, “Canın sağlığı, dünya varlığı.”, “Çaresiz derde lokman hekim bile aciz kalır.”, “Çanakta merhem olsun Bağdat’tan kel gelir.”, “Demir nemden, insan gamdan çürür.”, “Ebe çok olunca çocuk sakat doğar.”, “Güneş girmeyen eve doktor girer.”, “Hasta olmayan, sağlığın kadrini bilmez.”, “Hastalık girerken han kapısı, çıkarken iğne deliği.”, “Hastaya naz etmek hekime yakışmaz.” ve “Sabah aç karnına elma, bir daha ilaç alma.” atasözleri ve özdeyişin anlama durumları bakımından ise yaş grupları arasında anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Atasözlerini ve özdeyişleri anlama durumları genel olarak incelendiğinde; anketteki atasözü ve özdeyişin dokuzuna 20 yaş altı katılımcıların daha çok doğru yanıt verdiği, yedisine 20 yaş üstü katılımcıların daha çok doğru yanıt verdiği, dokuzunda ise yaş grupları arasında anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir. Toplam doğru sayıları bakımından ise 20 yaş altı katılımcıların 20 yaş ve üzeri yaş grubundaki katılımcılardan daha yüksek doğru yanıt oranlarına sahip olduğu tespit edilmiştir.

D. Katılımcıların Eğitim Gördükleri Ülkelere İlişkin Bulgular

Katılımcıların yanıtları eğitim gördükleri ülkeler bakımından incelendiğinde; “Acı acıyı keser, su sancıyı.”, “Aç ölmez, gözü kararır; susuz ölmez, benzi sararır.”, “Ağrımayan başa destmal bağlanmaz.”, “At tırnaktan yiğit kulaktan kapar.”, “Az ağrıyı aş basar, çok ağrıyı iş basar.”, “Az uyku, az yemek insanı eder melek; çok uyku, çok yemek insanı eder helak.”, “Bilinmedik aş, ya karın ağrıtır ya baş.”, “Boğazdan inen yanaktan belli olur.” ve “Can götüren insan bir gün hasta bir gün sağ.” atasözlerine Özbekistan’da öğrenim gören öğrencilerin daha çok doğru yanıt verdiği tespit edilmiştir.

“Çaresiz derde lokman hekim bile aciz kalır.”, “Ebe çok olunca çocuk sakat doğar.”, “Eli yiyen lökmüş, kendini yiyen çökmüş.”, “Güneş girmeyen eve doktor girer.”, “Hastaya naz etmek hekime yakışmaz.” ve “Sağlam kafa, sağlam vücutta

bulunur.” Atasözlerine ve özdeyişine Türkiye’de öğrenim gören öğrencilerin daha çok doğru yanıt verdiği saptanmıştır.

“Canın sağlığı, dünya varlığı.” Atasözüne Özbekistan, Suriye ve Türkiye’de öğrenim gören öğrencilerin daha çok doğru yanıt verdiği; “Hastalık girerken han kapısı, çıkarken iğne deliği.” atasözüne Özbekistan ve Türkiye’de öğrenim gören öğrencilerin daha çok doğru yanıt verdiği; “Sabah aç karnına elma, bir daha ilaç alma.” özdeyişine Türkiye ve Suriye’de öğrenim gören öğrencilerin daha çok doğru yanıt verdiği tespit edilmiştir.

“Ağrımayan başa destmal bağlanmaz.” Atasözüne Somali ve Suriye’de öğrenim gören öğrencilerin daha az doğru yanıt verdiği; “At tırnaktan, yiğit kulaktan kapar.”, “Ayağını sıcak tut, başını serin; gönlünü ferah tut, düşünme derin.”, “Bilinmedik aş, ya karın ağrıtır ya baş.”, “Canın sağlığı, dünya varlığı.”, “Çanakta merhem olsun Bağdat’tan kel gelir.”, “Demir nemden, insan gamdan çürür.”, “Güneş girmeyen eve doktor girer.”, “Hasta olmayan, sağlığın kadrini bilmez.” Atasözlerine Sudan’da yaşayan öğrencilerin daha az doğru yanıt verdiği; “Az ağrıyı aş basar, çok ağrıyı iş basar.” atasözüne Sudan, Somali ve Türkiye’de öğrenim gören öğrencilerin daha az doğru yanıt verdiği; “Az uyku, az yemek insanı eder melek. Çok uyku çok yemek insanı eder helak.” atasözüne Sudan ve Suriye’de öğrenim gören öğrencilerin daha az doğru yanıt verdiği; “Boğazdan inen yanaktan belli olur.”, “Çaresiz derde lokman hekim bile aciz kalır.”, “Hastalık girerken han kapısı, çıkarken iğne deliği.” atasözlerine Somali ve Sudan’da öğrenim gören öğrencilerin daha az doğru yanıt verdiği; “Hastaya naz etmek hekime yakışmaz.” atasözüne Somali, Sudan ve Suriye’de öğrenim gören öğrencilerin daha az doğru yanıt verdiği; “Sabah aç karnına elma, bir daha ilaç alma.”, “Tok iken yemek yiyen mezarını dişiyile kazır.” özdeyişine ve atasözüne Somali’de öğrenim gören öğrencilerin daha az doğru yanıt verdiği; “Büyük hastalığa büyük ilaç gerek.”, “Hasta yatan ölmez, eceli yeten ölür.” atasözleri bakımından ise eğitim görülen ülkeler arasında anlamlı farklılık olmadığı saptanmıştır.

Katılımcıların eğitim gördüğü ülkeler ile toplam doğru sayıları arasında gerçekleştirilen karşılaştırmalar sonucunda; Özbekistan ve Türkiye’de eğitim gören öğrencilerin en yüksek, Sudan’da eğitim gören öğrencilerin ise en düşük doğru yanıt sayılarına sahip oldukları saptanmıştır.

E. Katılımcıların Eğitim Gördükleri Fakülterle İlişkin Bulgular

Eğitim görülen fakülter arasında yapılan karşılaştırmalar sonucunda; “Acı acıyı keser, su sancıyı.”, “Ayağını sıcak tut, başını serin; gönlünü ferah tut, düşünme derin.”, “Az uyku, az yemek insanı eder melek; çok uyku, çok yemek insanı eder helak.”, “Boğazdan inen yanaktan belli olur.”, “Büyük hastalığa büyük ilaç gerek.”, “Can götüren insan bir gün hasta bir gün sağ.”, “Canın sağlığı, dünya varlığı.” ve “Hastalık girerken han kapısı, çıkarken iğne deliği.” atasözleri bakımından tıp fakültesi öğrencilerinin en yüksek doğru yanıt oranlarına sahip oldukları; “Aç ölmez, gözü kararır; susuz ölmez, benzi sararır.” atasözü bakımından sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu öğrencilerinin en yüksek doğru yanıt oranlarına sahip oldukları; “Ağrımayan başa destmal bağlanmaz.” atasözü bakımından tıp fakültesi ve sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu öğrencilerinin en yüksek doğru yanıt oranlarına sahip oldukları; “Bilinmedik aş, ya karın ağrıtır ya baş.” ve “Çaresiz derde lokman hekim bile aciz kalır.” atasözleri bakımından tıp ve eczacılık fakültelerinde eğitim gören öğrencilerin en yüksek doğru yanıt oranlarına sahip oldukları; “At tırnaktan yiğit, kulaktan kapar.”, “Az ağrıyı aş basar, çok ağrıyı iş basar.” atasözleri bakımından tıp ve sağlık bilimleri fakültelerinde eğitim gören öğrencilerinin en yüksek doğru yanıt oranlarına sahip oldukları tespit edilmiştir.

“Acı acıyı keser, su sancıyı.”, “Aç ölmez, gözü kararır; susuz ölmez, benzi sararır.” Atasözleri bakımından sağlık bilimleri fakültesi öğrencilerinin en düşük doğru yanıt oranlarına sahip oldukları; “Az ağrıyı aş basar, çok ağrıyı iş basar.” atasözü bakımından eczacılık fakültesi öğrencilerinin en düşük doğru yanıt oranlarına sahip oldukları; “Az uyku, az yemek insanı eder melek; çok uyku, çok yemek insanı eder helak.”, “Büyük hastalığa büyük ilaç gerek.”, “Çanakta merhem olsun Bağdat’tan kel gelir.”, “Demir nemden, insan gamdan çürür.”, “Ebe çok olunca çocuk sakat doğar.”, “Eli yiyen lökmüş, kendini yiyen çökmüş.”, “Güneş girmeyen eve doktor girer.”, “Hasta olmayan, sağlığın kadrini bilmez.”, “Hasta yatan ölmez, eceli yeten ölür.” ve “Hastaya naz etmek hekime yakışmaz.” atasözleri bakımından sağlık hizmetleri meslek yüksekokulunda öğrenim gören öğrencilerin en düşük doğru yanıt oranlarına sahip oldukları; “Bilinmedik aş, ya karın ağrıtır ya baş.”, “Boğazdan inen yanaktan belli olur.”, “Canın sağlığı, dünya varlığı.”, “Sabah aç karnına elma, bir daha ilaç alma.”, “Tok iken yemek yiyen,

mezarını dişiyle kazır.” ve “Sağlam kafa, sağlam vücutta bulunur.” atasözleri ve özdeyişler bakımından sağlık bilimleri fakültesi ve sağlık hizmetleri meslek yüksekokulunda eğitim gören öğrencilerin en düşük doğru yanıt oranlarına sahip oldukları tespit edilmiştir. Eğitim görülen fakülteler arasında toplam doğru sayıları bakımından gerçekleştirilen karşılaştırmalar sonucunda ise eczacılık ve tıp fakültesi öğrencilerinin en yüksek, sağlık bilimleri fakültesi ve sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu öğrencilerinin en düşük toplam doğru sayılarına sahip oldukları saptanmıştır.

F. Eğitim Gördükleri Sınıflara İlişkin Bulgular

Sınıflar arasında gerçekleştirilen karşılaştırmalar sonucunda; “Ayağını sıcak tut, başını serin; gönlünü ferah tut, düşünme derin.”, “Bilinmedik aş, ya karın ağrıtır ya baş.” atasözleri bakımından üçüncü sınıfların en yüksek doğru yanıt oranlarına sahip oldukları; “Az uyku, az yemek insanı eder melek; çok uyku, çok yemek insanı eder helak.”, “Çaresiz derde lokman hekim bile aciz kalır.” atasözleri bakımından dört ve üzeri sınıflardaki öğrencilerin en yüksek doğru yanıt oranlarına sahip oldukları; “Boğazdan inen yanaktan belli olur.”, “Can götüren insan bir gün hasta bir gün sağ.”, “Canın sağlığı, dünya varlığı.” atasözleri bakımından ikinci ve üçüncü sınıflardaki öğrencilerin en yüksek doğru yanıt oranlarına sahip oldukları; “Büyük hastalığa büyük ilaç gerek.” atasözü bakımından birinci ve ikinci sınıflardaki öğrencilerin en yüksek doğru yanıt oranlarına sahip oldukları saptanmıştır.

“At tırnaktan, yiğit kulaktan kapar.” atasözü bakımından birinci sınıf ile dört ve üzeri sınıf öğrencilerinin en düşük doğru sayılarına sahip oldukları; “Ayağını sıcak tut, başını serin; gönlünü ferah tut, düşünme derin.”, “Çanakta merhem olsun Bağdat’tan kel gelir.”, “Demir nemden, insan gamdan çürür.”, “Hastaya naz etmek hekime yakışmaz.” atasözleri bakımından birinci ve ikinci sınıf öğrencilerinin en düşük doğru sayılarına sahip oldukları; “Boğazdan inen yanaktan belli olur.”, “Canın sağlığı, dünya varlığı.” atasözleri bakımından birinci sınıf öğrencilerinin en düşük doğru sayılarına sahip oldukları; “Az uyku, az yemek insanı eder melek; çok uyku, çok yemek insanı eder helak.”, “Sabah aç karnına elma, bir daha ilaç alma.”, “Sağlam kafa, sağlam vücutta bulunur.” atasözü ve özdeyişleri bakımından ikinci sınıf öğrencilerinin en düşük doğru

sayılarına sahip oldukları; “Büyük hastalığa büyük ilaç gerek.” atasözü bakımından üçüncü sınıf öğrencilerinin en düşük doğru sayılarına sahip oldukları; “Can götüren insan bir gün hasta bir gün sağ.” atasözü bakımından dört ve üzeri sınıflardaki öğrencilerinin en düşük doğru sayılarına sahip oldukları; “Acı acıyı keser, su sancıyı.”, “Aç ölmez, gözü kararır; susuz ölmez, benzi sararır.”, “Ağrımayan başa destmal bağlanmaz.”, “Az ağrıyı aş basar, çok ağrıyı iş basar.”, “Ebe çok olunca çocuk sakat doğar.”, “Eli yiyen lökmüş, kendini yiyen çökmüş.”, “Güneş girmeyen eve doktor girer.”, “Hasta olmayan, sağlığın kadrini bilmez.”, “Hasta yatan ölmez, eceli yeten ölür.”, “Hastalık girerken han kapısı, çıkarken iğne deliği.”, “Tok iken yemek yiyen mezarını dişyle kazır.” atasözleri bakımından sınıflar arasında anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Sınıflar arasında toplam doğru sayıları bakımından gerçekleştirilen karşılaştırmalar sonucunda; üçüncü sınıf öğrencilerinin birinci sınıf öğrencilerinden daha yüksek doğru yanıt sayılarına sahip oldukları saptanmıştır.

G. Anlama Düzeylerine İlişkin Bulgular

Katılımcılara yöneltilen “Türk atasözleri yetkinlik düzeyiniz sizce nedir?” sorusuna verilen yanıtların kategorileri arasında gerçekleştirilen karşılaştırmalar sonucunda; “Az uyku, az yemek insanı eder melek; çok uyku, çok yemek insanı eder helak.”, “Boğazdan inen, yanaktan belli olur.”, “Canın sağlığı, dünya varlığı.” atasözlerinde Türk atasözleri yetkinliklerinin orta ve iyi düzeyde olduğunu belirten katılımcıların daha yüksek doğru yanıt oranlarına sahip oldukları; “Çaresiz derde lokman hekim bile aciz kalır.”, “Demir nemden, insan gamdan çürür.”, “Ebe çok olunca çocuk sakat doğar.”, “Eli yiyen lökmüş, kendini yiyen çökmüş.” ve “Sabah aç karnına elma, bir daha ilaç alma.” atasözleri ev özdeyişine Türk atasözleri yetkinliklerinin çok iyi düzeyde olduğunu belirten katılımcıların daha yüksek doğru yanıt oranlarına sahip oldukları; “Can götüren insan bir gün hasta bir gün sağ.” atasözünde Türk atasözleri yetkinliklerinin orta düzeyde olduğunu belirten katılımcıların daha yüksek doğru yanıt oranlarına sahip oldukları; “Acı acıyı keser, su sancıyı.”, “Aç ölmez, gözü kararır; susuz ölmez, benzi sararır.”, “Ağrımayan başa destmal bağlanmaz.”, “At tırnaktan, yiğit kulaktan kapar.”, “Az ağrıyı aş basar, çok ağrıyı iş basar.”, “Bilinmedik aş, ya karın ağrıtır ya baş.”, “Boğazdan inen yanaktan belli olur.”, “Can götüren insan

bir gün hasta bir gün sağ.”, “Canın sağlığı, dünya varlığı.”, “Ebe çok olunca çocuk sakat doğar.”, “Hasta olmayan, sağlığın kadrini bilmez.”, “Hasta yatan ölmez, eceli yeten ölür.”, “Hastalık girerken han kapısı, çıkarken iğne deliği.”, “Hastaya naz etmek hekime yakışmaz.”, “Tok iken yemek yiyen mezarını dişiyle kazır.” atasözlerinde Türk atasözleri yetkinliklerinin az düzeyde olduğunu belirten katılımcıların daha düşük doğru yanıt oranlarına sahip oldukları; “Çaresiz derde lokman hekim bile aciz kalır.” atasözünde Türk atasözleri yetkinliklerinin az ve orta düzeyde olduğunu belirten katılımcıların daha düşük doğru yanıt oranlarına sahip oldukları; “Ayağını sıcak tut, başını serin; gönlünü ferah tut, düşünme derin.”, “Büyük hastalığa büyük ilaç gerek.”, “Çanakta merhem olsun Bağdat’tan kel gelir.”, “Güneş girmeyen eve doktor girer.”, “Sağlam kafa, sağlam vücutta bulunur.” atasözleri ve özdeyişi bakımından ise anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Türk atasözlerini anlama düzeyiniz sizce nedir?” sorusuna verilen yanıtların kategorileri arasında toplam doğru sayıları bakımından gerçekleştirilen karşılaştırmalar sonucunda ise Türk atasözlerini çok iyi anladığını belirten katılımcıların en yüksek, az anladığını belirten katılımcıların en düşük toplam doğru sayılarına sahip oldukları tespit edilmiştir.

V. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Dil, insanlığın var olduğu ilk dönemlerden günümüze kadar etkileşimde bulunma ihtiyacı duyan her bireyin düşünce, istek, deneyim ve kültürel birikimlerini aktarmada kullandığı en önemli iletişim aracıdır. İnsanlar çoğu zaman milletleri konuştuğu dil üzerinden ayırt etmiştir. Bu da bireyi bir millete ait hissettiren ve millet olma bilincini sağlayan en temel unsurun dil olduğunu göstermektedir.

Türkçe, ana dil olarak farklı coğrafyalarda en fazla konuşulan dillerden biridir. Yaşayan en eski diller arasında yer alan Türkçe, sadece Türk yurtlarında ana dil olarak değil, aynı zamanda çok farklı coğrafyalarda ikinci dil olarak da öğretilmektedir. Bu araştırma kapsamında Türkiye’de ve yurt dışında Türkçe eğitim görmekte olan uluslararası öğrencilerin sağlık konulu atasözü ve özdeyişleri anlama düzeyleri 519 öğrencinin katılımıyla gerçekleştirilen bir anket sonucunda ölçülerek incelenmiştir. 25 atasözü ve özdeyiş; cinsiyet, yaş, eğitim gördüğü ülke, eğitim gördüğü fakülte, eğitim gördüğü sınıf ve yetkinlik düzeyleri bağlamında analiz edilmiştir. Analizler neticesinde elde edilen bulgular bu bölümde tartışılmış, çıkan sonuçlar belirtilerek önerilerde bulunulmuştur.

A. Tartışma ve Sonuçlar

Katılımcıların, eğitim gördükleri ülkelere ilişkin bulgular incelendiğinde, sağlık konulu atasözü ve özdeyişleri anlama düzeyleri sıralamasında Türkiye’de eğitim görmekte olan uluslararası öğrencileri en fazla doğru oranına sahip olduğu. Yabancı dil öğretimi iki farklı kültürün karşılaştığı bir ortamdır. Yabancı dil öğrenen kişi aynı zamanda yeni bir kültür öğrendiğine göre yabancı dil olarak Türkçe öğretimi de Türk kültürünün anlatıldığı, yansıtıldığı bir ortam olmalıdır (Pehlivan, 2007: 1). Atasözü ve özdeyişleri anlama bağlamında düşünüldüğünde dilin daha iyi öğrenilebilmesi için en uygun ortamın, öğrenilen dilin ana vatanı olduğunu, bu yüzden en fazla doğru oranının Türkiye’de eğitim gören uluslararası öğrenciler tarafından yapıldığını söyleyebiliriz.

Sınırlılıklar bölümünde de belirttiğimiz gibi Türkiye Türkçesinin ana dili olarak konuşulmadığı ortamda doğmuş ve büyümüş bireyler, çalışmamızda katılımcı olarak yer almıştır. Bu bağlamda Özbekçenin konuşulduğu ortamda doğup büyüyen katılımcılar sınırlılıklarımıza dahil edilmiştir. Özbekistan’da eğitim görmekte olan öğrencilerin en fazla doğru yapan ikinci çalışma grubu olduğu görülmüştür. Ana hatlarıyla Özbek Türkçesi, Çağataycanın bir devamı niteliğindedir. Uygur Türkçesi ile birlikte Türk yazı dilinin Güney-Doğu grubunda yer alır. Bu gruba “Karlık” veya “Ayak – Tağlık” grubu da denilir (Öztürk, 2007: 293). Türkiye Türkçesi ile Özbekçe Ural-Altay dil ailesine mensuptur. Cümle yapısının özne-nesne-yüklem şeklinde sıralanması, ek kullanımlarının kelime sonuna yapılması (Demir ve Yılmaz, 2022: 1), eril ve dişil kelimelerin bulunmaması Ural-Altay Dil Ailesi’nin ortak özelliklerinden bazılarıdır. Türkiye Türkçesi ile Özbekçe arasında sadece lehçe farkı bulunmaktadır. Yani ortak dil yapısına ve kültür mirasına sahip iki akraba topluluktan söz edilmektedir. Bu durum Özbekistan’da Türkiye Türkçesi ile eğitim görmekte olan öğrencilerin en fazla doğru oranına sahip ikinci çalışma grubu olmasını anlamlı hâle getirmektedir.

Atasözleri, aynı kültürel mirastan beslenen topluluklarda şekil ve anlam bakımından, en fazla ortaklık barındıran söz varlıkları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bugün Atlantik Okyanusu’ndan Sibiryaya içlerine kadar uzanan geniş coğrafya içerisinde yaşayan çeşitli Türk kökenli toplulukların hemen hemen aynı düşünceler etrafında toplandıklarını, yaşattıkları atasözlerinden hemen anlayabiliyoruz (Gözaydın, 1998: 1). Çizelge 3’te geçen “Acı acıyı keser, su sancıyı.” atasözü, Özbekçede “Äççiqni äççiq kesär.” şeklinde, “Acı acıyı keser.” anlamıyla kullanılmıştır. Bu atasözü Türkiye Türkçesine geçerken ikinci bir yargı almış ya da Özbekçede kullanımı zamanla eksiltili hâle gelmiştir. Şekil 14’te geçen “Canın sağlığı dünya varlığı.” atasözü, Özbekçede “Tani soğlik - tuman boylik.” şeklinde, “Beden sağlığı, tümen zenginliği.” anlamıyla kullanılmıştır. Bu atasözü Türkiye Türkçesinde, insan sağlığının her şeyden önce geldiğine vurgu yapıp, dünyanın varlığı kadar önemli olduğu yargısına bağlanmıştır. Özbekçede ise insan bedeninin sağlığının toplumun sağlığına etki etki edecek kadar önemli olduğu vurgulanmaktadır. Şekil 21’de geçen “Hasta olmayan, sağlığın kadrini bilmez.” atasözü, Özbekçede “Äğriq qadrini sağ bilmäs, Aç

qadrini - toq.” Şeklinde, “Ağrının kadrini sağlıklı bilmez, açlığın kıymetini tok.” Anlamıyla kullanılmıştır. Bu atasözü Türkiye Türkçesinde, insanın sağlığının kıymetini bilmesi için hasta olması gerekir şeklinde tek yargılı bir şekilde kullanılmıştır. Bu atasözünün Özbekçe varyantında ise sağlıklı olan ağrının kıymetini bilmez ve açlığın kıymetini tok bilmez şeklinde iki yargılı olarak kullanılmıştır. Yukarıda örneklerini verdiğimiz şekiller incelendiğinde; en fazla doğruyu Özbek çalışma grubunun yaptığı atasözlerinden üçünün, Özbekçede de aynı anlamda veya benzer anlamda kullanıldığını görmekteyiz. Bu sonuçlar neticesinde, Özbek öğrencilerin Türk atasözlerine aşina olmalarının doğru oranına etkisi görmekteyiz.

Şekil 20’deki “Güneş girmeyen eve doktor girer.” Atasözü Özbekçede “Oftob kirmagan uyga tabib kiradi.” Şeklinde, “Güneşin girmediği eve tabip girer.” anlamıyla kullanılmaktadır. Bu atasözünün Özbek varyantı incelendiğinde aynı anlamda kullanıldığı görülmektedir. Özbekçeye Farsçadan geçtiği düşünülen “Oftob” kelimesi, atasözünün Türkiye varyantında “Güneş” kelimesi yerine kullanılmıştır. Özbekçedeki “Oftob” kelimesi Türkiye Türkçesinde halk arasında “Afitap” olarak kullanılsa da Türkçe sözlükte bu kelimeye rastlanmamıştır. Bir diğer farklılık ise; Şekil 20’deki atasözünün Türkiye varyantında “Doktor” kelimesi kullanılırken, Özbek varyantında “Tabip” kelimesi kullanılmıştır. Özbek ve Türkiye lehçelerinde hâlâ aktif olarak kullanılan “Tabip” kelimesinin Türkçeye, Arapçadan geçtiği düşünülmektedir. Şekil 20’deki sonuçlar incelendiğinde bu atasözüne en fazla doğru yanıt veren çalışma gruplarının sırasıyla; Türkiye, Suriye, Somali, Özbekistan ve Sudan şeklinde olduğu görülmektedir. Şekil 20’deki atasözünün Özbekistan’da da kullanıldığı göz önüne alındığında; Türkiye ile beraber en fazla doğru yanıt veren çalışma grubunun Özbekistan olması beklenirken, en az doğru yapan ikinci çalışma grubu olması anlamlı bir sonuç barındırmamaktadır.

Çalışma gruplarımıza anketlerin uygulandığı Türkiye ve Özbekistan ülkelerinin resmî dili Türkçe; Sudan ve Suriye’nin Arapça; Somali’nin ise birinci resmî dili Somalice, ikinci resmî dili Arapçadır. Hami-Sami dil ailesi grubuna mensup olan Arapça, gramer bakımından Türkçe ile farklılıklar göstermektedir. Alanyazın taraması sonucunda (Polat: 1998), (Ercilasun: 2013), (Işık: 2015),

(Uçar: 2019), (Dayan: 2020) Türkçe ile Arapça arasındaki farkların başlıca şu şekilde sıralayabiliriz:

- Türkçede, Latin alfabesinin esas alındığı yirmi bir sessiz, sekiz sesli harften oluşan Türk alfabesi kullanılmaktadır. Arapçada ise büyük çoğunluğu sessiz olmak üzere yirmi sekiz harf ve sesli harflerin yerine kullanılan harekelerin bulunduğu Arap alfabesi kullanılmaktadır.
- Arapçada sözdizimi yüklem-özne-nesne şeklinde oluşurken Türkçede sözdizimi özne-nesne-yüklem şeklinde sıralanmaktadır. Türkçe ile Arapça arasındaki sözdizim farkının zıt bile olmadığı görülmektedir.
- Arapçadaki eril ve dişil yapıları kelimelerin Türkçedeki isim ve fiillerde bulunmaması, iki dildeki tamlamaların şekil ve yapı bakımından benzerlik barındırmaması; Türkçenin sondan eklemeli, Arapçanın ise baştan eklemeli bir dil olması gibi morfolojik farklılıklar bulunmaktadır.

Türkçe ile Arapça arasındaki bu temel farklılıkların ana dili Arapça olan insanların Türkçe öğrenmesini zorlaştırdığını, bu durumun da Şekil 28'deki sonuçları doğrudan veya dolaylı olarak etkilediği düşünülmektedir. Özbek öğrencilerdeki Türk atasözlerine aşina olmasının doğru oranına etkisi durumunun; Sudan, Suriye ve Somali çalışma grubundaki öğrencilerde bulunup bulunmadığını araştırmak üzere çalışma gruplarından olan Sudan, Suriye ve Somali'ye ait atasözleri sözlüklerinden erişilebilen kaynakların taranması ve bölgede yaşayıp Türkçe bilen bireylere sözlü olarak "Anketteki Türk atasözlerine benzer atasözleri ülkenizde bulunmakta mıdır?" sorusunun cevabı sonucunda benzer bir atasözüne rastlanmamıştır. Arapçanın yoğun olarak kullanıldığı bölgelerde Türkçe eğitimi alan öğrencilerin, eğitim aldıkları öğretici faktörünün ve kişisel öğrenme çabalarının bir sonucu olarak bu doğru oranlarını yaptıkları düşünülmektedir.

B. Öneriler

Çalışmamızdan elde edilen sonuçlardan hareketle, Türkiye'de ve yurt dışında Türkçe eğitim görmekte olan üniversite öğrencilerinin, dilini öğrendikleri

toplumun en önemli söz varlıklarından olan atasözlerini daha iyi öğrenip günlük yaşamlarında kullanabilmeleri için şu önerilerde bulunabilir:

- Öğrencilerin atasözü öğrenimini sağlayabilmeleri için öncelikli olarak iyi bir dil eğitimi almış olmaları gerekmektedir. Bu bağlamda, eğitim verilen ülkedeki ana dil ile Türkçe arasındaki temel benzerlikler ve farklılıklar belirlenmelidir.
- Belirlenen benzerlik ve farklılıklar, dil eğitimine geçilmeden önce öğrencilere aktarılmalıdır. Böylece öğrenciler eğitim sürecinde beklenmedik bir durumla karşılaşmamış olacaktır.
- Eğitim verilen ülkeler özelinde, öğrencilerin Türkçe eğitimi sürecinde en çok hata yaptıkları noktalar belirlenmeli ve öğretmenler bu eksikliklere yönelik yeni ders anlatma metotları geliştirmelidir.
- Dil eğitimi sırasında kur düzeylerine göre atasözleri belirlenmeli ve öğrencilerde kalıcı bir öğrenme sağlanması için aktif olarak atasözü kullanmaya yönelik çalışmalar yapılmalıdır.
- Özel amaçlı dil eğitimi sırasında eğitim gördükleri alanla ilgili atasözleriyle karşılaşmak öğrencilerin hem meslekî kelime dağarcığını geliştirecek hem de dilini öğrendikleri toplumun, eğitim gördükleri mesleğe dair tecrübelerinden yararlanacaklardır.

VI. KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- AKSAN, D. (1980). **Dilbilimi ve Dilbilgisi Konuşmaları**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- AKSOY, Ö. A. (1988). **Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü I**, İstanbul, İnkılâp Kitabevi Yayınları.
- AKYOL, H. (2006). **Yeni Programa Uygun Türkçe Öğretim Yöntemleri**. Ankara, Kök Yayıncılık. 1. Baskı.
- ALBAYRAK, N. (2009) **Türkiye Türkçesinde Atasözleri**, İstanbul, Kapı Yayınları. 1. Baskı
- ÇOBANOĞLU, Ö. (2004). **Türk Dünyası Ortak Atasözleri Sözlüğü**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayını.
- ÇETİNSAYA, G. (2014). **Büyüme, Kalite, Uluslararasılaşma: Türkiye Yükseköğretimi İçin Bir Yol Haritası**, Eskişehir, Yüksek Öğretim Kurumu Yayınları.
- ELÇİN, Ş. (2004). **Halk Edebiyatına Giriş**, Ankara, Akçağ Yayınları. 8. Baskı.
- HATİBOĞLU, V. (1972). **Türkçenin Söz Dizimi**. Ankara: TDK.
- OY, A. (1972) **Tarih Boyunca Türk Atasözleri**, İstanbul, İş Bankası Yayınları.
- ÖZDEMİR, H. (1994). “Kambur Kambur Üstüne”, **Folklor/Edebiyat**, sayı 1, ss.5-10.
- ÖZDEN, Y. (2005). **Ölçme ve Değerlendirme**, Ankara, Pegem A Yayıncılık, 7. Baskı.
- ÖZKAN, N. (1997). **Türk Dünyası Nüfus, Sosyal Yapı, Dil, Edebiyat**, Kayseri, Geçit Yayınları.
- ÖZTÜRK, R. (2007). “Özbek Türkçesi”, **Türk Lehçeleri Grameri**, (Ed. Ahmet B. ERCİLASUN), Ankara: Akçağ Yayınları, ss.291-354.

ÖZOĞLU, M., GÜR, B.S. ve COŞKUN, İ. (2012). **Küresel Eğilimler Işığında Türkiye’de Uluslararası Öğrenciler**. Ankara, Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı.

PAŞAYEV, G. (1998). **Irak Türkmen Folkloru**, İstanbul, Kerkük Vakfı Yayınları.

SOYKUT, İ. H. (1974). **Türk Atalar Sözü Hazinesi**, İstanbul, Ülker Yayınları.

MAKALELER

AKBALIK. E. (2013). “Türk Atasözlerinde Cinsiyet Algısı”, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, sayı 36, ss.81-90.

AKPINAR, M. ve AÇIK F. (2010). “Avrupa Dil Gelişim Dosyası Bağlamında, Yabancılara Türkçe Öğretiminde Deyim Ve Atasözlerinin Öğrenme - Öğretme Sürecine Aktarımı”, **III. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu**, Dokuz Eylül Üniversitesi, - İzmir.

ALKAYA, E. (2006). “Dil ve Söz Bağlamında Kırım Karay Türklerinin Atasözleri”, **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, cilt 1, sayı 20, ss.89-99.

ALTUN, M. (2004).“Türk Atasözleri Üzerine Sentaktik Bir İnceleme”, **Akademik Araştırmalar Dergisi**, cilt 6, sayı 21, ss.79-91.

AVCI, C. (2014). “Türk Atasözlerinde Borç ve Borçluluk”, **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, cilt 11, sayı 28, ss-61-68.

BAŞAR, S. (2018). “Yabancılara Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarında Kalıp Sözlerin Kullanım Düzeylerinin Tespiti ve Değerlendirilmesi”, **Türkçe Konuşanların Akademik Dergisi**, cilt 5, sayı 3, ss.56-72.

BATUR, Z. (2011). “Atasözü ve Deyimlerde Kadın ve Kadının Sosyopsikolojik Özellikleri”, **Turkish Studies - International Periodical for the Languages Literature and History of Turkish or Turkic**, cilt 6, sayı 3, ss.577-584.

BULUT, M. (2013). “Türkçe Eğitimi ve Öğretiminde Dil ve Kültür Aktarımı Aracı Olarak Atasözleri ve Deyimlerin Önemi”, **Turkish Studies -**

International Periodical for the Languages Literature and History of Turkish or Turkic, cilt 8, sayı 13, ss.559-575.

- COŞGUN BAŞAR, M. ve ÖZMEN, E. R. (2018). “Bilgi Veren Metinleri Anlama: Metin Yapısına Dayalı Stratejilerin Kullanımı”, **Ana Dili Eğitimi Dergisi**, cilt 6, sayı 4, ss.1179-1195.
- DAYAN, S. (2020). “Araplara Türkçe Öğretiminde Karşılaşılan Problemler: Bağdat Örneği”, **Journal of Research in Turkic Languages**, sayı 2, cilt 2, ss.139-146.
- DEMİR, N. ve YILMAZ, E. (2002). “Ural-Altay Dilleri ve Altay Dilleri Teorisi”, **Türkler**, Ankara, Yeni Türkiye Yayınları, cilt 1, ss.394-402.
- DURBİLMEZ, B. (2007). Türk Dünyası Atasözlerinde Barış ve Hoşgörü, **Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi 38. ICANAS Bildiriler/ Edebiyat Bilimi Sorunları ve Çözümleri**, Ankara, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, cilt 2, ss.589-609.
- ERCİLASUN, A.B. (2013). “Türkçenin Dünya Dilleri Arasındaki Yeri”, **Dil Araştırmaları**, cilt 12, sayı 12, ss.17-22.
- ESİN, B. (2007). “Dil Eğitiminde Bir Araç Olarak Atasözü”, **Âşık Paşa ve Türkçe Bilgi Şöleni**, ss.605-628.
- GÖZAYDIN, N. (1998). Türk Dünyasının Atasözleri. **Türk Dünyasının Dil ve Edebiyat Dergisi**, sayı 6. ss.708-719.
- GÜLENDAM, R. (2012). “Son Dönemde Atasözleri ve Deyimler Üzerine Yapılmış Çalışmalardan İki Üzerine Bir Değerlendirme (Kitap Eleştirisi)”, **Dil Dergisi**, ss.157.
- GÜNEŞ, F. (2014). “Anlama Modelleri”, **Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi**, sayı 9, ss.59-74.
- HİRİK, E. (2017). “Türkiye Türkçesi Atasözlerinde Akralılık Bildiren Kelimeler ve Duygu Değerleri”, **Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi**, cilt 6, sayı 3, ss. 1726-1746.

- IŞIK, C. (2015). “Arapça ile Türkçe Arasındaki Temel Farklılıklar”, **Iğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, sayı 6, ss.119-146.
- KEKLİK, S. (2013). “Atasözleri Sadece Gerçek ve Mecaz Anlamlı Mıdır?”, **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, cilt 10, sayı 23, ss.239-250.
- KÖSEOĞLU, F. ve KAVAK, N. (2001). “Fen öğretiminde yapılandırmacı yaklaşım”, **Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 21(1), 139-148.
- ÖZDEMİR, V. ve YAZICI, M.H. (2017). “Araplara Türkçe Öğretiminde Alfabe Sorunu: İskenderiye Örneği”, **Uluslararası Türkoloji Araştırmaları ve İncelemeleri Dergisi**, cilt 2, sayı 1, ss.55-70.
- ÖKSÜZ, H.İ. ve AKYOL, H. (2023). “Ön Bilgi, Okuma Hataları ve Kelime Tanıma Becerilerinin Okuduğunu Anlamaya Etkisi”, **Ana Dili Eğitimi Dergisi**, cilt 11, sayı 2, ss.269-282.
- TÜRK BEN, T. ve TEMİZYÜREK, F. (2018). “Etkileşimsel Okuma Modelini Temel Alan Türkçe Öğretiminin Öğrencilerin Okuduğunu Anlama Becerileri Üzerine Etkisi”, **Turkish Studies**, cilt 13, sayı 4, ss.1237-1268.
- UÇAR, H. (2019). “Türkçe-Arapça Dilbilgisi Öğretiminde Transferin Problemlerin Çözümündeki Kolaylaştırıcı Etkisi”, **Aksaray Üniversitesi İslam İlimleri Fakültesi Dergisi**, cilt 6, sayı 11, ss.145-162.

TEZLER

- BEĞENMEZ, N.M. (2013). “Atasözlerinde Günlük Hayat” (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- BORODAVCHENKO, V. (2018). “Türkiye Türkçesi Atasözleri ve Deyimlerinde Aile ve Akrabalık İlişkileri”, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uludağ Üniversitesi.

- ÇAKIR, Ö. (1995). “Büyük Ölçekli Kuralların Öğretiminin Okuduğunu Anlamaya Etkisi”, (Yayımlanmamış doktora tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi.
- DURSUN, A. (2022). “Özel Amaçlı Türkçe Öğretim Programı Tasarısı: Sağlık Türkçesi Öğretim Programı”, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yıldız Teknik Üniversitesi.
- ERDEM, E. (2001). “Program geliştirmede yapılandırmacılık yaklaşımı”, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Spor Bilimleri Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi.
- ERGİNER, G. (2010). “Atasözlerinde Sosyal Hayat”, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mustafa Kemal Üniversitesi.
- PEHLİVAN, F. (2007). “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kültürlerarası Etkileşim Odaklı Yaklaşım Uyarınca Metin Çalışmaları”, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul Üniversitesi.
- POLAT, H. (1998). “Arapların Türkçe Öğrenirken Karşılaştıkları Sorunlar”, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara Üniversitesi
- SULAK, S. E. (2014) “Süreçsel Modelle Bilgilendirici Metin Öğretiminin Okuduğunu Anlama Becerilerine Etkisi”, (Yayımlanmamış doktora tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

- OECD., “Türkiye’de Öğrenci Sayısının Nüfusa Oranı”, <https://data.oecd.org/students/number-of-students.htm#indicator-chart>, (Erişim Tarihi: 11.10.2022).
- Türk Dil Kurumu, “Can”, <https://sozluk.gov.tr/>, (Erişim Tarihi: 08.11.2022).
- Türk Dil Kurumu, “İhtiyatlı Olmak”, <https://sozluk.gov.tr/>, (Erişim Tarihi: 08.11.2022).
- Türk Dil Kurumu, “Özdeyiş”, <https://sozluk.gov.tr/>, (Erişim Tarihi: 20.12.2022).

EKLER

EK 1: Sağlık Konulu Atasözleri ve Özdeyişler Anlama Testi

EK 2: Etik Komisyonu Onay Belgesi

EK 3: Anket Uygulama İzin Formu

EK 1: Sağlık Konulu Atasözleri ve Özdeyişler Anlama Testi

ANKET

Sevgili öğrenci arkadaşlarım, bu araştırma sizin sağlıkla ilgili atasözlerini bilme düzeylerinizi belirlemeye çalışacaktır. Anket sorularına vereceğiniz cevaplar sadece bu akademik çalışmada kullanılacaktır. Anket formuna adınızı ve soyadınızı yazmaya gerek yoktur. Anket maddelerine katılım düzeyinizi ilgili maddeleri eşleştirerek belirtiniz. Her doğru eşleştirme 4 puan olarak değerlendirilecektir. Araştırmanın güvenilirliği ve bilimsel hayata katkısı sizin cevaplarınızın içtenliği ile ilgilidir. Desteğiniz için teşekkür ederim.

Mustafa KARANFİL

İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi

Kişisel Bilgi Formu

1. Cinsiyetiniz: E( ) K( )
2. Yaş Aralığınız: 17-19( ) 20-21( ) 22-23( ) 24-25( ) 26+( )
3. Uruk:
4. Öğrenim Gördüğünüz Fakülte/MYO:
5. Sınıfınız:
6. Türk Atasözleri Yetkinlik Düzeyiniz:

Çok İyi Bilirim( ) İyi Bilirim( ) Orta Düzeyde Bilirim( ) Az Bilirim( )

Aşağıda bir kısmı verilen atasözlerini tamamlayınız.

1. Acı acıyı keser.....	a) dünya varlığı.
2. Aç ölmez, gözü kararır.....	b) çok uyku, çok yemek insanı eder helak.
3. Ağrımayan başa.....	c) yanaktan belli olur.
4. At tırnaktan.....	d) çıkarken iğne deliği.
5. Ayağımı sıcak tut, başımı serin.....	e) kendini yiyen çökmüş.
6. Az ağrıyı aş basar.....	f) destmal bağlanmaz.
7. Az uyku, az yemek insanı eder melek.....	g) sağlığın kadrini bilmez.
8. Bilinmedik aş.....	h) sağlam vücutta bulunur.
9. Boğazdan inen.....	i) bağdattan kel gelir.
10. Büyük hastalığa.....	j) su sancıyı.
11. Can götüren insan.....	k) Bir daha ilaç alma.
12. Canın sağlığı.....	l) hekime yakışmaz.
13. Çaresiz derde.....	m) susuz ölmez benzi sararır.
14. Çanakta merhemim olsun.....	n) gönlünü ferah tut, düşünme derin.
15. Demir nemden.....	o) eceli yeten ölür.
16. Ebe çok olunca.....	p) lokman hekim bile aciz kalır.
17. Eli yiyen lökmüş.....	q) doktor girer.
18. Güneş girmeyen eve.....	r) ya karın ağrıtır ya baş.
19. Hasta olmayan.....	s) çok ağrıyı iş basar.
20. Hasta yatan ölmez.....	t) çocuk sakat doğar.
21. Hastalık girerken han kapısı.....	u) mezarını dişiyle kazır.
22. Hastaya naz etmek.....	v) büyük ilaç gerek.
23. Sabah aç karnına elma.....	w) Yiğit kulaktan kapar.
24. Tok iken yemek yiyen.....	x) bir gün hasta bir gün sağ.
25. Sağlam kafa.....	y) insan gamdan çürür.

EK 2: Etik Komisyonu Onay Belgesi

Evrak Tarih ve Sayısı: 29.07.2022-57544

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : E-88083623-020-57544
Konu : Etik Onayı Hk.

29.07.2022

Sayın Mustafa KARANFİL

Tez çalışmanızda kullanmak üzere yapmayı talep ettiğiniz anketiniz İstanbul Aydın Üniversitesi Etik Komisyonu'nun 23.06.2022 tarihli ve 2022/11 sayılı kararıyla uygun bulunmuştur. Bilgilerinize rica ederim.

Dr.Öğr.Üyesi Alper FİDAN
Müdür Yardımcısı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : BS54K5JLE2 Pin Kodu : 33352

Belge Takip Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/istanbul-aydin-universitesi-ebys?>

Adres : Beşyol Mah. İnönü Cad. No:38 Sefaköy , 34295 Küçükçekmece / İSTANBUL

Telefon : 444 1 428

Web : <http://www.aydin.edu.tr/>

Kep Adresi : iau.yaziisleri@iau.h03.kep.tr

Bilgi için : Tuğba SÜNNETÇİ

Unvanı : Yazı İşleri Uzmanı

Tel No : 31002

EK 3: Anket Uygulama İzin Formu

Evrak Tarih ve Sayısı: 28.09.2022-167589

T.C.
SAĞLIK BİLİMLERİ ÜNİVERSİTESİ
Personel Daire Başkanlığı

Sayı : E-68457622-900--167589
Konu : Anket İzni (Mustafa KARANFİL)

28.09.2022

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi : İstanbul Aydın Üniversitesinin 23.09.2022 tarihli ve E-88083623-020-62804 sayılı yazısı.

İstanbul Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Tezli Yüksek Lisans programı öğrencilerinden Mustafa KARANFİL'in "Türkiye'de ve Yurtdışında Türkçe Eğitim Görmekte Olan Uluslararası Öğrencilerin Sağlık Konulu Atasözlerini Anlama Düzeyleri Üzerine Bir İnceleme: Sağlık Bilimleri Üniversitesi Örneklemini" konulu anket çalışmasına dair ilgi yazı Ek'te gönderilmiştir.
Gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Yunus KARAKOÇ
Rektör Yardımcısı

Ek:İlgi Yazı (17 Sayfa)

Dağıtım:
Gülhane Tıp Fakültesi Dekanlığına
Gülhane Diş Hekimliği Fakültesi Dekanlığına
Gülhane Eczacılık Fakültesi Dekanlığına
Gülhane Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanlığına
Gülhane Hemşirelik Fakültesi Dekanlığına
Gülhane Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Fakültesi Dekanlığına
Hamidiye Tıp Fakültesi Dekanlığına
Hamidiye Uluslararası Tıp Fakültesi Dekanlığına
Hamidiye Diş Hekimliği Fakültesi Dekanlığına
Hamidiye Eczacılık Fakültesi Dekanlığına
Hamidiye Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanlığına
Hamidiye Hemşirelik Fakültesi Dekanlığına
Hamidiye Yaşam Bilimleri Fakültesi Dekanlığına
Gülhane Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne
Savunma Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne
Hamidiye Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne
Hamidiye Sporcu Sağlığı ve Spor Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne
Gülhane Sağlık Meslek Yüksekokulu Müdürlüğüne
Hamidiye Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Müdürlüğüne
Hamidiye Yabancı Diller Yüksekokulu Müdürlüğüne

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : *BS95KEPNLS* Pin Kodu : 80003

Belge Takip Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/sbu-ebys>

Adres: Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane Külliyesi, Tıbbiye Cad. No: 38 Selimiye - Üsküdar, İSTANBUL

Bilgi için: Ali CEYLAN

Telefon: 0 216 418 96 16 Faks: 0 216 418 96 20

Unvanı: Memur

Web: <http://sbu.edu.tr>

Keşif Adresi: sbu@hs01.kep.tr

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

ÖZGEÇMİŞ